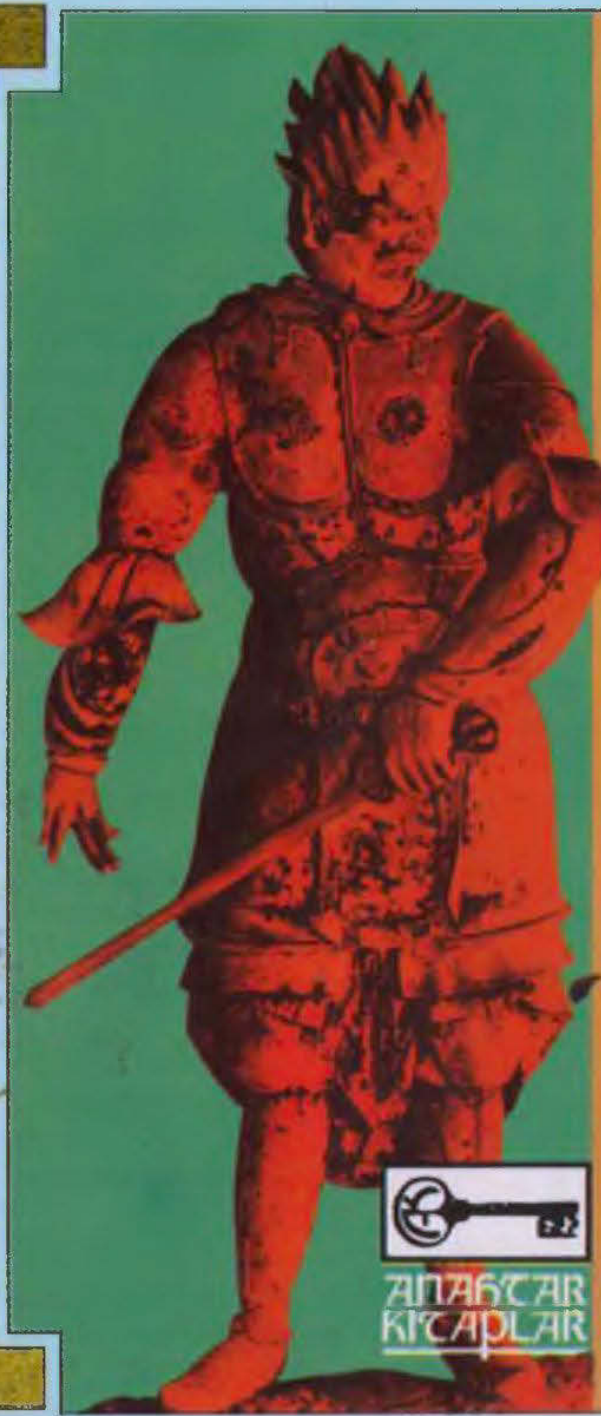
JAPON SAVAŞ SANATI / THOMAS CLEARY

JAPON SAVAŞ SANATI

THOMAS CLEARY

Kökü, eski cengâver sanatının öğretilerine uzanan, Japon davranış ve psikolojisinin kapsamlı bir incelemesi

ANAHTAR KİTAPLAR

JAPON SAVAŞ SANATI
THOMAS CLEARY

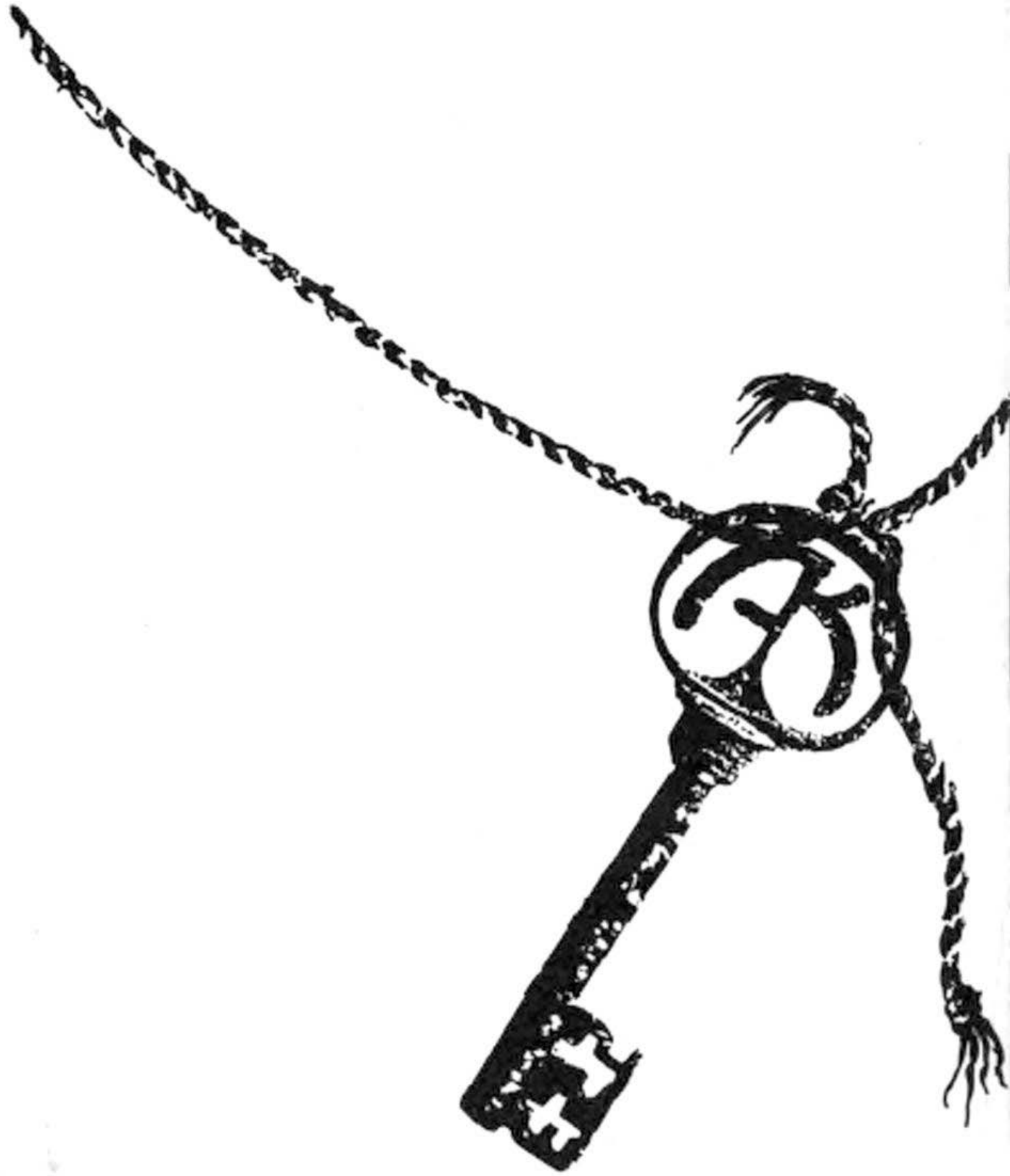
Askeri yönetim ve Samuraylar'ın savaşçı gelenekleri, Japon kültürünü yüzyıllardır, hatta günümüze değin, etkisi altında tutmuştur. Japon insanı savaşçı ruhundan fazlasıyla etkilenmiştir. Bu ruhun bazı düşünüş ve davranış biçimleri onların kişisel ve ortak bilinçlerine işlemiştir. Kitap, Japonlar'ın içine kapanıklık ve gizemliliklerini, geleneksel savaş sanatının eski stratejilerinin uzantısı olarak değerlendiriyor. Zen ve savaş sanatlarıyla ilgili eserlerden ve bazı orijinal Japon kaynaklarından örnekler vererek Japonlar'ın politik, sosyal, iş ve kişisel yaşamlarındaki tavır ve davranışlarının ardındaki gizli güçleri ortaya çıkarıyor.

Kitabın yazarı Thomas Cleary, Japonya'da 6 yıl yaşamış, yoğun araştırmalarda bulunmuş bir Budist entellektüeldir. Harvard Üniversitesi Doğu Asya Dilleri ve Edebiyatı bölümünde doktora yapmıştır. Çok sayıda Asya felsefesi klasiğinin yanında, yayınlarımız arasında çıkan **Savaş Sanatı**, **Liderlik Sanatı** kitaplarını da İngilizce'ye çevirmiş ve yorumlamıştır.

Japon Savaş Sanatı, strateji kültürüne bir bakıştır. Özümsenip yorumlanması, dersler çıkarılması gereken, Japon gerçeğinin mucizede değil bu felsefede aranması gerektiğini gösteren bir başyapıttır.

ISBN 975-7787-33-7

Galeri
1150002
Kültür

BU DİZİDE ÇIKAN KİTAPLAR:

1- *Savaş Sanatı*
2- *Liderlik Sanatı*
3- *Beş Çember Kitabı*

ANAHTAR KİTAPLAR YAYINEVİ
Klodfarer Cad. İletişim Han No/7 Kat: 2 34400 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 518 5442 Fax: 638 1112

THOMAS CLEARY

JAPON SAVAŞ SANATI

İngilizce'den Çeviren
Şen Süer Kaya

Zen Lessons
The Japanese Art of War

©

Thomas Cleary, Shambala Publication Inc - 1991
Gamma Medya İletişim
Anahtar Kitaplar - 1994

•

Sahibi ve Yayın Yönetmeni: *Mehmet Atay*

•

Kapak Düzeni: Feyyaz Yaman
Kapak Filmi ve Baskı: Ebru Grafik
İç Baskı ve Cilt: Doğan Ofset

•

ISBN 975-7787-33-7

THOMAS CLEARY

JAPON SAVAŞ SANATI

İngilizce'den Çeviren
Şen Süer Kaya

İÇİNDEKİLER

Giriş 9

Japonya'nın Savaş Tarihi 11
Japon Tarihi'nde Zen 23
Bushido ve Savaş Sanatları 33
Zen savaşçısının yolu 59
Samurai'nin Şemaları 99
36 Strateji 123
Bushido ve Hıristiyanlık:
Etik yan yollar 131
Bir Zen Usturası 163

Özet 171

GİRİŞ

Onları başıbozukluğa düşürmek için öfkeni kullan,
kibire boğmak için alçakgönüllü ol,
Kaçarak yor onları, bölünmelerini sağla.
Hazırlıksızken saldır, hamleni ummadıkları bir anda yap,
son derece mahir ol, biçim-yoksunluğu ölçüsünde,
ses-yoksunluğu ölçüsünde gizemli ol.
Böylelikle düşmanın yazgısının efendisi olabilirsin

SUN TZU, *SAVAŞ SANATI**

ABD ile Japonya arasındaki son ticari çatışmalardan birinde, ünlü bir eleştirmen Japon Meclis üyelerinden birine yakınıyordu. Eleştirmen, Japonya'nın yanlış anlaşıldığını öne sürerken dahi, kendisini anlatabilmek için hiçbir çaba sarfetmediğini söylüyordu. Meclis üyesi gülümseyip, "Bu", dedi, "tam da Japon işidir!"

Esrarengiz Doğu'dan, gizemli Şark'tan sözedildiğini duymayan kalmamıştır herhalde. Örneğin, Doğu kültürlerini dışarıdan birinin anlaması bir hayli güç olduğundan Japonların çözümlenemez oldukları ileri sürülebilir. Bu şaşırtma ve gizemlileştirme taktiklerinin önceleri bilinçli, sonradansa bilinçaltı kullanımlarının, kadim savaş sanatının bir parçası olduğundansa, daha az kuşkulanılır.

(*) Sun Tzu, Savaş Sanatı; Anahtar Kitaplar Yayınevi 1992, Çeviri: Sibel Özbudun-Zeynep Ataman.

Batılıların, iktisadi gücünden Zen Budizm'lerine Japonların kaynaklarından yararlanma yolundaki her türlü girişimi, afallama ve gizemlileştirmeyle başarısızlığa ya da çarpıtmaya uğramıştır ve bu afallama ya da gizemlileşmenin içsel mantığı ve yöntemi genellikle bilinmez. Esrar bir gizi örtermiş gibi görünür, ne ki esrarın kendisinin de bir silah, bir savaş sanatı olduğu çıkar sonunda ortaya.

Esrar perdesi Japon siyasal, kültürel ve toplumsal yaşamına sinmiş savaş sanatlarından yalnızca biridir. Japon düşünce yapısı ve uygarlığını anlamaya çalışanlar için —ki bu çağdaş dünyada yaşayan herhangi biri olabilir— Japonya'da yüzyıllar boyu, hattâ günümüze değin başat olan askeri yönetim ve savaş kültürünü görmezden gelmek pratikte olası değildir. Japon uygarlığı savaşçının yolundan öylesine etkilenmiştir ki, bu bakış açısının bazı tarz ve zihniyetleri bu ulusun bireysel ve kollektif bilinçaltının en derin katmanlarında yeretmiştir.

Kılıç hem kadim Japon dini Şinto'nun, hem de kadim Japonya'da yüzlerce yıl süren ırk ve kabile savaşlarından sonra ortaya çıkan imparatorluk mirasının üç temel simgesinden biridir. Kılıç etki alanlarını yavaş yavaş, sınırlara ve taşra bölgelerine yayarak sekiz yüzyıla yakın bir süre boyunca Japonya'nın başat gücü haline gelen Samurai'nin ruhu olmuştur.

Toplumsal ve kültürel alanlarda dahi günümüz Japonyası, Samurai Bushido, savaşçının yolunun silinmez izlenimlerini taşımaktadır. Bu yalnızca eğitim ve güzel sanatlar için değil, siyasal, mesleki ve kişisel ilişkilerin akışına damgasını vuran tipik tutumlar için de geçerlidir. Ketumluk ve biçimsel Japon davranışının esrar, alçakgönüllülük ve azamet gibi bilinen özellikleri geleneksel savaş sanatının kadim stratejilerinde gömülüdür. Japonya ve Japonları derinlemesine kavrayabilmek için, bu nedenle Japon savaş sanatının biçimlendirdiği strateji kültürünü anlamak büyük önem taşır.

Japon İmparatorluk Sarayı efsanesi iki silahlı fetih aşamasından türedi. İlk aşama, Japonların Japonya adını alacak adalarda yaşayan diğer ırkları boyunduruk altına alması ya da yoketmesiydi. İlkiyle kısmen eşzamanlı olan ikinci aşamadaysa, bazı Japon klanları diğerleri üzerinde yükseldi.

İlk Japonlar sayıca çoğalıp topraklarını genişletirken, bir yandan azınlık ırkları boyunduruk altına alıyor ya da yokediyor, bir yandan da kendi aralarında mücadele ediyorlardı.

İ.S. dördüncü yüzyıla gelindiğinde, şaman önderlerin yönetimindeki güçlü avcı ve savaşçı, zanaatkâr ve tarımcı klanların çevresinde onlarca kabile Japon ulusu toplanmıştı. Japon ulusları büyürken artan rekabet ve kıtadan yeni göçler, Çin modelinde birleşik bir devlet kurarak düşmanlıklara son vermeye çabalayan klanlar arasında güçlü bir bağlaşıklığa yol açtı. Merkezi devlete yönelen doğrudan tehditleri bastırdıktan sonra, bağlaşıklık rahipler klanını imparatorluk sarayı olarak belirleyip, bağımsız ulus devletlerinin geleneksel önderlerini hoşnut etmek üzere kabile soyluluğu hiyerarşilerini örgütledi. Bunun ardından eski kabilelerin mitolojileri derlenip klanların imparatorluk yönetimi altındaki siyasal hiyerarşisini yansıtacak biçimde yeniden düzenlendi.

Ne ki, yeni merkezi hükümet Japonya'daki tüm klanlar, özellikle de daha uzak bölgedekiler üzerinde mutlak bir otorite sağlayabilmiş değildi. İmparatorluk devletinin kuruluşundan

bir yüzyıl kadar sonra yayımlanan resmi belgede, merkezi otoritenin sınırları ve bölgesel rekabet ve çatışkıların varlığını sürdürdüğü vurgulanmaktadır. Geleneksel kabile savaşçı seçkinlerinin eğitiminin alışılageldik bir unsuru olarak, imparatorluk hükümeti askeri gücü tekeline almadığından, güçlü klanlar bağımsızlıklarını önemli ölçüde koruyabiliyordu.

Sekizinci yüzyıl sonlarında Japonya'nın başkentinin günümüz Kyoto'sundaki Heian'a taşınması, kültürel ve savaşçı aristokrasilerin birbirinden ayrılması sürecini hızlandırdı. Geniş toprak mülkleri olan güçlü klanların öndegelen aileleri başkentte toplanarak renkli ve romantik bir kent kültürünün gelişimini kolladı. Bu arada, sınır boylarındaki savaşçı aileler topraklarını genişletmeyi sürdürürken taşradaki savaşçı aileler saray soylularının mülklerini yönetip koruyordu.

Adaların başka yerlileri boyunduruk altına alınıp merkezi bürokrasiyle bir imparatorluk devletinin kurulmasından sonra, Japon savaşçı elitleri, eyalet valileri ve yerlerinde bulunmayan toprak sahiplerinin toprak ve serflerinin yöneticileri sıfatıyla toplum içindeki önemlerini korudular. Tüm aristokrasinin yanısıra, çeşitli bölge ve klanların askeri desteği görevlerini de sürdürdüler.

İmparatorluk klanı ve güçlü bağlaşıklarının toplumsal ve kültürel hiyerarşiyi kurmasından sonra silahlı çatışmalar yeniden boygösterdi. Klan savaşları özellikle üst sınıflardaki çokeşlilik uygulamaları ve alıştıkları miras uygulamalarına eklemlenen toplumsal eşitsizliklerden kaynaklanan bölgesel savaşların etkisiyle kızışmaktaydı.

Sonuçta imparatorların tüm asli eşlerini sağlayan zengin Fujiwara klan ailesi imparatorluk ailesi üzerinde başatlık kazandı. İmparatorluk ailesi de kendi içinde kuşaklara bölünmüştü, emekliye ayrılmış imparatorların Budist manastırlardan sağladığı destek, görevdeki imparatorların saraylarından sağla-

dığından fazlaydı. Her düzeyden soylularla yaygın bağlantıları sayesinde bazı Budist manastırlar, kendi gayrimenkulleri, serfleri, sanayileri, bankaları, hükümetleri ve silahlı kuvvetleriyle güçlü toprak sahiplerine dönüştüler.

İçerideki bu iktidar bölünmesi ve güçlü merkezi yönetim eksikliği bölgesel çıkarlar arasındaki rekabeti kışkırtıyordu; bu durum on ve onbirinci yüzyıllar boyunca yoğunlaşarak devam etti. Taşra eyaletlerindeki savaşçı seçkinler yavaş yavaş toprak gelirleri üzerindeki hak taleplerini artırarak, toprak üzerinde yasal hakları ellerinde tutan saray aristokratlarıyla bir iktidar ve servet mücadelesine giriştiler. Bu siyasal hareketler aynı zamanda savaşçıları kendi aralarında da rekabete itiyordu.

1100'de Heian / Kyoto çevresinin dışındaki Japonya'nın büyük bölümü, yerel askeri denetim altındaydı, onikinci yüzyıl hemen kesintisiz iç savaşlar içinde geçti. 1185'te savaşçı klanların en güçlüsü merkezi bir askeri hükümet oluşturdu; bu, izleyen yüzyıllarda Japon toplum, siyaset ve kültürünü yönetecek üç benzeri rejimden ilkiydi.

Japonya'nın iç tarihine damgasını vuran güçlü askeri varlık savaşçı eto'sunun kimi unsurlarını Japon düşünce ve toplumunun önemli alanlarına, özgün savaş sanatının çok ötelerine dek taşıdı. Samurai yüzlerce yıl boyunca yalnızca ulusun siyasal yazgısının efendileri olmakla kalmadı, aynı zamanda halk vicdanının önderleri sayıldı. Savaşçının moral ve ruhu, toplum üzerindeki etkileri bakımından en az maddi güçleri ölçüsünde önemliydi.

Kendi ulusal hırslarını beslemek üzere Tang hanedanının Çin kültürünü ithal edişlerinden birkaç yüzyıl sonra, Japon imparatorluk sarayı ve saray çevresindeki soylu aileler, imparatorluk başkenti ve çevresinde lüks bir yaşam sürerken, bir yandan da tüm Japonya'da geniş toprakları ellerinde tutuyorlardı. Aristokratların mülklerini yönetip koruyan üst sınıf savaşçıları za-

manla verdikleri hizmet karşılığı tazmin taleplerini artırmaya başladılar ve yüzyıllar boyunca kitlesel toprak ve toprak hakları Samurai'nin denetimine geçti. Onikinci yüzyıl sonuna doğru, merkezi Shogun'luk rütbesi resmen tanınarak Doğu Japonya'da kendi başkenti olan askeri bir yarı-hükümet oluşturuldu.

Japonya'nın yeni Samurai liderleri onüçüncü yüzyıl boyunca esinlenmek üzere gözlerini yeniden Çin'e çevirdiler. Bu dönemde Çin'de başat düşünce tarzları olarak kurumsallaşmış olan Zen Budizm ve Yeni-Konfüçyüsçülük Japonların ilgisini çekiyordu. Gerek merkezi gerekse yerel askeri yetkeler Çin'den gelen Zen ustalarını, Çin'de Zen'i inceleyen Japon hocaları ve Moğol fetihleri önünden kaçan Çinli göçmenleri koruma altına aldılar. Bu koruma, Japon uygarlığında, savaşçıların gerek siyasal, gerekse kültürel önderlikte eski aristokrasiyi geride bıraktıkları yeni bir çağ açtı. İzleyen yüzyıllarda Zen ve Yeni-Konfüçyüsçülüğün kimi yönleri Samurai tarafından benimsenip Bushido ve Japon etiğinin gelişimini etkiledi.

Onüçüncü yüzyılın sonlarına doğru Çin'in Moğol yöneticileri iki kez Japonya'yı istilaya kalkıştılar. Kendi askeri baronları arasındaki sürekli rekabeti geçici olarak unutan Japon savaşçılar bir istilacı donanmayı püskürttüler. Öbür donanma, kutsal Japon topraklarını koruduğuna inanılan fırtına rüzgârları, ya da *kamikaze* ('kutsal rüzgar') önünde parçalandı. Bu olaylar samurai'nin aklında derin izler bırakmakla birlikte, askeri düzeni de olumsuz yönde etkiledi. Kadim kabile Japonya'sında olduğu gibi, feodal Japonya'da da savaşta zaferin ödülü fethedilen topraklardı; ancak Moğolların yenilgisi Japon savaşçıları ödüllendirecek yeni toprakların ele geçmesine yol açmamıştı.

Sonuçtaki hoşnutsuzluk askeri feodal sisteme içkin olan sürtüşmeleri şiddetlendirerek ondördüncü yüzyılda egemen Shogun'lar hanedanının devrilmesine yol açtı. Bunun yerini imparatorluk başkenti Kyoto'da bir başka Samurai klanı ve bağlaşıklarının kurduğu yeni bir Shogun'luk aldı. Yeni Kyoto Sho-

gunluğu hiçbir zaman ilk Shogun'luğun en güçlü dönemindeki siyasal ve askeri kudretini tutturamasa da, Zen Budizm ve Zen'le bağlantılı sanatların korunmasında öncellerinden ileri gitti. Öndegelen Zen ustalarından birinin uyarısıyla, Kyoto Shogun'u Çin ile ilişkilerini tazeledi.

Ne ki, dönemin siyasal parçalanmışlığı baronluklar arasında çatışkıya yol açmayı sürdürüyordu. Feodal lordların zaafları ve vasalların hırsları Samurai'nin safları arasında kuşaklar boyu süren savaşları beslemekteydi. Onbeşinci yüzyılın son otuz yılı ve onaltıncı yüzyılın büyük bölümü hemen kesintisiz bir iç savaşa sahne oldu. Savaşçı şeflerin uzun zaman önce kurulmuş evleri ve bağlaşıklıkları askeri sınıfların daha alt katmanlarından gelen daha aç Samurai'nin saldırılarına uğrayıp devrildiğinden, Japon tarihçiler o dönemin savaşçı yaşamını *ge koku jo* (ayakların baş olduğu devir) olarak betimler.

Dönemin kargaşasına karşın —Savaşan Devletler Çağı adı verilir— kalabilen baronların girişimiyle dış ticaret sürdü. Uzatmalı savaş ve askeri yönetim devrinde Japonlar Asya'nın en ileri kılıç işçiliği tekniklerini geliştirmişler ve kendisi de iç savaşlara dalmış Ming-hanedanı Çin'inine devasa miktarlarda çelik kılıç ihraç etmişlerdi. Japon yağmacı ve korsanları (*wako*) Çin ve Güneydoğu Asya kıyıları boyunca kötü nam salmışlardı ve belli başlı ticaret yolları üzerinde Japon kolonileri kurulmuştu.

Avrupalıların Japonya'ya ilk gelişleri her iki topluluğun da tarihlerinde yeni bir dönemin eşiğinde oldukları Savaşan Devletler Çağı'nın sonlarına rastlar. Güçlü savaş lordu Oda Nobunage Hıristiyanlara ve Batı teknolojisine kucak açmanın siyasal ve askeri yararlarını kısa zamanda sezinledi. Zengin ve güçlü Budist Tendai, Nichiren ve Shinshu tarikatları dahil, tüm rakiplerine karşı yılmak bilmez savaşlar sürdüren Oda, onaltıncı yüzyılda siyasal olarak parçalanmış Japonya'nın hemen tümünü birleştirdi.

Oda'nın bir ortağı tarafından öldürülmesinden sonra eski bağlaşığı Toyotomi Hidoyoshi, Oda'nın topraklarını ele geçirerek denetimini daha da uzaklara taşımaya kalkıştı. Batılı silah tekniklerini öğrenmiş bulunan Hideyoshi, Avrupalılarla arasına mesafe koyarak kendi imparatorluk fetihlerine girişti. Japonya'daki gücünü amaçları için yeterli bulduğu ölçüde sağlamlaştırdıktan sonra Hideyoshi, Kore ve Filipinler'i eline geçirmeye çabaladı. Bu girişimleri tümüyle başarısızlıkla sonuçlandı; askeri-siyasal ardılı Tokugawa Ieyasu, Batı kültürünün yanı sıra sömürgeciliği de nihai olarak reddedip Batı'nın dinsel, toplumsal, teknolojik, siyasal ve iktisadi fikir ve uygulamalarını tümüyle dıştaladı.

Tokugawa Ieyasu'nun başlattığı yalıtmacı siyaset ikibuçuk yüzyıl boyunca sürdü ve Japonya'nın iç toplumsal yapısından uluslararası ilişkilerine dek gelişiminin her düzeyine derin etkileri oldu. Onaltıncı yüzyıldan itibaren Batı ile özgürce ilişkilerini geliştirebilseydi, kuşkusuz yalnızca Japonya değil, Doğu Asya'nın tümünün görünümü bugün çok farklı olurdu. Savaş tarihi bağlamında Hideyoshi, Avrupalı sömürgecilerle etkince işbirliğine girseydi, bu Asya'ya yönelttiği akınların gücünü çok artırırdı. Avrupalıların varışını önceleyen iki yüzyıl boyunca Japonya'yı Asya'da büyük bir sömürge imparatorluğuna dönüşmekten alıkoyan temel etken, kendi iç bölünmüşlüğüdür adeta.

Oda Nobunaga, Toyatomi Hideyoshi ve Ieyasu yönetimleri altındaki birleşme sürecinde Avrupa güçlerinden biri ya da birkaçıyla bağlaşıklık kurmuş bir Japonya, dört yüzyıl önce, Asya (ve Avrupa) ile yalıtılmış ve teknolojisi geri bir ülkeninkinden çok farklı koşullarda karşılaşırdı. Bu da onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda Moskova imparatorluğunun gelişimini etkileyerek Avrasya'nın çehresini değiştirirdi.

Japonya'nın onyedinci yüzyıl başlarında içine kapanmasını, yalnızca yalıtımcılıkla, öngörü yokluğuyla ya da Asya'daki başarısız serüvenlerle açıklamaya kalkışmak doğru olmaya-

caktır. Japonlar, kendi ülke ve zenginliklerine de göz diktiğine inandıkları Batılı güçlerin saldırganlığına gem vurabileceklerine güvenmiyorlardı. Japon hükümeti Batı ile doğrudan çatışma olasılığı ve Batılı güçlerin Japon toprakları üzerinde kendi aralarında yağma savaşlarına girişmesi olasılığıyla karşı karşıya olduğu kanısındaydı.

Stratejik bakış açısından Japon savaşçılar Avrupalı bağlaşıkları Çin ve Asya'nın geri kalan kısımlarında meşgul ederek ülkelerini kurtarmayı deneyebilirlerdi, ama Batılı güçler her yere ulaşabilme konusunda kararlı görünüyorlardı; Tokugawa Ieyasu'ya zaptedilmesi zor gibi gelmiş olmalılar.

Japonya ikiyüzelli yıllık yalıtımından, ticareti isteyen ve bu yolda gerekirse zora başvurmaktan kaçınmayacak kadar kararlı gözüken Amerikalıların ısrarları sonucu silkindi. Toplumsal yapı kendini yeni çevreye uyarlarken kimi Japonlar için sefillik, kimileri içinse fırsatlar dönemi olan Batı uygarlığıyla kısa bir balayından sonra, ordu yeniden denetimi ele geçirip, Hideyoshi'nin üç yüzyıl önce yaptığı gibi yeniden Batı emperyalizmini taklide koyuldu.

1894-1895'de Japonya Çin ile savaşarak Tayvan, Pescadores ve Mançurya'nın Liaodong yarımadasını ele geçirdi. Bu kimi kaşların havaya kalkmasına yolaçtı ve bir Batılı güçler konsensüsü Japonya'yı Liadong'u geri vermeye zorladı. Onlarca yıl sonra, II. Dünya Savaşı'nın arifesinde dahi Japon siyaset yazarları ve konuşmacılar hâlâ bu hakarete karşı öfke saçıyorlardı. Japonya'nın Batı'nın kendisine dayattığı ve o dönemde, uluslararası siyaset düzeyinde eski Asya üzerinde iktidar yarışını da içeren çağdaş yaşam tarzından kasden dışlalandığı kanısındaydılar.

Japonya'nın 1902'de Büyük Britanya ile bağlaşıklığa girmesi, Batı'daki prestijini yükseltti. Japonya'nın 1904-1905'de Rusya ile savaşıp yenmesiyle bu prestij çarpıcı biçimde arttı.

Batı Avrupa bir süredir Orta, Güney ve Batı Asya'da Türkiye ve Ermenistan'dan Afganistan, Hindistan ve Tibet'e dek uzanan etki alanı konusunda rekabet gücü nedeniyle Rusya'dan kaygılıydı.

Rusya'nın çelmelenişini görmekten hoşnut da olsa, Batı askeri kapasitesi bu süratle gelişmeyi sürdürürse Japonya'nın daha da korkulası bir rakip olup olmayacağını düşünmezlik edemiyordu. Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt, Rus-Japon savaşını süratle sona erdirmek üzere devreye girdi. Japonya artık bir dünya gücü olarak sahnedeydi. Hattâ 1910'da Kore'yi ilhak edivermişti.

Japonya 1914'te Almanya'ya resmen savaş ilan ederek kuzeydoğu Çin'deki Alman topraklarına saldırdı. Ertesi yıl Çin hükümetine yirmibir taleplik bir liste sunarak Almanya'nın kiraladığı bölgelerin Japonya'ya devredilmesini; Mançurya ve Moğolistan'ın Japon sömürgeciliğine ayrılmasını; Çin'deki belli başlı kömür rezervlerinin Japon denetimine bırakılmasını; dünya güçlerine başka toprak bırakılmamasını; ve Çin'in askeri, ticari ve mali işlerini Japonya'nın yürütmesini istedi.

Bu taleplerin gözükaralığı kendi başına o günlerin koşullarını gözler önüne sermektedir. Diğer dünya güçleri Japonya'nın Çin'in siyasetini denetleme girişiminin önüne geçtiler, ancak Çin Japon taleplerinin geriye kalanlarını kabul etti. Japonya iddialarını 1917'de daha da ileri götürerek 1918'de ikinci bir anlaşma kopardı. Ayrıca I. Dünya Savaşı'nın sonunda Çin'in kuzeydoğusundaki Alman toprakları da Bağlaşıklarla gizli bir anlaşma sonucu Japonya'ya devredildi.

Japon yayılmacılığı savaştan sonra bir süre iktisadi ve diplomatik kanallara yöneldi. 1922'de Japon işgal birlikleri 1918'de yerleştikleri Sibirya'dan çekildiler. 1923'de başkent çevresini etkileyen şiddetli bir deprem, paranın yerli üretimden ithal mallara kaymasından ciddi biçimde zarar gören ekonomiyi

fena halde sarstı. Bu erken tüketicilik patlamasının çevresinde büyüyen kent yaşamı, çığırından çıkmış toprak rantlarını ödemeyen mülksüzleşmiş köylülerin yığınsal göçleriyle büsbütün abartılı hale geliyordu.

1929 paniği ve izleyen Büyük Depresyon, zaten istikrarını yitirmiş Japonya üzerinde yıkıcı bir etki yaptı. Kentler işsiz kır yoksullarının hücumuna uğramıştı; halkın aklı geleneksel sade ideallerle Batılılaşmanın etkilerinde içkin olan tüketim ve rekabet vurguları arasında parçalanmıştı; Japon siyasal ve askeri düşüncesinin kimi unsurları yeniden yayılmacılığa, ulusalcılığa ve disiplinciliğe yöneldi.

Yayılmacılık, sayıları giderek artan Japonların yarattığı toplumsal ve iktisadi baskılardan kurtulmanın bir yolu olarak görülüyordu. Ulusalcılık Batılı olan herşeye yönelen ve mevcut sistemin çerçevesinde ekonomik sorunlara neden olduğu bilinen hayranlığın çözümü sayılıyordu. Yoğun, sahte-Şintocu bir ulusalcılık biçimi Japon sömürge yayılmacılığının haklı gösterilmesinde de kullanılmaktaydı. Kimi zaman Zen ya da Zen savaş sanatları kisvesine büründürülen ve temelde militarizmin sivil bir biçimi olan disiplincilik Batı demokratik özgürlükçülüğünün etkisini karşılayacak bir yöntem olarak algılanıyordu. Bu akım kimi gerici düşünürlerce Japon toplumunun toplumsal ve iktisadi yapısına doğrudan bir tehdit sayılmaktaydı.

1931'de umutsuz bir Japon askeri birliği Mançurya'da bir olay çıkardı; Japonya bu olaya "tepki" olarak derhal bölgeyi işgal etti. Mançurya'yı Çin'den koparan Japonya burada Mançukuo kukla devletini kurdu. Bu, Japonya'nın kendi önderliği altında birleşmiş bir Asya yolundaki uzun vadeli düşünün en önemli ileri karakolu oldu. 1930'ların ortalarında kuzey Çin'deki sızmalarını sürdüren Japonya içeride bir polis devletine, dışarıdaysa saldırgan bir sömürgeci güce dönüşmüştü.

Sonunda savaş çabaları için asli sınai malzemeleri ele geçirme sürecini sınırlandırmaya yönelik Britanya ve Amerika girişimlerince köşeye sıkıştırıldığında, Japonya bütün muarızlarını aynı anda karşısına alma ölümcül hatasını işledi. Savaş sanatının klasik ilkeleriyle taban tabana zıt olan, aynı yanlış adım, o dönemde dünyada en ileri silahlara sahip olan ve Sovyetler Birliği'ni istilada o denli acele etmese Avrupa kıtasını yutabilecek güçte olan Japonya'nın bağlaşığı Almanya'nın da başını yemişti.

1945'te Bağlaşıklara kayıtsız koşulsuz teslim olan Japonya, Mançurya'da yürüttüğü modern kimyasal ve biyolojik savaş denevlerinin sonuçlarını açıklayarak, sonsuza dek savaşmayacağını Anayasal hükümle karar almaya zorlandı. Aynı zamanda Japonya imparatorunun kutsallık vasfından vazgeçmesi ve devlet Şintoculuğunun yapısının dağıtılması kararlaştırıldı. Ne ki, tüm bu gelişmelere karşın, Japonya savaş gücünü elde tutarak Kore savaşı sırasında, eski düşmanlarının patronajı altında silah sanayiini yeniden kurdu.

Ağır 1945 yenilgisiyle Japon imparatorluğu parçalanmış ve Japon emperyalizmi tehdidi ortadan kaldırılmış gibi gözüksede dahi, Japon militarizminin fanatikliğinin altında yatan ırksal duygular hiçbir zaman ortadan kaldırılamadı. 1960'larda dahi, Zen ve Şinto üzerine olduğunu öne süren bir kitapta dünyayı yönetmenin Japonya'nın kutsal misyonu olduğu söylenmekteydi; ve 1980'lerde Japon popüler basını hâlâ zaman zaman Japonya'nın gerçekten teslim olup olmadığı ve Japon imparatorunun kutsallığından vazgeçip vazgeçmediği tartışmasını yeniden alevlendirir.

Japonya şimdilik askeri uygulayım teknolojisinde küresel ölçekte bir üstünlüğe yaklaşmaktadır hızla. Bir nedenden dolayı Japonya'nın kendi çıkarlarını sonsuza dek mevcut bağlaşıklarıyla özdeşleştireceğini varsayan ABD de, Japonya'nın silah yatırımlarını artırarak ekonomik sıkıntılarını hafifletme girişi-

mine yeşil ışık yaktı. Bu ve ilişkin baskıların Japonların bilincinde beslediği ABD aleyhtarı duygular gözönünde bulundurulduğunda, bu politikanın ihtiyatlılığı ABD'nin ulusal savunmasında dahi Japon teknolojisine bağımlı hale gelme tehlikesiyle yüzyüze olduğu günümüzde, bir hayli tartışmalıdır.

Bu yüzyıl başlarında Japon militarizminin esas yükünü taşıyan diğer Asya ulusları kuşkusuz Japonya'nın askeri dirilişinin içerdiği tehlikelerin bilincindedirler ve diplomatik, iktisadi, eğitsel ve askeri faaliyet alanlarında gözlemlenen Japon aşırı ulusalcılığının belirtilerine karşı tedirginliklerini ifadelendirmişlerdir. Batılı uluslar ve özellikle ABD, bu bakımdan ekonomik güçlükleri silah sanayiini genişleterek çözümleme girişimlerinin, tarihin yalnızca diplomasiyle denetlenemeyeceğini birçok kez gösterdiği tehlikeleri içerdiğini tümüyle kavrayamayacak kadar kibirli ya da saf sayılmaktadır.

JAPON TARİHİNDE ZEN

Japon tarihinin büyük bölümünde siyaset ve din içiçe örülmüştür. Zen, saray aristokrasisinin çöküşü ve askeri elit elinde merkezi bir iktidar yapısının kuruluşuna eşlik ederek yükselen birkaç Japon Budizm okulundan biridir Çin'den yeni ithal edilen tek okul olması, onu Samurai yandaşlarının gözünde daha da prestijli kılmaktadır.

Zen ilk Shogunlarca kısmen savaşçıların seküler önderler olarak prestij ve meşruiyetini sağlamlayacak bir çeşit kültür devrimini besleyecek bir kurgu olarak desteklendi. Bu nedenle de askeri sınıfla ilintilendirilerek, Samurai dini olarak nitelendirildi. Ancak Zen savaşçıların ilgisini çeken tek Budizm tarikatı olmadığı gibi, profesyonel savaşçılar Zen'e hakim olmada diğer toplumsal sınıfların üyelerinden daha başarılı değildiler. Yine de, Japon Zeni'nde militarizmin, Japon militarizminde de Zen'in silinmez izlerinin bulunduğunu inkâr etmek olanaklı değildir. Zamanla, her ikisi de ulusal, siyasal ve kültürel yaşamını etkileyen iki etkilenim yönünü ayırdetmek daha da güçleşti.

Çin Zen'i Japonya'ya kendi özel öğretilerinin yanı sıra Yeni Konfüçyüsçülüğü de getirdi. Eski Konfüçyüsçü toplumsal idealizmle Budist gizemciliğin bir karışımı olan Yeni Konfüçyüsçülük ilk Zen ustalarınca yeni savaşçı elitin akıllarına hümanist değerleri aşılama girişimlerinde kullanıldı.

Başlangıçta Zen saltık ruhsallığa bir yönelişi de ortaya getirmiştir; savaşçıların Zen'i kendi amaçlarına doğru bükme gi-

rişimleri ancak birkaç kuşak sonra baş gösterir. Ancak ikinci Shogunluk'tan itibaren ruhsal Zen ile güç Zen'i arasında net bir ayırım ortaya çıkmaktadır. Siyasallaşmış kilise Zen'iyle ruhsal Zen arasındaki uçurum, Ortaçağ boyunca giderek büyüdü; ta ki 17. yüzyıl başlarında üçüncü Shogunluğun kuruluşu sırasında, ikincisinden geriye eser kalmamıştı.

Onikinci yüzyıl sonları ve onüçüncü yüzyıl başlarında yükselen Zen ve diğer Japon Budizm okullarına uygun ortamı hazırlayan etkenlerden biri de kurulu kiliseleri destekleyen saray aristokrasisinin çöküşü ve üst-sınıf Budist rahiplerinin yozlaşması olmuştur. İlk Zen ustaları kilise Budizmi'nin maddecilik ve siyasallaşmasına başkaldıran yürürlükteki tedrisatta pratik çözümleri bulamayan, klasik okulun eğitimli keşişleri olmuştur.

Bu keşişlerden bazıları yanıt arayışları içinde Çin'e gitmiş ve o dönemlerde Japonya'da bilinenden çok farklı bir Budizm yorumu olan Chan (Zen)'la karşılaşmışlardı. Chan, Japon hacıların Japon uygarlığının gelişimi konusunda bilgi edinmek üzere akın akın Çin'e göçtükleri yüzyıllar öncesinde de bir hayli gözde olmasına karşın, hacılar Chan'ın hemen hiçbir okulunu ayırımsayamamışlardı. Ancak onüçüncü yüzyılda Chan Budizm Çin uygarlığının dokusuna öyle derinlemesine sinmişti ve hocaları ve okulları yüzyıllarca süren kesintisiz çalışmaları sonucunda öylesine prestij kazanmıştı ki, bu dönemde Çin Budizmi'nin başat biçimiydi.

Ancak Çin Chan Budizmi Japonlar gerçek anlamıyla ithal etmeye koyulduklarında öndegelen ustaları tarafından çöküş halinde sayılmaktaydı. Altıyüz yıllık Chan Budizm bir din ya da örgüte ilişkin mülkiyetçi duygulardan kaynaklanan olağan kurumsallaşma rahatsızlıklarından sıkıntıdaydı. Ayrıca etkinliğini kıran karmaşıklık ve biçimselleşmeyle, yönteminde de koşut bir dolaşıklıktan çekiyordu.

İlk Japon Zen hacıları klasik Budist kuramda temrinliydiler ve kendi kiliselerinde yozlaşmanın daha da aşırı biçimlerinde bir kurumsal yozlaşmaya tanık olmuşlardı. Bu etkenler kuşkusuz Çin'deki Zen incelemelerine yardımcı oldu ve çoğu beş-altı yıl içinde Japonya'ya döndü. Çin'in kendisi de bir mayalanma dönemi geçirdiğinden, Japon hacıları genelde fazla dolaşamadılar ve bu nedenle de, Çin Zen ustalarının çoğunu tanıyamadılar. Öte yandan, Japon Zen hareketi Moğol Yuan hanedanı rejiminden kaçan Çinli keşişlerce de beslendi.

Tarihçilere göre, ortaçağ Japonyası'nda yirmiyedi ya da daha fazla Zen okulu kuruldu; bunların çoğu Rinzai (Çinli Linchi ya da Linji) tarikatıyla ilişkiliydi. Zen öğrencileri herhangi bir okula bağlı değildi ve genellikle bunlardan birkaçında birden eğitim görüyorlardı. Bu durumsa onların ayrı okullar olarak kimliklerini sulandırıyordu; özgün Zen nesepleriden ancak birkaçı Japonya'ya ithal edildikten sonra üç-dört kuşaktan uzun bir süre yaşayabildi.

Ondördüncü yüzyılda ilkinin yerini alan ikinci Shogunluk Kyoto bölgesinde Zen Budizmi kollayarak olanaklarından yalnızca dinsel amaçlar için değil, genelde eğitim ve kültürün temellerinde yararlandı. Bu dönem boyunca Zen eğitim, şiir, resim, ritüel ve çevre tasarım sanatları geliştirildi. Kyoto Shogunluğu ilk günlerinin öndegelen Zen ustalarından birinin önerisi üzerine Çin'le ilişkilerini de tazeledi.

Bu dönem boyunca Çin kültürüne ilgi de Japon Zen hacılarının ellişer kişilik gruplar halinde Çin manastırlarını ziyarete çıkacağı kertede arttı. Zen'in Japon kültürü üzerindeki etkisi doruğuna ulaşmıştı. Hükümet Komakura ve Kyoto'daki ilk ve ikinci Shogunlukların merkezleri çevresindeki kurumların yönetiminde seçkin Zen manastırlarının ikiz hiyerarşisini oluşturdu. Üst sınıf Samurai'nin liberal eğitimi geniş ölçüde başkentteki Zen keşişlerin eline bırakıldı.

Bu okullar şiir, sanat ve seküler öğrenimleri bakımından özellikle ünlüdür, ama üst sınıfların hizmetindeki seçkin manastır topluluğu özgün Zen aydınlanması bakımından yozlaşmış ve manevi çöküntü içinde sayılageldi. Manevi Zen'in izleyicileri yüksek prestijli manastırlardan kaçınarak taşradaki daha sade ustalarla bağlantı kurma eğilimindeydi. Daha sonraki kuşaklarda Zen uygulayıcıları, Gozan ya da "Beş Dağ" olarak bilinen seçkin Zen kurumlarının şiirinden pek az yararlandılar. Şeküler Beş Dağ şiir geleneği zamanla Zen kurumlarından kopan Yeni Konfüçyüsçü uzmanlarca sürdürülürken, süsten çok pratik amaçlara yönelen Zen şiir geleneği sonraki Zen diriliş hareketinde yenilendi.

Kurumlarındaki yozlaşma nedeniyle Zen onbeşinci yüzyıl sonlarında toplumsal ve siyasal bakımlardan olmasa da, manevi bakımdan hemen tümüyle tükenmiş durumdaydı. Onbeşinci yüzyılda istisnai bir Zen keşişi, popüler Ikkyu, Zen okullarının tüm aktarım işlevlerini yitirdiğini ve gerçeklikten yoksun adlara dönüştüklerini yazıyordu. Tarihin en büyük Japon Zen ustalarından biri sayılan Ikkyu, bastırılmaz bir espri yetisi olan keskin bir eleştirmendi. Yerel lehçedeki yazıları halk kültürüyle eşsiz bir bağ oluşturuyordu, bir süre sonra folklorik bir kişiliğe, sayısız zekâ ve bilgelik fıkrasının yakıştırıldığı bir halk kahramanına dönüştü.

Ikkyu tahta kılıç taşımasıyla da ünlenmişti; zamanın Zen'inin nesnel duygudaşlığın "yaşam-veren kılıcı" bir yana, nüfuz edici içgörünün "öldürücü kılıcı"ndan da yoksun olduğunu söylüyordu. Zen hocasının kendisine verdiği geleneksel onay belgesi *inka shomei*'sini de yırttığı anlatılır. Bir öyküye göre Ikkyu, çağdaş ortamda Zen aydınlanmasının yokoluşu ve yozlaşmış Zen rahiplerinin çoğalışı nedeniyle anlamını yitirdiğini söyleyerek bu belgeyi iki kez yoketmişti. İnsanların eskiden aydınlanmayı aramak için manastırlara gittiğini, oysa şimdi aynı amaçla manastırlardan kaçtığını yayan da oydu.

Onaltıncı yüzyılda otantik Zen ustalarının çalışmalarına ilişkin kayıtlara rastlamak zordur; bunlardan geriye ancak birkaç parça ve anekdot kalmıştır. Aydın Zen keşişleri başkentte sanat, yazın, eğitim ve siyasetle uğraşmaktaydı, ancak Zen pratiği öylesine biçimselleşmişti ki, bunlardan pek azı aydınlanmaya ulaşabiliyordu. Büyük kentsel kurumların dışında kalan görgü az sayıda uygulayıcının faaliyetleri dışında, Zen Budizm geniş ölçüde bir kültür hareketine dönüşmüştü.

Zen Budizm'in durumu onyedinci yüzyılda Ortaçağ'ın kültürel ve entellektüel Zen'inin reddedilmesi ve yeni Zen öğretisi okullarının kuruluşuyla birlikte kökten bir değişime uğradı. İç savaşlar sona ermişti; Tokugawa Barışı'nın kurumsallaşması, öğrencilerin ortaçağ Zen uygulamasının dağılmış inançlarını derlemek üzere haçlara koyulmasını kolaylaştırmıştı. Zen uygulamasının özünün popüler kullanım için soyutlanması hareketine koşut olarak Çin Chan klasiklerinin incelenmesi çabalarının yeniden canlandırılması yönünde bir hareket başlatıldı. Çoğu durumda aynı Zen ustaları her iki harekette de etkin oluyorlardı. Çoğu hâlâ seçkin manastır kuruluşlarının yozlaşmışlığından uzak duran bu Zen ustaları, Zen Budizm'de büyük çaplı bir dirilişe zemin hazırlayabildi.

Bu diriliş onsekizinci yüzyıl ortalarında zirvesine ulaşıp bundan sonra da durağanlaştı. Zen'in gelişimi önündeki engellerden biri, Budizm'in faaliyet ve etkilerini sınırlandırmaya yönelik kesin önlemleriyle, hükümet politikasıydı. En uzak bölgeler dahil tüm manastırlar, kadın manastırları ve tapınaklar seçkin merkezi manastırlardan birinin yetkesine bağlandı; merkezi manastırlarsa askeri hükümetin otoritesi altındaydı.

Taşra tapınakları da doğrudan hükümet aygıtına tabî kılınarak günümüzde belediyelerin ve kayıt bürolarınınkine benzer bir işlevi üstlendi. Yerel tapınaklardan çoğu ilkokul öğrenimi de vermekteydi, ama müfredat hükümetin onayladığı Yeni-Konfüçyüsçülük yorumuna indirgenmişti. Kuramdışı insanla-

rın, yetkin Zen otoritesi sayılsalar da, Budizm'i öğretmesi yasaklanmıştı. Her Budizm tarikatından, öğretilerinin bir listesini sunması isteniyordu; bunlar hükümetçe dogma ilan ediliyor ve her türlü yenilik girişimi hükümetçe yasaklanıyordu.

Budizm devletin otorite aygıtının bir parçası olmadığı sürece her zaman devlete yönelik bir tehdit sayılmıştır. Budizm'i zamanından önce fosilleştirerek gücünü indirgeme girişimi, onyedinci yüzyılda Zen'in yükselişiyle birlikte başlamıştır. Zen'in manevi yaşamına yönelen bu dışsal tehdit onsekizinci yüzyılda dinin biçimlerine bağlanmayla birlikte katlanmıştır.

Zen'in teknik literatürüne göre biçimlere bağlılığın belirgin belirtileri ikincil olgularla büyülenip yaratıcılığın kaynağından uzaklaşmadır. Bu insanlık tarihinin, gerek bireysel, gerekse kolektif düzeylerinde ortaya çıkan bir akıl alışkanlığı olarak değerlendirilip her kuşakta yeniden aşılması gerektiği düşünülür. Zen kuşaklar boyunca sınırlı sistem ve öğretilerden esin çıkarsama çabalarıyla karmaşık, batını ve zorlama bir niteliğe büründükçe, bir kez daha dolambaçlı bir hal aldı. Resmi müfredat onyedinci yüzyıldaki dirilişi başlatan esnek Zen öğretilerinin bir karikatürüne dönüştü.

Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında, üçüncü Shogunluğun yerini doğrudan imparatorluk yönetiminin alması ve geç dönem feodal Japonya'nın köklü içe kapanıklığının sona ermesiyle Zen Budizm yeni baskılarla karşı karşıya kaldı. Japonya içinde imparatorun önderliğinde bir devlet Şintoizmi'nin oluşturulması sonucu Budizm yabancı bir din olarak saldırıya uğradı. Bu yabancı aleyhtarı ve Budizm aleyhtarı eğitim ideolojik olarak Yurtsever İncelemeler (Kokugaku) adı verilen yabancı düşmanı akademik bir hareketten de besleniyordu. Öncekı yüzyılda ortaya çıkan bu hareket bu dönem Japonyası'nda büyük prestij kazanmıştı. Birçok Budist tapınağa el konup Şinto tapınaklarına dönüştürüldü.

Budizm dışarıdan da Japonların anık hevesle peşine düştüğü Batı teknoloji bilgisini Batı'da anlaşıldığı biçimiyle Hıristiyanlığa bağlamaya çalışan saldırgan Hıristiyan misyonlarının tehdidi altındaydı. Hıristiyan misyonerlik yöntemi kısmen yerini almayı umduğu yerel dinleri eleştirip reddetmekten oluştuğundan, Budizm üzerine ilk Batı araştırmalarının büyük bölümü bu çabadan kaynaklandı ve bu amaçla şekillendi.

Japon Budistleri Avrupa polemiklerine farklı biçimlerde tepki gösterdi. Bazıları inançlarını Batı saldırıları karşısında koruyabilmek amacıyla Budist yazı ve klasiklerini inceleme işine daldı. Başkaları fanatik yogilere, öğrencilere ya da savaş sanatçılarına dönüştüler. Yine diğerleri, Batılı bilimcilerin yöntemlerine öykünerek bunları kendi klasiklerini ve tarihlerini incelemede kullanmaya çabaladılar ve Avrupa modeline uygun profesyonel akademisyen ve aydınlara dönüştüler.

Tüm bu eğilimlerin izleri günümüz Japonyası'nda hâlâ mevcuttur, ama Zen ve Budizm'in yoga, öğrenci ve savaşçı biçimleri gerek geleneksel gerek Batılılaşmış akademik biçimlerden daha fazla toplamaktadır genel ilgiyi. Son Shogunluğun yıkılışı ve Budizm üzerindeki devlet kayırmacılığının sona erişinden sonra, popüler coşku ve desteğe daha fazla önem verilir oldu. Bu hareketin dikkate değer öncülerinden biri, feodal Japonya'da yetişip aristokrasi ve askeri elit içinde pek çok izleyici çeken, Nantembo (1839-1925) adlı Zen keşişiydi.

Nantembo babadan oğula geçen rahiplik sistemine şiddetli saldırılarıyla Rinzai Zeni'ni temellerinden sarsarak, Rinzai Zen ustalarının evrensel bir yetki sistemi için uğraş verdi. Otoriteleri böylesi bir sistemin kurulması konusunda ikna edemeyen Nantembo, sonunda manastır Zeni'ni reforme edebilme yolundaki umutlarını yitirdi. Kurulu manastır Zen düzeninin siyasal ve ahlâki bakımdan bozulmuş olduğu sonucuna varıp, manastır-dışı Zen'in geliştirilmesine adadı kendini. Yoğunlaşma ve esrikliğe hızla erişme yolunda bir özel teknik geliştirerek bir

coşku odağı haline geldi. Yoğun tefekkür temrinleri aileleri geleneksel olarak Rinzai Zen'inin koruyucuları olan ya da kadim dönemlerde Rinzai Zen'le ilintili olan klasik sanatlarla ilgili toplumsal elit arasında itibar gördü.

Bu Zen ustasının ancak birkaç öğrencisi öğretisinin tümünü kavrayabilmiş olsa da, binlerce manastır-dışı izleyicisi vardı ve etkisi yaygın bir yazışma ağı, kişisel görüşmeler ve insanların ustayla düzensiz görüşmelerle vurgulanan yoğunlaşma alıştırmaları için biraraya geldiği Zen diriliş toplantıları aracılığıyla yayılıyordu. Nantembo yolgöstericiliği altında altıyüz kişinin Zen'in başlangıç aşamasından geçtiğini ve bunların arasında sivil ve askeri toplumun kimi öndegelen unsurlarının da yeraldığını öne sürüyordu.

Nantembo'nun yoğun tekniği hızlandırılmış programlarında öğretinin bütününün bağlamından yoksun olarak sunulduğundan, bu yönteme ilişkin tehlikeler sonraki kuşakların Zen düşkünlerinin dikkatini çekmedi. Nantembo ve feodal dönemde yetişen diğer eski Zen keşişlerinin eğitim tarzının militan şiddeti, yalnızca izledikleri katı savaş sanatı okulları aracılığıyla askeri ve polis kuvvetlerince değil, öğrencilerin ve şirket mensuplarının eğitiminde kullanılan *jigoku* ("cehennem") yöntemleri aracılığıyla sivil dünyada da soğruldu.

Nantembo'nun yöntemleri, tüm sistemini aktardığını belirttiği, ama sonunda "gözleri olmadığını" öne sürerek ustasından ayrılan manastır-dışı bir eski öğrencisi tarafından da yaygınlaştırıldı. Bu anlatım genelde körlüğe ve bilisizliğe işaret etmekle birlikte, birkaç anlam birden içerebilir. Kimi zaman uyanıklık yoksunluğu anlamında naif bilisizliğe işaret eder. Kimi zamansa, totemlere saplanma durumunda ortaya çıkan gelişkin bilisizliğe göndermc yapar.

Terim beyni durduran tefekkür üzerinde aşırı yoğunlaşmanın neden olduğu bir çeşit "Zen hastalığı"nın da klasik bir

betimlemesidir. En gelişkin düzeyde de, Zen ustasının nirvana'da massolduğunu anlatmak için kullanılır. Bu son bağlamda, Nantembo'nun cenazesini ölümünden önce kaldıran ender sondönem Zen ustalarından biri olduğunu belirtmek ilginçtir. Kimi savaşçılar, rahipler ve insan kurbanlara uygulanan kadim bir törendir bu.

Öğrencisinin Nantembo'dan ayrılarak başka bir öğreticiye gitmesinin anlamı, Nantembo'nun gözlerinin olmadığını söylerkenki kastına bağlıdır. Bu konu nasıl yorumlanırsa yorumlansın, eski öğrencinin Nantembo'nun yoğun tekniğini kısmen de olsa yeni okuluna taşıdığı ve böylelikle de özellikle manastırdışı Zen uygulayıcıları arasında yaygınlaşmasına yolaçtığı açıktır.

Kimi Zen'ciler bu yöntemi, ilk etkilerinin sürat ve dramının henüz daha gelişkin izlenimlere alışkın olmayan Batılıların ilgisini çekip onları esinleyebileceği düşüncesiyle Zen'i Batı'da yaygınlaştırmak için de kullandılar. Böylesi bir tekniğin kimi taklitleri, Japon Zen kültüründen sulandırılmış, ancak seçilebilir girdilerin etkileşimiyle çağdaş Batı kültürünün başka alanlarında da ortaya çıktı.

Aşırı yoğun yöntemleri abartıp aşırıca kullanmanın körleştirici yan etkileri, sonraki kuşaklarda bir kez daha ortaya çıkıp, halen çağdaş Zen okullarıyla etkileri altındaki hareketlerin eğitim sistemlerinin karşı karşıya bulunduğu konular arasında yeralır. Japon ve Batılı kuruluşların desteklediği ve hem dinsel, hem de seküler bağlamda kullanılan koşut ya da türev teknikler Batı'da ortaya çıkmıştır bile. Feodal Zen savaş biçemlerinin bu kalıntıları Japon asker-sivil eğitiminin *jigoku* "cehennem" biçemiyle öylesine yakından ilintilidir ki, Bushido zeminleri ister din alanı olsun, ister eğitim, ister sanayi, Japon ve Batı kültürleri arasındaki kesişmelere değgin her pragmatik incelemenin konusu olmalıdır.

BUSHİDO VE SAVAŞ SANATLARI

Ünlü *Beş Çember Kitabı*'nda(*) kılıç ustası Miyamoto Musashi, savaş sanatı konusunu Japon kültürünün profesyonel savaşçılarca olduğu kadar, siyasal önderlerce de incelenip uygulanması gereken çeşitli geleneksel Yol'larından biri olarak sunar.

> *Savaş sanatları askeri uzmanların bilimidir. Bu sanatları özellikle önderler uygular, ama savaşçılar da bilmelidir. Günümüzde savaş sanatları bilimini doğru olarak kavrayan savaşçı yoktur.*

Musashi'nin doğumundan kısa süre önce, Japonya yüzyıl süren iç savaşların ardından, az-çok birleşmişti. Yaşadığı dönem yine de yüksek ölçüde militarizeydi ve gerek yurtiçi, gerekse yurtdışında silahlı çatışmalarla belirleniyordu. Kendi döneminde kurulan yeni Shogun'luğa karşı muhalefetin tümüyle sindirilmesinden kısa bir süre sonra öldü. Yaşamının sonuna doğru strateji klasiğini kaleme alırken Musashi, zamanında hiçbir savaşçının savaş sanatlarını gerçek anlamıyla anlayamadığını ileri sürmektedir; bu gelenek kopukluğunu savaş koşullarına mı, yoksa barış koşullarına mı bağladığı açık değildir.

Her durumda, Musashi'nin savaşçının yolunu özel bir meslek olarak gördüğü belirgindir. Diğer bütün yollarda olduğu

---

(*) Anahtar Kitaplar Yayınevi, Kasım 1992, Çeviri: Sibel Özbudun.

gibi, ustalık büyük ölçüde uygulayıcının yola olan yatkınlığına bağlıdır. Musashi savaş sanatını kendine özgü eğilimini gerektiren birer uzmanlık olarak diğer sanatlarla kıyaslar.

> *İnsanlar eğilim duydukları yolları uygulayıp bireysel tercihlerini geliştirirler. Budizm insanlara yardım yoludur, Konfüçyüsçülük uygarlık yoludur; şifacılık hastalıkları iyi etme yoludur. Ozanlar şiirin yolunu öğretirler, başkaları falcılığın, okçuluğun ve başka türlü türlü sanat ve zanaatların yoluna saparlar. Savaş sanatından pek az kişi hoşlanır.*

Musashi'nin pek az insanın savaş sanatından hoşlandığı yolundaki teşhisi gerek Asya, gerekse Batı'da günümüzde eriştiği popülerlikle tüm bir karşıtlık halindedir. Musashi'nin zamanında savaşçının yolu bir hobi değil, bütünsel bir yaşam tarzıydı. Böylesi bir yaşam bir süre sonra Japon Samurai'nin dünyasından dahi silinecek bir dizi güçlük ve tehlikeyi içermekteydi.

Musashi'nin yolunun klasik Çin felsefesi savaş kavramlarıyla paylaştığı bir özellik, gerek kültürel, gerekse savaş sanatlarında dengeli bir pratik öğrenim bileşimine yaptığı vurgudur. "Öncelikle," diye yazıyordu, "savaşçıların yolu, hem kültürel hem de savaş sanatlarıyla tanışıklık anlamına gelir." Savaşların tümüyle aristokratik erkeklerce yürütüldüğü eski Çin'de, *shi* ya da "şövalye" sözcüğü hem bilgin hem de savaşçı anlamına gelmekteydi. Bu sınıfın eğitimi kültürün en önemli görevleri arasında sayılmaktaydı.

Sonraları bilginler savaş sanatları eğitimini görürken savaşçılara da kültürel sanatlar öğretilmeye devam edildi. Bu uygulamayı sivil ve askeri seçkinlerin özdeşleşmesinin daha noksansız ve uzun süreli olduğu Japonya'da üst sınıf Samurai devraldı. Gerek kuram gerekse uygulamada kültürlü savaşçı geleneğini izlemekle birlikte, Musashi temeli dolayısıyla savaş sanatlarını daha çokça vurguladı.

Bu konuda sakar dahi olsalar, tekil savaşçılar kendi savaş sanatlarını olabildiğince güçlendirmeliler... Çin'de ve Japonya'da bu bilimin uygulayıcıları savaş sanatı ustaları olarak efsaneleşmişlerdir. Savaşçılar bu bilimi öğrenmezlik etmemelidirler.

Savaşçının yolunu kültürün yolundan ayırdeden özelliklerden biri, ölümün sürekli varlığıdır. Savaşçıların Zen'i yeğlemelerinin bir nedeninin de, ölümü kayıtsızlıkla karşılamayı öğretişi olduğu söylenir. Kendisi de Zen'le derinlemesine ilgilenen Musashi bu görüşe karşı çıkmaktadır.

İnsanlar genellikle savaşçıların tek düşüncesinin ölümün yakın olasılığına alışmak olduğunu düşünürler. Ölüm süreci sözkonusu olduğunda, tek ölecek olanlar savaşçılar değildir. Bütün insan sınıfları görevlerini bilir, ihmal ettiğinde utanır ve ölümün kaçınılmaz olduğunu kavrarlar. Bu anlamda toplumsal gruplar arasında fark yoktur.

Kültürel aktarım ya da kültürlerarası iletişim açısından, Musashi'nin *Beş Çember Kitabı*'ndan bu pasajın, kimi çevirmenlerce savaşçının yoluyla diğer yaşam yolları arasında bir ayırım güdecek biçimde farklı şekilde yorumlandığına dikkati çekmek ilginç olacaktır. Gerek Budizm, gerekse Bushido'da ölümün merkezi önemi dikkate alınacak olursa, bu incelemeye değer bir konudur.

İki çevirmen Mushashi'nin savaşçıların dışındaki insanların ölüme ancak görevleri ya da onurlarını yitirmeleri nedeniyle teslim olduğunu söylediğini belirtmektedirler. Dilbilgisel olarak bu olasılık dahilindedir, ancak Musashi bunu açıkça söylememektedir — tek bir adılla bunu rahatlıkla yapabilirdi. Çevirmenlerden biriyse son dizenin yerine tam tersini koyup savaşçının yoluyla yaşamın öbür yollarının tümüyle farklı olduğunu söylemektedir. Bu okumalar Musashi'nin reddettiği kimi önkav-

rayışlardan fazlasıyla etkilenmişe benzemektedir. Bu olgu kimi Zen yazılarının çevirilerinde de sıkça görülür.

Orijinalin yazınsal anlamında Musashi'nin sözleri özgül olarak keşişleri, rahibeleri, kadınları, çiftçileri ve "hattâ onların altındakileri", yani zanaatkârları, tacirleri, kast-dışıları ve dokunulmazları içermekteydi. Musashinin yaşadığı dönemde eski Japon sınıf sistemi hükümet buyruklarıyla da keskinleşen aşırı bir kemikleşme süreci geçirmekteydi. İnsanların çoğu kabullenmekten başka bir seçenekleri olmadığı bir hayat tarzının içine doğuyordu; bu onların görevleri ve varlık nedenleriydi. Tek seçenek, ölümdü.

Ancak Musashi'nin dünyasında farklı ölüm dereceleri bulunuyordu. Toplumsal ölüm ve fiziksel ölüm vardı. Kimi insanlar toplumsal ölümle karşılaştıklarında fiziksel ölümü yeğlemekteydiler ve bu uygun bir biçimde yerine getirildiğinde her zaman itibar gören bir seçimdi. Öte yandan, kendi yaşam yollarında başarısızlığa uğrayan insanlar her zaman kaçıp dokunulmazların yaptığı aşağılanan işlere yönelebilirlerdi: tenekecilik, çerçilik, mütehhitlik, lostracılık gibi. Kast-dışıların arasına katılıp fahişe, muhabbet tellalı, kumarbaz ve hokkabaz da olabilirlerdi. Bir başka olasılık da keşiş ya da rahibe olmaktı, ama o günlerde keşiş ve rahibelerin sonunda dokunulmaz ya da kast-dışıların dünyasında soluğu almayacağını kimse garanti edemezdi.

Ancak onyedinci yüzyıl Japonyası'nın en belirgin gerçeği, yaşamın bütün yollarındaki insanların bunu görev ya da bilinçle bağlantılandırmak zorunda kalmaksızın ölümün kaçınılmazlığını kavramalarıydı. Sıradan köylüler ölüme, savaş sanatlarını bir hobi olarak gören bürokratik savaşçılar bir yana, herhangi bir savaşçı kadar yakındılar. Shogun'luğun siyasası insanları yazgıları konusunda ikircikli tutmaktı; ve yaşamın geçiciliğini anımsatmak için Budizm'e gereksinimleri yoktu.

O dönemde nüfusun beşte dördünü oluşturan çiftçiler öylesine ağır bir vergi yükü altındaydılar ki, sürekli açlık tehdidiyle karşı karşıyaydılar. Bir Samurai'nin huzurunda olduklarındaysa daima *burei-uchi* ("saygısızlık yüzünden öldürülmek") tehlikesi vardı. Dolayısıyla, ister köylü olsun, ister çiftçi, Budizm'in geleneksel kültürünün insanlara ölümü anımsatmasındansa, ölümün yakınlığının Budizm'e ilgiye kaynaklık ettiği daha doğruydu.

Musashi bu nedenle ölümün yakınlığının savaşçının yolunun temel ayırdedici ruh durumu olduğu yolundaki geneigeçer fikri reddetmektedir. Aksine, başat kazanma gereksinimi olduğunu öne sürmüştür. Musashi'nin döneminde rekabetin göreli sınırlı rolü gözönünde bulundurulduğunda, Musashi bu kazanma gereksinimini salt savaşçılara yakıştırdığı zaman, en az başkalarını suçladığı kadar naif davranmaktadır. Öte yandan, bu düşünce darlığı ona özgü bir olgu değil, içinde yaşadığı kast sisteminin bir yan ürünüdür.

Feodal Japonya'da bir Samurai olarak kendi bakış açısını yansıtan Musashi, savaşçının yolunu şu sözlerle betimlemektedir:

> *Savaşçıların savaş sanatlarını yürütmek, her durumda başkalarını geçme üzerine temellenir. İster birebir bir düelloda kazanmada olsun, ister birkaç kişiyle bir kavgada baskın çıkmada, kişi patronunun çıkarlarına, kendi çıkarlarına hizmeti ve tanınıp toplumsal kabul görmeyi düşünür. Savaş sanatları bunları olanaklı kılar.*

Bu Musashi'nin döneminde başka meslekler için de doğruydu; günümüzde bu daha da böyledir. Günümüzde Musashi ve diğer savaşçıların yazıları yaşamın diğer yollarına olan bağlantıları nedeniyle yaygınlık kazanmaktadır. Musashi de kitabının başka bir yerinde kendi sözlerini düzeltmektedir. Savaş sanatları, Musashi'nin ünlü risalesini kaleme aldığı hanedan sa-

vaşlarını izleyen yıllarda bugün kendilerini belirleyen biçimsel stilizasyon ve soyutlama sürecine girmişti. Musashi bu nedenle savaşçının yolundaki yüzeyselleşmeye karşı uyarıp bunları uygulama yetisine olan gereksinimi vurgular..Yol yalnızca kavgada değil, hayatın her alanında yararlı olmalıdır.

Kuşkusuz savaş sanatlarında alıştırmalar yapıyor olmanın dahi gerçek gereksinim ortaya çıktığında bir işe yaramayacağını düşünen insanlar vardır. Buna ilişkin olarak, savaş sanatlarının gerçek yolu, onları her zaman yararlı olacak şekilde uygulamak ve her alanda yararlı olacakları şekilde öğretmektir.

Bu bağlamda Musashi bilimin parçalanmasına ve savaşta etkinlikten çok gösterişe yönelik pratik olmayan incelikler ve hareketlerin ortaya çıkmasına yolaçan savaş sanatlarının ticarileşmesine yazıklanmaktadır.

Son zamanlarda geçimlerini savaş sanatçılığı taslayarak sağlayanların çoğu yalnızca kılıç ustalarıdır. Son zamanlarda bazı bölgelerden Shinto rahipleri taşra eyaletlerini dolaşarak insanlara ruhlar tarafından aktarılmışcasına geliştirip ilettikleri çeşitli kılıç oyunlarını öğretmektedirler.

Savaş ve bilimleri kadim, hattâ kutsal öncellere yakıştırma uygulaması Doğu'da yaygındır. Örneğin T'ai Chi Ch'uan ya da Taijiquan ("mutlak boks") olarak bilinen savaş sanatının ilk kez başlatıcısına düşünde esinlendiği söylenir. Burada Musashi'nin popüler savaş sanatı okullarını Zen Budizm'e değil de, Şinto'ya ilintilendirdiğine dikkat etmek gerekir. Ardından sözü savaş sanatının soyut özü "yarar sanatı"na getirir.

Eski zamanlardan bu yana "yarar sanatı" geleneksel sanat ve ustalıklara eklenmiştir, ama yarar sanatından sözettiğimizde bu yalnızca kılıç ustalığıyla sınırlı ol-

mamalıdır. Dahası, yalnızca kılıçla kazanmayı düşünmekle kılıçta da ustalaşmak olanaklı değildir.

"Yarar sanatı" genelde strateji bilimine gönderme yaptığından, "savaş sanatı" teriminden daha kapsayıcıdır. Burada savaş sanatlarının pratik anlamı Zen eğitimindeki işlevinden hele beceriye değil de kişisel yarar üzerinde odaklaştığı ölçüde, bir biçimde sapacaktır. Musashi tüm sanatların ticarileşme yüzünden eğitsel uygulamalarından yabancılaşmasından sözeder.

Topluma bakıyorum da, insanlar savaşları ticari ürünlere çeviriyor. Kendilerini bile meta olarak görüp kendi ticari değerleri için araçlar oluşturuyorlar. Bu tutum toplumlarla kıyaslanan çiçeklere benzer: çiçeklerin sayısı tohumdan fazladır; süs gerçeklikten fazladır.

Savaş sanatlarında özellikle, fazlasıyla gösteriş ve ticari popülerleşme vardır. Bunun sonucu, birinin söylediği gibi, "Amatör savaş sanatları, ciddi yaraların kaynağıdır."

Musashi bu nedenle savaşçının becerisinde teknik uzmanlığa gereksinimi vurgulamıştır. Savaşçılar için bu silahların bilinmesi anlamına gelir, ama Musashi'nin bu noktadaki öğütleri sınırsız bir mecazla yüklüdür:

Savaşçıların savaş sanatları bilimi çeşitli silahların yapımını ve bunların özelliklerini kavramayı gerektirir. Bir savaşçı ailesinin silah kullanmayı öğrenmeyen ve her silahın özgül yararını kavramayan bir üyesi bir biçimde cahil görünecektir.

Bu genel ilkeyi marangoz ustası benzetmesinde de yaygınlaştıran Musashi, bir meslek ya da bir işin tüm yönlerini ve tüm inceliklerini öğrenmenin bilgeliğini vurgular. Bu, insanların bir mesleği doğal bir gelişim süreciyle her yönüyle öğrendiği kadim çıraklık kurumunun altında yatar. Japonlar bu ilkeyi

yirminci yüzyılın ikinci yarısında şirketler dünyasında da uygulamışlardır; ve Japon iş ve sanayiinde görülen teknik ve toplumbilimsel başarıların temel etkenlerinden biridir. Musashi şöyle der:

> *Savaş sanatlarından sözederken marangozun yolundan yararlanacağım. Marangoz benzetmesi evler yapan marangoz ustasına göndermede bulunmaktadır. Aristokratlar, askeri aileler ve sanat ve kültür okullarından hep gelenek, uslûp ve "ev" bağlamında sözedilmektedir; "ev" ifadesini kullanırken marangozluk ustalığını simge olarak kullanıyorum.*

Önderliği ifade etmek için marangoz ustası imgesinin kullanımı kadim Taocu klasiklere uzanır ve özellikle felsefi Taoculuk'un temel kitaplarından biri olan *Huainanzi* siyasal risalelerinde belirgindir. Japonya'da özel bir ilgi görmemesine karşın, Musashi bu kitapla Zen Budizm'le bağlantısı bağlamında temasa geçmiş olabilir. Taocu ilim ünlü Zen ustası Takuan'ın birçok başarısından biri sayılmaktadır. Takuan, Musashi'nin daha yakın bir çağdaşı ve Shogun'la kılıç ustası Yagyu Munenosi'nin öğreticisiydi.

Her durumda, Musashi'nin kullandığı örgütsel fikirler, özellikle Zen etkisi altındaki kültürel ortamda, kaynaklarının prestiji nedeniyle gelenekselleşmişlerdi. *Beş Çember Kitabı*'nda Musashi kendi ustalığını klasik mecaz halinde açıklıyor ve dolayısıyla da simgesel potansiyeline sınır koymuyor.

> *Marangoz sözcüğü "büyük ustalık"ın harfleriyle yazılmıştır. Savaş sanatının bilimi büyük bir ustalık olduğuna göre, marangozla simgeleştirilir. Eğer savaş sanatını öğrenmek istiyorsan, bu kitabı iyi incele. Hoca igneye, öğrenci ipliğe benzer. Sürekli alıştırma yapmalısın.*
>
> *Marangoz ustası diğer ustaların örgütleyicisi ve yöneticisi olduğuna göre, ölçüm sistemini anlamak, yerel*

ölçümlerin doğruluğunu denetlemek ve marangozbaşının kendi kuruluşunun ölçümlerini gözetmek onun görevidir.

Marangozbaşı kulelerin ve tapınakların mimari kuramını, sarayların planlarını bilmeli ve evleri yükseltmek için işçiler kullanmalıdır. Marangoz ustasının Yol'u, bir savaşçı evinin komutanının Yol'una benzer.

Evlerin inşaında ahşap seçimi yapılır. Dışarıdan görülen sütunlarda düz, budaksız kereste, iç sütunlardaysa düz ve az budaklı kereste kullanılır. Eşikler, kapı lentoları, kapılar ve sürme kapılarda, pek sağlam olmasa da, en güzel görünüşlü kereste kullanılır. Budaklı ve yamrı yumru da olsa, sağlam keresteler inşaatta daima gözle görülmeyen yerlerde kullanılabilir. Güçsüz ya da budaklı kereste ise, önce iskele kurulurken kullanılır, sonra yakılır.

Marangozbaşı adamlarına görev dağılımını yeteneklerine uygun olarak yapar. Döşemeciler, sürme kapı imalatçıları, eşik ve lento ustaları, tavan işçileri gibi. Az yetenekli olanlar zemin kirişlerini yerleştirir, yeteneksizler de takozları yapar ya da başka işlerle uğraşır. Eğer marangozbaşı adamlarını iyi tanır ve yeteneklerine göre kullanırsa, ortaya çıkan eser, güzel olacaktır. Marangozbaşı adamlarının yetenek ve sınırlarını gözönünde bulundurmalı, sürekli aralarında dolaşmalı ve akla aykırı hiçbir şey istememelidir onlardan. Moral ve ruh durumlarını izlemeli ve gerektiğinde cesaret verici olmayı bilmelidir. Savaş sanatlarında da durum böyledir.

Taocu klasik *Huainanzi* bireysel yeteneklere göre tam bir istihdamla sağlanacak toplumsal eşitlikten sözeder. Bilgelerin yönetimi altında, eski devlet işleri kitabına göre "kimse ve hiçbir şey israf olmaz." Bu savaş ustasının olduğu kadar, siyaset ustasının da sanatıdır. Musashi bundan sonra dikkatini çırağın konumuna çevirir.

Marangoz, tıpkı asker gibi, kendi araçlarını kendi biler. Malzemesini araç kutusu içinde yanında taşır ve marangozbaşının talimatı altında çalışır. kazmayla sütunlar ve kemerleri yapar, planyayla döşeme tahtalarını ve rafları biçimlendirir, incecik kafesler açar, oymalar yapar ve ustalığının elverdiğince temiz ve ince çalışır. Marangozların hüneri budur. Marangoz ustalaşıp da ölçüleri anlamaya başladığında, başmarangoz olur.

Marangozun başarısı, iyi kesen aletleriyle, küçük sunaklar, yazı masaları, masalar, kağıt fenerler, ekmek tahtaları ve küp kapakları yapabilmesindedir. Bunlar marangozun uzmanlığıdır. Aynı durum askerler için de sözkonusudur.

Musashi'nin kendisinin de belirttiği gibi, bu yalnızca savaşçılar değil, ustalık ve esnekliğin hayatta kalabilmek için asli araçlar olduğu değişen dünyada herkes için gerekli olan yoldur. Savaşçının öğreniminin dışsal çerçevesi birçok etkenin karşılıklı bağımlılığına bağlıyken, içsel boyutu öğrenciyle öğrenme arasındaki ilişki üzerinde temellenmektedir. Dışsal ve içsel unsurların dengesi, her zaman en yüksek ustalık yetisi sayılmış ve kadim Zen okullarınca özel bir dikkatle üzerinde durulmuş bir sanattı.

Musashi'nin daha yaşlı bir çağdaşı olan kılıç ustası Yagyu Munenori de Zen ile yoğun bir biçimde ilgilenmekteydi. Tezini Zen ustası Takuan'a dayandırarak kaleme aldığı *Savaş Sanatında Aile Gelenekleri Kitabı*'nda Zen'in öğrenmeye ilişkin tutumunu geniş biçimde işlemiştir.

Sanat ustaları, arkalarında çeşitli ustalıklarına bağlılıklar bırakmadıkları sürece ehil olarak nitelenemezler.

Bir dilenci antik bir azize "Yol nedir?" diye sordu.

Aziz, "Normal akıl Yol'dur," *dedi.*

Bu öykünün ilkesi bütün sanatlara uygulanabilir. Bu, aklın bütün hastalıklarının yokolduğu, hastalık ortasında bile hiçbir hastalığınızın olmadığı ve kafaca normal hale geldiğiniz bir aşamadır.

Yagyu'nun daha sonra açıkladığı gibi, burada "hastalık" dikkatin bir yerde odaklanması ya da oyalanması anlamına gelir. Kendiliğinden karşılık vermeye hazır olmayı ve serbestçe işlev görmeyi engellediği için, bu Zen idealinden bir sapma ya da anormallik olarak görülür. Bu yüzden Yagyu, uğraşısında Zen'in doğal, kendini düşünmeden anlamındaki ustalıkta "normalliğe" erişme uzmanlık düzeyini yüceltir.

Bunu dünya işlerine uygulamak için, ok attığınızı ve ok atarken ok attığınızı düşündüğünüzü varsayın: o zaman yayınızın hedefi tutarsız ve değişken olur. Bir kılıç kullandığınız zaman, kılıç kullandığınızın bilincindeyseniz, saldırınız sağlam olmayacaktır. Yazarken, yazdığınızın bilincindeyseniz, kaleminiz değişken olur. Harp çaldığınız zaman bile, çaldığınızın bilincindeyseniz, melodi yok olacaktır.

Bir okçu ok attığını unutur ve normal bir akıl çerçevesinde, boştaymış gibi atarsa, yay titremez. Kılıç kullanırken ya da bir ata binerken de, "kılıç kullanmaz" ya da "ata binmez"siniz. Ve "yazmaz"sınız, "müzik çalmaz"sınız. Herşeyi normal bir akıl durumunda yaptığınız zaman, o zaman herşey düzgün ve kolayca yürür.

Yaptığınız herşey sizin Yol'unuzdur. Bunu kafanıza takar ya da sizin için yalnızca bunun önemli olduğunu düşünürseniz, bu sizin Yol'unuz olmaz. Ne yaparsanız yapın, içinizde hiçbir şey olmadan yaparsanız, kolayca yürür.

Bir Zen özdeyişi vardır: "Bu budur, fakat üzerine düşerseniz, o artık o olmaktan çıkar". Yani, Zen öğretisinin sık sık be-

lirttiği gibi, sabitleşme mekanizmasının tetiğini yeni baştan çekerek dolaysız deneyim "bu budur"un kavramsal onayının yerini alana dek yakın gerçekliğin kendisi aydınlanmadır. Bu yüzden, öznellik olmaksızın ve hiçbir imge kullanmadan kendiliğinden yansıtan ayna simgesi, temel Zen aklının popüler bir teşbihi olarak kullanılmak üzere ortaya çıktı. Yagyu devam ediyor:

Aynanın yansıtma gücünün şekilsiz netliğinden dolayı herşeyin bir aynada net olarak yansıma yoluna benzer bu. Yol üzerinde olanların yüreği bir aynaya benzer, boş ve açıktır, akılsızdır, gene de bir şeyleri başarmaktan geri durmaz.

Bu "normal akıl"dır. Herşeyi bu normal akılla yapanlara ehil denir.

Ne yaparsanız yapın, sizden önce yapma düşüncesini korur ve yalınkat bir yoğunlukla yaparsanız, uyumunuz bozulur. Bir kere iyi yaparsınız, sonra, herşeyin yolunda olduğunu düşündüğünüz zaman kötü yaparsınız. Ya da iki kere iyi yaparsınız, sonra yeniden kötü yaparsınız. İki kere iyi, yalnızca bir kere kötü yaptığınız için memnun olursanız, yeniden kötü yaparsınız. İyi yapma düşüncesiyle yapıldığı için hiçbir tutarlılık yoktur.

Etkili çalışma farkındasızlığı doğurduğu ve pratik biriktiği zaman, çabucak ustalık geliştirme düşüncesi yavaşça ortadan yok olur ve ne yaparsanız yapın bilinçli düşüncelerden kendiliğinden arınırsınız. Bu kez kendinizi bile tanımazsınız; bedeniniz, ayaklarınız ve elleriniz aklınızda hiçbir şey yapmaksınız hareket ettiği zaman, hiçbir hata yapmazsınız, yüzde yüz başarılı olursunuz. O zaman bile, aklınıza ulaşırsa, hata yaparsınız. Bilinçli olarak aklınızı kullanmadığınız zaman, her seferinde başarılı olursunuz.

Ne var ki, bilinçli olarak aklı kullanmamak, tamamen akılsız olmak demek değildir; yalnızca normal bir akıl anlamına gelir.

Zen ustası Takuan, Yagyu Munenori'ye, eğitim ile kendiliğindenlik arasındaki paradoksal ilişkiyi, kılıçlıların daha sonra kendi ailesinin savaş sanatları geleneğiyle bütünleşmesi açısından açıkladı. Zen ustası savaşçıya şöyle yazdı:

Yeni başlayanın konumundan sabit bilgelik aşamasına dek tüm yolu uyguladığınız zaman, yeniden başlayanın konumuna geri dönmeniz gerektiğini kavramak zorundasınız.

Bunu sizin savaş sanatlarınızla açıklayayım. Bir yeni başlayan olarak duruş ya da kılıç pozisyonu hakkında hiçbir şey bilmezsiniz, dolayısıyla akılsal olarak düşünecek hiçbir şeyiniz yoktur. Biri size vurursa, hiçbir şey düşünmeden yalnızca dövüşürsünüz.

Sonra nasıl durulacağı, kılıcın nasıl kullanılacağı, dikkatin nereye yoğunlaştırılacağı gibi şeyler öğrendiğiniz zaman, aklınız çeşitli noktalarda gezinir, dolayısıyla kendinizi ne zaman saldırmaya çalışacağınızı düşünmekle uğraşıyor bulursunuz.

Fakat günlerce, aylarca pratik yaparsanız, yavaş yavaş durma pozisyonları ve kılıç oyunu artık kafanızda kalmaz ve hiçbir şey bilmeyen bir yeni başlayan olursunuz.

Bu, başlangıç ile sonun aynı şey olduğunun söylendiği anlamdadır, tıpkı birden ona kadar saydığınız zaman bir ile onun komşu olması gibi. Müzikal bir gamda, gam çevriminin alt ve üstünde en yüksek ve en alçak notaların komşu olmasına da benzer.

En yüksek ve en alçak notaların birbirine benzemesi gibi, budalar da en yüksek insan gelişimi olduklarından

dolayı, Buda ve Budacılık hakkında hiçbir şey bilmeyen, insanların budaları düşündüğü gibi hiçbir dış süsü olmayan insanlar olarak ortaya çıkmışlardır.

Bu yüzden, başlangıçtaki bilinçsiz oyalanma ile sondaki sabit bilgeliğin getirdiği üzüntüler tek bir şey haline gelir. Beyninizin kavrayışsal yanı yok olur ve hiçbir kaygının olmadığı bir konuma gelirsiniz.

Tamamen cahil insanlar zekâlarını göstermezler, çünkü hiç zekâları yok gibi görünür. Hayli gelişmiş akılları olanlar da göstermezler, çünkü akılları saklıdır. Zekânın bir kafaya girmesi sahte engin bilgiden dolayıdır, komik bir görüntü.

Taocu bir özdeyiş şöyle der: "Akıllı bir tüccar mallarını saklar ve hiçbir şeyi yokmuş gibi davranır." Taocu ve Zen klasikleri de "dünyayla uyum sağlamak için ışığı yumuşatmaktan" sözeder. Özbilinçli bir gösteri yalnızca uygunsuz olarak değil, aynı zamanda karşıt-üretici olarak nitelenir. Sung hanedanından bir Çinli Zen ustası şöyle der: "İçinde hiçbir gerçek erdemi olmayan, fakat dışardan kurnazlığına güvenenler, parlak bir şekilde boyanmış su alan botlara benzer — içlerine manken koyar da kuru bir zeminde yürütürseniz sorun çıkarmazlar, fakat ırmak ve göllere, rüzgâr ve dalgalara girmeyegörsünler, tehlikede olmazlar mı?"

Başkalarına sıradan bir görüntü vermek için "ışığını saklama" uygulaması, antik Budacı ve Taocu mistikler tarafından aydınlanmaya ulaştıktan sonra sıkı sıkıya yürütüldü; onlar bu şekilde, bilgilerinden dolayı hayranlık duyulmalarına izin vermeleri sayesinde ulaşacaklarından daha yüksek bir anlama düzeyine ulaşacaklarına inanıyorlardı. Gösteriş yapma güdüsünün aydınlanma olanakları için ölümcül derecede yıkıcı olduğu düşünülen öğrencilere salık verilenden daha yüksek bir alçakgönüllülük biçimiydi bu. Büyük Çinli Zen ustalarından biri olan Fushan, "Araştırmaları henüz Yol'a ulaşmamış olmasına

karşın hâlâ onların öğrenimlerini alevlendiren ve zaferler kazanmak için dillerinin keskinliğini ve belagatlarını kullanarak zeki bir kavrayışla gevezelik edenlerin durumu, kızıl renge boyanmış müştemilatlara benzer. Müştemilat yalnızca kokuyu artırır" diyor.

Aile gelenekleri kitabında Yagyu, Zen ustası Takuan'ın öğretisi üzerinde hem yoğunlaşır hem de bu öğretiyi genişletir.

> *Kafanızda hiçbir şey olmadığı zaman herşeyi yapmak daha kolay bir hale gelir. Bu nedenle, bütün Zen sanatlarının incelemesi, kafanızda olanları temizleme amacıyla yapılır. Başlangıçta hiçbir şey bilmezsiniz, kafanızda soru bile oluşmaz. Sonra incelemenin içine girdiğiniz zaman kafanızda bir şeyler oluşur ve bunlarla engellenirsiniz. Bu herşeyi zorlaştırır.*
>
> *İncelediklerinizi kafanızdan tamamen çıktığı ve pratik de yokolduğu zaman, ilgilendiğiniz sanat hangisi olursa olsun, teknikleri kolayca, yaptıklarınız hakkında kaygı duymaksızın ve yaptıklarınızdan sapmaksızın başarırsınız. Bu, böyle yaptığınızın farkında olmaksızın kendiliğinden olur.*

Geleneksel Japon sanatlarının hemen bütün alanlarında, standart biçim ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı olarak başlamak geleneksel bir şeydi. Bunun öğrenciyi, sanatı içgüdüsel olarak, öznel düşünceleri akılcılaştırmaktan ve eyleme maruz bırakmaktan vazgeçmeksizin "hissetmesini" sağlayacağı düşünülürdü. Ne var ki, bu katı disiplinin amacı, öğreneni atomize etmek değil, fakat resmi temele yönelik bilinçli dikkat artık gereksiz bir hale gelince uygulanabilen fazladan algı olanağı için güvenilebilir bir destek çerçevesi sağlamaktı.

Özgürlük ve kendiliğindenliğin sonsal amacı bu yüzden keyfi olarak değil, fakat daha önceden sınanmış tedrici bir sürece uygun olarak izlenirdi. Resmi sistemlerin ötesine geçmiş

olan ustalar, teknik ve hareketleri doğal olarak, bir öğretmenden öğrenmiş olmadan keşfetmeleriyle ünlüydüler.

Zen ustası Takuan, bağımsız kendiliğindenlik ve olgusal pratik incelemesini ilke ve eylem açısından özetledi.

> *İlke pratiği ve eylem pratiği vardır. İlke daha önce belirtildiği gibidir: Ustalık düzeyine ulaştığınız zanan hiçbir şeyle mücadele etmezsiniz. Hiçbir şeyi kafanıza takmazsınız.*
>
> *Ne var ki, eylem pratiğini yapmazsanız, ilke yalnızca kafanızda kalır ve bu konuda hiçbir şey yapamazsınız.*

Budist terminolojide, "ilke" çoğu zaman, Zen psikolojisinde öznel akılsal özgürlük anlamına gelen "noumenon-yalnız akıl ile kavranan şey, öz" ya da "boşluk" ile eşanlamlı olarak kullanılır. "Eylem"i uygulama gereği, Zen ustalığının daha ileri bir düzeyi olan iç özgürlüğü dışsallaştırmaya gönderme yapar. İlke aynı zamanda, uygulanabilir pratik olmaksızın etkisiz olan kuram anlamına da gelir.

Savaşçı Musashi de, öğrenme sanatının temeli olarak aklın berraklığı ve akıcılığı üzerine Zen öğretisini, savaş sanatlarına ve savaşçıların yöntemlerine uygulanabilir bir öğreti olarak kabul etti. Musashi'nin kitabı *Beş Çember*'deki "Su Kitabı"nda, savaşçı, daha teknik bir incelikle Yagyu ve Takuan'ınkilere benzer şeyler yazıyor.

> *Savaş sanatları bilimine göre, aklın durumu normale eş şekilde kalmalıdır. Aklınızı merkezleştirin ki, sıradan aklınızla savaş sanatlarını uygularkenki aklınız arasında hiçbir dengesizlik, hiçbir fark olmasın. Aklınızı geniş ve dolaysız tutun, ne gergin ne gevşek olmasın. Sakin bir şekilde aklınızı rahatlatın ve bu rahatlık anının tamamen tadını çıkarın, böylece rahatlama bir an bile rahatlamasını bozmaz.*

Siz hareketsiz dururken bile, aklınız hareketsiz değildir; siz acele ederken bile, aklınız acele etmez. Beden aklı sürüklemez, akıl bedeni sürüklemez. Bedene değil akla dikkat edin. Aklınızda ne yetersizlik ne de fazlalık olsun. Dıştan zayıf yürekli olsanız bile içsel olarak yüreğiniz güçlü olsun ve başkalarının aklınızı görmesine izin vermeyin.

İç aklınız bulutsuz ve açık olsun, zekânızı geniş bir düzleme yerleştirin. Zekâ ve aklı dikkatle parlatmak önemlidir. Akılcı olanı ve olmayanı görebileceğiniz, iyi olanla kötü olanı ayırtedebileceğiniz noktaya dek zekânızı keskinleştirdiğiniz zaman ve çeşitli alanlarda deneyim kazanıp da dünyadaki hiç kimse tarafından aldatılamayacağınız zaman, aklınız savaş sanatı bilgisiyle dolar.

Savaş sanatı bilgisi konusunda özel bir şey vardır: Savaş sanatı ilkelerine egemen olmak ve çarpışmanın en şiddetli anında bile akılca hareketsiz kalmayı öğrenmek kesinlikle şarttır.

Yagyu ve Musashi'nin ahitlerinin gösterdiği gibi, savaşçılar, aklı boşaltma konusunda Zen öğretisini çeşitli amaçlarla izlediler: Bu amaçlardan biri öğrenmenin kendisinin gizini öğrenmek; bir diğeri, içinde bulundukları koşullar ne olursa olsun kendiliğinden etkinlikle, kuşku, ikircik ve korkudan arınmış bir şekilde hareket etmeyi öğrenmekti; gerçeklikleri bağımsız olarak, dışsal etkiler olmaksızın görmeyi istiyorlardı; ve düşmanlara karşı yenilmez hale gelmek ve kendi yazgılarının efendisi olmak için şeyleri olmadan önce görmeyi öğrenmeyi istiyorlardı.

Zen tekniğinin bu son işlevi, akılsal uğraşıların örtüsünü kaldırarak, örtük rastlantısal ilişkiler ağının kavranılışını keskinleştirmeye dayanır. Zen öğretmenler bunu, öğrencilerinin çalışmaları için verilen düşünce ve alıştırmalara nasıl tepki

verdiklerini öngörmek için kullanırlar. Stratejistler ve savaşçılar bunu, karşıtlarının verili bir zamanın algılanmış olasılıklarına nasıl tepki vereceklerini öngörmek için kullanırlar. Kılıç ustası Yagyu bu konuda şöyle yazıyordu:

Üzüntüleri ortadan kaldırmanın amacı niyetleri kavramaktır. Üzüntüler ortadan kaldırılmazsa, sizi şaşırtırlar ve göremezsiniz. Göremez ve kaybolursunuz.

"Üzüntüler" aklın hastalıklarıdır, aklın şu ya da bu noktaya takıldığı anlamına gelirler. Akıl hiçbir yerde oyalandırılmamalıdır. Bu, aklı abandone etmeden abandone etmektir.

Yürekle ve akılla görmek esastır. Ancak akılla ve yürekle gördüğünüz zaman gözleriniz görüleni yakalar. Yani gözlerle görmenin ardından yürekle ve akılla görmek gelir. Gözlerle gördükten sonra bedenle, ellerle ve ayaklarla da görmelisiniz.

Üzüntü ya da hastalık, bir şey hakkında saplantılı bir şekilde düşünmek anlamına gelir. Savaş sanatını kullanmayı saplantılı olarak düşünmek de hastalıktır. Yalnızca saldırmayı düşünmek hastalıktır ve yalnızca beklemeyi düşünmek de hastalıktır. Hastalıktan kurtulmayı saplantıyla düşünmek de hastalıktır. Akıl yalnızca bir şey üzerine düşerse, buna hastalık denir.

Bütün bu hastalıklar akılda olduğundan, hastalığı yok etmek ve aklı uyumlulaştırmak gerekir.

Aile gelenekleri kitabında Yagyu, savını desteklemek için Budacı ikonografiyi kullanan Zen ustası Takuan'ın öğretisini yansıtır burada. Geleneksel olarak Budacı öğretiyi savunan bir savaşçı olarak betimlenen Değişmez Işık Krallığı imgesini kullanan Takuan, soğukkanlı Zen aklının eylem halindeki anlamını açıklar. Bin Elli Kahin —"bin el"i insanlığın hizmetinde kullanılan pratik becerileri temsil eden ve insanları yanılsama-

nın bağlarından kurtaran şefkatin cisimleşmiş hali— imgesini de kullanır. Takuan bu simgeyi bağımsız bir akla sahip bireyin esnekliği ve becerikliliği açısından yorumlar. Kılç ustası Yagyu'ya yazdığı bir mektupta, Zen ustası, bu bildiğimiz ikonların savaşçının yoluna uygulanabilen pratik alıştırma ve tutumları nasıl açıkladığını gösterir:

Budacıların Değişmez Işık Krallığı imgesi, kişinin birleşmiş aklının hareket etmediği (ki bu da değişmediği ya da kendini rahatsız etmediği anlamına gelir) bir konumu temsil eder. Değişmemek ya da kendini rahatsız etmemek, hiçbir şey üzerinde oyalanmamak demektir.

Şeyleri bir bakışta görmek ve aklı onlara takmamaya sabit olmak denir. Bunun nedeni, aklınız bir şey üzerinde oyalandığı zaman, çeşitli analitik düşüncelerin aklınızın içinde çeşitli yollarla hareket ederek yüreğinizde yer edinmesidir. Bu durduğu zaman, oyalanan akıl hareket etse bile siz hareketsiz kalırsınız.

Örneğin, on kişinin size sırayla vurduğunu varsayın. İlk darbeden kaçındıktan sonra, aklınızın etki üzerinde yoğunlaşmasına izin vermez de birbiri ardına diğerlerini alır ve ilerledikçe her birini ardınızda bırakırsanız, on saldırganla da başa çıkabilirsiniz. Aklınız on düşmanla on kere uğraşmasına karşın, aklınızın hiçbirinde oyalanmasına izin vermez ve sırayla ele alırsanız, eylemde yenilmezsiniz.

Aklınız bir düşmanın karşısında oyalanırsa, bir kişinin yumruğundan kaçınabilirsiniz, fakat ikinci düşman size saldırdığında darbeden kaçınmayı beceremezsiniz.

Bin Elli Kahin denilen diğer bir Budacı imge daha vardır. Kahinin aklı belirli bir aracı tutan bir elinin üzerinde durursa, diğer dokuz yüz doksandokuz el işlemez. Çünkü bütün ellerinin yararlı olacağı bir noktada aklını tutmaz.

Neden Kahin'in tek bir bedende bin eli vardır? Bu, insanlara, binlerce eliniz olsa bile değişmez bilgelik açık olursa hepsinin yararlı olacağını göstermek için yapılan bir temsildir.

Tek bir ağaçtaki tek bir yaprağa bakarsanız, diğer yaprakları görmezsiniz. Ağaçla dikkat etmeden karşılaşır ve gözlerinizi tek bir yaprağa dikmeksenız, birçok yaprağı görürsünüz. Aklınız tek bir yaprağa takılırsa diğerlerini görmezsiniz, dikkatinizi tek bir yaprakta toplamazsanız yüzlerce ve binlerce yaprak görürsünüz. Bunu kavrayan insanlar Bin Elli ve Bin Gözlü Kahinlerdir.

Bunu pratikte gösteren ünlü bir öyküyü, onyedinci yüzyıl sonu Zen ustalarından, yaygın olarak Shoju Rojin (Doğru Kavrayışlı İhtiyar) olarak tanınan, önemli fakat az bilinen modern Japonya öncesi Zen ustası anlattı.

Yaşam öyküsünü yazanlara göre, Shoju Rojin, bir Samurai ailesinin gayrımeşru oğullarından biriydi. Onüç yaşındayken, yaşlı bir Zen keşişiyle karşılaştıktan sonra yoğun bir şekilde kendi içine döndü. Birkaç yıl sonra, geçici olarak bilincini kaybettiği bir kazanın ardından, Zen yandaşlarının ölüm ve yeniden hayat bulma olarak nitelediği bir deneyim yaşadı. Bunu izleyen yılları, kavrayışını doğrulayabilecek Budacı öğretmenleri arayarak geçirdi.

Sonunda Zen ustası Bunan ile karşılaştı ve ustasının ölümüne dek onsekiz yıl boyunca onunla birlikte çalıştı. Ne var ki, bu deneyimi yaşadıktan sonra bile, Shoju Rojin, ellibeş yaşına kadar "doğru kavrayış"ta sürekliliğe ulaşamadığını söylüyordu. Doğru kavrayışta sürekliliğe, berrak bir aklın berrak görme gücüne verdiği önemden dolayı, yaşlı adam inziva yerine "Doğru Kavrayış Kulübesi" adını verdi ve kendisi de yaygın olarak aynı adla tanındı.

Çok az profesyonel Zen'ci, şimdi Japonya'daki en büyük

ustalardan, antik soyağacının dolaysız mirasçılarından biri olan bu yaşlı adamın kapısının yolunu bulabildi. Bununla birlikte, bazen bazı savaşçılar, aklın açıklığı konusunda öğüt almak için onu aradılar. Bir gün böyle bir grup, ustanın görüşleri üzerine konuşarak Zen yoğunlaşmasını uyguluyordu. Sustukları zaman, savaşçılardan biri, o sırada bir münzevi olan Zen ustasına şöyle dedi: "İlke sözkonusu olduğu zaman, sizin kavrayışınız bizimkinden daha üstündür, fakat gerçek olgular sözkonusu olduğu zaman biz sizden daha üstünüz."

Söylediğini kanıtlama olanağını yakalayan yaşlı Zen ustası Samurai kılıç ustalarını ona vurmaya davet etti.

Becerisiyle övünen savaşçı, yaşlı adama tahta bir kılıç verdi, fakat Zen ustası kılıcı reddederek, bir Budacı keşiş olarak taklit bile olsa hiçbir silahı eline almayacağını söyledi. Bunun yerine, metal arkalıkları olan ve savunma amacına hizmet edebilen yelpazesini kullanacaktı. Yaşlı Zen ustası "Bana vurmayı dene" diye tekrar etti, Samurai'yi ona vurmaya zorladı.

Savaşçılar meydan okumayı reddedemezlerdi. Kılıçlarını alarak yaşlı adama her açıdan saldırdılar. Yaşlı adamın uzun bir kılıcı bir kamayla karşı koyma özel sanatını bir virtüöz gibi uyguladığını gördükçe şaşkınlıkları arttı ve güçleri yavaş yavaş azaldı. Savaşçıların vurduğu bütün darbeleri, demirin mıknatısa çekilmesi gibi kılıçların arasında uçuşur gibi görünen Zen ustasının yelpazesi beceriklice bertaraf ediyordu.

Sonunda tükenen savaşçılar, yaşlı adamın soyut bilgisini iradesiyle somut eyleme tam olarak dönüştürebildiğini kabul etmek zorunda kaldılar. İçlerinden biri ona bunu nasıl yaptığını sordu. "Basit" dedi Zen ustası, "nesnel algılaman net olursa, onbinden birini bile kaçırmazsın."

Savaşçı Yagyu'nun anlayışına göre, olaylar ortasında etkin ve kesin olarak davranmayı sağlayabilen açıklığa ulaşabilmek için akıldaki hastalıkları yok etme pratiğinde iki düzey vardır. Aile gelenekleri kitabında, ilk düzeyi şöyle anlatır:

Birinci düzey, düşünceye daldığınız yerde hiçbir şey düşünmemek, bağlantı olmayan yerde bağlantılara girmektir: bunun anlamı, hastalıkları yok etmeyi düşünmenin düşünce olmasıdır. Akıldan hastalıkları yok etmeyi düşünmek, düşüncenin içine girmektir.

Hastalık saplantılı düşüncedir. Hastalıktan kurtulmayı düşünmek de düşüncedir. Bu yüzden düşüncelerden kurtulmak için düşünceyi kullanırsınız. Düşüncelerden kurtulduğunuz zaman, buna hiçbir düşünceye sahip olmamak denir. İşte bu nedenle hiçbir düşünceye sahip olmayan düşünceye dalmaktan söz ediyoruz.

Düşüncede kalan hastalıktan kurtulmayı düşündüğünüz zaman, bundan sonra hastalığı ortadan kaldırma düşüncesi ile ortadan kaldırılan düşüncelerin ortak bir yanları kalmaz. Çivi çiviyi söker diye bilinen şey budur.

Bir çiviyi çıkaramadığınız zaman, sıkışıklığı rahatlatmak için başka bir çiviye yönelirsniz, birinci çivi çıkar. Sıkışmış çivi çıkınca, çekilen ikinci çivi de artık orada kalmaz.

Hastalık yok olduğu zaman, hastalıktan kurtulma düşüncesi de yok olur, buna da düşünceye sahip olmayan düşünceye dalma denir.

Hastalıktan kurtulmayı düşünmek hastalıkla bağlantılı olmak zorundadır, fakat bu bağlantıyı hastalıktan kurtulmak için kullanırsanız, artık bağlantı kalmaz, buna bağlantıya sahip olmayan bağlantıya girmek denir.

Klasik Çinli Zen ustası Baizhang'a göre, Zen'de düşünerek pratik ve gerçekleştirme olduğu sürece, öğreti hâlâ tamamlanmış sayılmaz. Öğretinin tamamlanması ancak pratik ve ulaşma adımlarını geçtikten sonra olur. Daha sonra gelen Çinli ustalardan Wansong bunu bir özdeyişte özetliyor: "Her adımla birlikte ilerlemek kolaydır; her akıl durumunu aşmak zordur." Zen

öğretisini izleyen Japon kılıç ustası Yagyu, sanatının ileri düzeyini kendiliğindenlik ve doğal özgürlük açısından tanımlıyor.

> *İleri düzeyde, hastalıktan kurtalmak, hastalıktan kurtulmayı hiç düşünmemek anlamına gelir. Kurtulmayı düşünmenin kendisi hastalıktır. Hastalığın ortasında yaşarken hastalığın varolmasına izin vermek, hastalıktan kurtulmaktır.*
>
> *Hastalıktan kurtulmayı düşünmek, hastalık hâlâ kafada olduğu için ortaya çıkar. Bu yüzden hastalık yok olmaz ve yaptığınız ve düşündüğünüz herşeyi bağlılıkla yaparsınız, dolayısıyla bunda daha yüksek bir değer olamaz.*
>
> *Sanat ustaları geride çeşitli ustalıklarına bağlılıklar bırakmadıkça ehil olarak nitelenemezler.*

Zen ustası Takuan'ın okulunda öğrenilen bir Taocu klasik olan *Tao Te Ching,* "büyük ehil beceriksiz gibi görünür" der. Sıradan bir şekilde kavrandığında bunun yüzeysel olarak alçakgönüllüğe benzemesine karşın, gizli gelenekte koruyucu bir aygıt ve Budacılara göre bilincin nesnel algılamasını önleyen bir "hastalık" olan abartılı öz-önemden aklı uzak tutmanın bir aracıdır.

Zen yaklaşımının ortak bir ayrılık kavramı, pratik amacını oluşturması ve kendisinin Budacılığın öne sürdüğü bir kurtuluş olmasıdır. Klasik ustalar bunu açıkça yadsırlar, ayrılığın ekstra algılama ve ekstra fırsat yolundan söz ettiğini öğretirler. Özgün Zen öğretisi, kendi rahatları için ayrı duran ve bunu yapıcı gelişim için kullanmayan pratisyenlerin eleştirileriyle doludur.

Savaşçı Musashi'nin çalışmasında, temel Zen pratiğinin onun için düzenlendiği aklın arındırılmasının, genişletilmiş performansa açılan bir kapı haline geldiği açıktır. *Beş Çember Kitabı*'nda, Musashi, zaman ve başarı mekanizmalarını nesnel

olarak kavramaya ulaşmak için algısal kavrayışın önemini yalnızca savaşçının yolu açısından değil, fakat bütün yaşam aşamaları açısından vurgular.

> *Herşeyde ritim vardır, fakat savaş sanatının ritimlerini kavramak pratik yapmadan özellikle çok güçtür... Bütün mesleklerin iniş çıkışlarında da ritim vardır... Bütün herşeyde yükseliş ve düşüşün ritimini dikkatle ayırt edin... Savaşta kazanmanın yolu, bir yandan beklenmedik ritimleri kullanır ve bilgelik ritimlerinden biçimsiz ritimler üretirken düşmanın ritimlerini bilmektir*

Savaşçının yolunun gerekli uygulanabilirliği, benzer karmaşık eğilimlerin kendi özgünlükleri içinde gerçekleşmesini önlememesine karşın, savaş sanatları yandaşlarının salt Zen kültçüleri olmasını önleme eğilimindeydi. Musashi'nin savaş sanatlarına yönelik takıntısı, onun Zen kavrayışının görceli boşluğunun sorumlusu olarak görünüyor; ya da Musashi'nin ilk kişilik gelişimindeki bazı şeylere bağlı olarak başka bir nedeni de olabilir.

Musashi buna karşın, Zen Budizmin etkisi altında geç Neo-Konfüçyüsçü okullara özgü bir tarzda, savaşçının kişiliğinin tamamlanması için kuramsal ve pratik bir temel kurmaya çalışmıştır. Bu çaba, kendi kültürel arayışlarında ve herşeyin ötesinde, bireysel savaşçının bütünsel akıl gelişimi için genel bir program çizdiği ünlü strateji ve savaş sanatları incelemesininin girişinde görülebilir.

1. Doğru ve gerçek olanı düşün.
2. Bilimi uygulamaya koy.
3. Sanatları tanı.
4. Zanaatları tanı.
5. Herşeyin olumlu ve olumsuz özelliklerini kavra.
6. Herşeyi doğru olarak görmeyi öğren.
7. Belirgin olmayanın farkına var.

8. Önemsiz konularda bile dikkatli ol.
9. Yararsız hiçbir şey yapma.

Feodal Japonya'nın mücadeleyle geçen bütün Ortaçağ'ı boyunca, yaşamın tüm aşamalarındaki insanlar, kendi yollarının özüne egemen olmak için Zen öğretisini öğreniyorlardı. Bazı Zen ustalarının kendileri de savaşçıydı; diğerleri aydın, çiftçi, zanaatkâr, tüccar, doktor, kahin, serseri ve kast-dışılardı. Bazıları yaşam süreci içinde bunların hepsi de olabilirdi.

Uzun süren Savaşan Devletler dönemi 1600 yılı civarında bittiği zaman, bu çalkantılı genç de tuhaf bir şekilde parlak dönemin dağınık bilim ve sanatlarını yeniden toplamak ve sistematize etmek için bir hareket başladı. Zen ve savaşçının yolu da dahil olmak üzere geleneksel sanat ve bilimler üzerine edinilen modern bilgiler, büyük ölçüde, bu yeniden yapılandırılan ve sistematize edilen antik bilginin versiyonlarının işlenmesine dayanır.

Yagyu Munenori ve Miyamoto Musashi, Japon uygarlığında tarihsel bir dönemde yaşayan olağanüstü savaşçılardı. Çalışmalarında, kültürün yeni bir tarihsel iklime uyarlanmasında rol oynamak üzere eğitsel tekniklerin ve öğrenme yöntemlerinin antik çekirdeğini kullandılar. Savaşçı olarak kendilerine özgü rollerinin tuhaf yanı, artık savaşın onlar için varolmaması, yalnızca idari ve polisiye işlevlerle yükümlü olmalarıydı.

Bu koşullar altında, savaşçının yolunu öz mükemmelleşme aracı olarak kullanma tehlikesinin gereği kolaylıkla topluma yönelik bir tehdit olabilirdi. Musashi gibi savaşçılar için, bu gerek, sonunda onun Zen'i tam olarak kavramasını önler görünen bu gerek kendisiyle düello etmeye yönelik bir saplantı haline geldi. Sonunda Musashi'nin kendisinin savaş sanatını her yönüyle öğrenmek için Zen'i mi, yoksa Zen'i her yönüyle öğrenmek için savaş sanatını mı incelediğini söylemek kolay değildir. Fanatik cimrilikle geçen yılların azdırdığı ülserden öldüğü söylenir.

Bu yalnız mücadele, kesinlikle, Musashi'nin stratejik ayrıntı ve yöntemsel yaklaşıma verdiği özel önemle savaşçılık üzerine düşünce ve yazılarının oluşumunda temel bir faktör olmuştur. Öğrenme konusunda verdiği öğütler bu karakteristiği simgeler. Basit olduğu kadar kapsayıcı da olan bu öğütler, Budacı ve Konfüçyüsçü öğrenme ilkelerini, anımsaması kolay ve klasikler gibi zaman ve yansımayla daha fazla şey üreten bir tarzda özetler.

Musashi'nin temel öğrenime ilgisinin bir nedeni de, kendisinin de yazdığı gibi, "özellikle bu bilimde, yol konusunda biraz yanlış algılama ya da kafa karışıklığı aracılığıyla sapma içine düşülebilmesi"dir. Yagyu da öğrenmeyi önemli olarak nitelemiş, fakat aynı zamanda iki noktayı vurgulamıştır: yolun bütünsel planı içindeki işlevinin hazırlıkla ilgili olduğu; ve salt entellektüellikten ayırt edilmesi gerektiği.

> *Öğrenme ev değil, kapıdır. Kapıyı gördüğünüz zaman, onun bir ev olduğunu düşünmeyin. Eve ulaşmak için –ki kapının arkasındadır– kapıdan geçmek zorundasınız.*
>
> *Öğrenme de bir kapı olduğundan, kitapları okuduğunuz zaman, bunun Yol olduğunu düşünmeyin. Bu*

yanlış kavrayış birçok insanın, ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, ne kadar çok sözcük bilirlerse bilsinler, Yol konusunda cahil kalmalarına neden olmuştur.

Bu Zen'in öğrenmeye yönelik tavrına benzer; Zen yaklaşımı görünüş değil, işlev ve yararlılık açısından yargılar. Özgün Budacı öğreti bunu, ister geleneksel ister kutsal olsun her tür öğrenmeye uygular. Zen öğretisinin belli başlı dürtülerinden biri de, entellektüel bilgiyi kişisel bir ek olma konumundan arındırmaktır. Zen öğretmenlerinin her zaman favori metinlerinden olan *Çiçek Süslü Yazıt*'a göre, "Kendisinin beş kuruşu olmadan başkalarının servetini sayan biri gibi: öğrenen, fakat öğretiyi uygulamayan kişi de böyledir. Köşede durup bütün güzel şeyleri söyleyen, fakat içinde hiçbir gerçek erdemi olmayan biri gibi: pratik yapmayanlar da böyledir."

Bu yaklaşım sonunda diğer düşünce okullarına da yayıldı. Bu okullar, Çin'de bütün Budacı öğretilerin özlerinin damıtılmasından ortaya çıkan Zen'in etkisi altında daha evrensel ve daha pragmatik olma eğilimindeydi. Budacıların misyoner faaliyetleri içinde soğurulduğu ve kullanıldığı ölçüde bu da doğal olarak yabancı kültürlere özgü "dış" öğretileri içine aldı. Birçok okulu dış kültürel farklar açısından ayırt etmek yerine ortak bir çaba açısından birleştiren Japon Zen ustası Takuan bunu açıklıyor. Bu amacı da Zen'in özüyle özdeşleştiriyor.

Şinto, şiirler ve Konfüçyüsçülük kendi yollarında farklı olmalarına karşın, hepsi de evrensel aklın arınmışlığından söz ederler.

Bu dünyada aklı bilmeyen insanların olması olasıdır. Bunu kavrayanlara ender rastlanır. Açık bir şekilde kavramış olsalar bile, bunu pratiğe uygulamak zordur. Evrensel akıldan söz edebilseniz bile, bu aklı anladığınız anlamına gelmez.

Budacılık da Konfüçyüsçülük de akıldan söz etmelerine karşın, kişisel davranış uygulanmadan akıl açık olarak bilinmeyen bir şeydir — öğretiyi uygulamazsanız onu gerçekten bilemezsiniz. İnsanlar aklın kökenini ciddi bir şekilde araştırmadıkları ve kavramadıkları sürece, aklı anlamazlar, akıl onlar için açık değildir.

Burada, Şinto, şiirler ve Konfüçyüsçülük okullarının (Zen ustası Takuan bunların ortak bir teması olduğunu söyler) özgün biçimlerinde olmadığını, fakat Zen'in etkisi altında gerçekleşen gelişmeler olduğunu kavramak önemlidir. Bu yüzden Takuan, yalnızca bu çeşitli yolları kendi öznel değerlendirmesine değil, fakat onların gelişim tarihlerindeki tarihsel olgulara da değinir.

Konfüçyüsçülük beş yüzyıl önce Çin'deki Zen'e asimile edilmiştir, oysa çeşitli Şinto türleri ve Japon şiirleri (doğuşlarından itibaren birbirlerine çok yakın disiplinlerdir bunlar) ortaçağ Japonyası'nda Zen Budizm'den çok güçlü bir şekilde etkilenmişlerdir. Takuan, Yagyu ve Musashi'nin dönemi olan onyedinci yüzyılda, Zen ustalarının Budacılık, Konfüçyüsçülük ve Şinto'dan temelde tinsel olarak benzermişler gibi sözetmeleri gelenceksel bir şeydi.

Kuramda da pratikte de, bu genellemenin birçok karşı örneği vardır kuşkusuz, fakat Zen kılıç ustası Yagyu, birimsel temayı, öğretmeni Takuan'ın yazışmalarında yaptığından daha da ileri bir şekilde aramıştır. Yagyu, ustalığı tanımlarken, nihai birliği öz ve bütünselliğin birleşmesi olarak görmüş ve böylece, bir sonraki yüzyılda formüle edilecek olan sekter bir Zen çizgisi yerine *Çiçek Süslü Yazıt*'ın öğretisini izlemiştir. Bu tanımlanmamış ya da farklılaşmamış bir birlik olmadığı için, bir yandan Yagyu düşünce ve eylem alanları arasındaki sınırları özde değil yalnızca görünüşte gerçek olarak nitelerken, diğer yandan evrensellikle aşırı uzmanlaşma ya da

sektercilik arasındaki ve içtenlikle taklit arasındaki genel ayrımları da kabul eder. Aile gelenekleri kitabında şöyle yazar:

Bir beceri ya da bir sanatı tam olarak öğrenenlere kendi yollarında uzman denir, fakat tamamlanmış ustalık denmez.

Zen'in de taklidi vardır. Birçok insan, gerçekte doğru yol olmayan benzer şeyler söylüyor. Zen yandaşı olduğu varsayılan insanların hepsi aynı değildir bu yüzden.

Aklın boş olduğunu söyleyen insanlar vardır, fakat bunu net bir şekilde kavrayan insanlar ender olarak ortaya çıkar.

Aklın boşluğu gözle görülemez, fakat bunun hiçbir anlamı olmadığını düşünmeyin: bu akıl boşluğu hareket ettiği zaman her tür şeyi yapar. Bununla birlikte, ellerin ve ayakların eylemi çeşit çeşittir ve becerilerle yüklüdür, hepsi de bu boşluğun, bu aklın hareketinden dolayı gerçekleşir.

Kitap okuyarak ya da konuşmaları dinleyerek bu aklı gerçekten kavramak zordur. Eski çağlardan bu yana bu konuda yazmış ve konuşmuş olan insanlar standart sözcüklerle yazmış ya da konuşmuşlardır; akıl-akıla giden yola varabilenler ender görülür.

Tam olarak elini eteğini çekme ruh durumu, hemen her tür üzüntüden uzaklaşmak demektir. Üzüntüler, aklın üzüntüleridir. Bu da demektir ki, bütün üzüntüleri aklınızda tek bir üzüntüye indirger ve hafiflemiş bir yürekle tüm üzüntüler yumağından uzaklaşırsınız.

Genel olarak konuşursak, üzüntü aklın bir noktaya takılmasıdır. Budacılıkta buna bağlantı denir ve hiç istenmeyen bir şey olarak görülür. Akıl tek bir yere takılır ve orada kalırsa, görülmesi gerekenleri göremez

ve beklenmedik bir şekilde kaybedersiniz.

Bu yüzden, Zen ve Zen sanatları öğrencisi pratisyenlerin düzeylerinden ayrılmak zorundaydı: Hem Zen'i hem de sanatları tam olarak öğrenen eriller; bir sanatı tam olarak öğrenecek kadar Zen bilen ya da Zen'in eşiğine gelecek kadar bir sanatı bilen uzmanlar; kendi zevkleri için uzmanların yüzeysel özelliklerini taklit etmeye çalışan sanat düşkünü amatörler; ve kendi kârları için uzmanları taklit eden şarlatanlar vardı. Genel olarak yaklaşırsak, yaşamlarını yönelen özgül alanlar ya da dikkat yoğunlaşmalarıyla birbirlerinden ayırt edilebilirdi, fakat ancak bunlara sahip olmaya çalışan insanların kişisel önyargıları yoksa. Bu nedenle Zen'in nesnel bilgiye yönelik ilgisi, Zen'in eğitsel sürecin kendisine yönelik ilgisinde yansıtılmıştı.

Eğitsel çalışmada Musashi ve Yagyu'nun bile ötesine geçen çağdaş bir savaşçı olan Suzuki Shosan, bu iki savaşçı gibi yalnızca bireysel bir sanatçı değildi, fakat yaşamının başlarında savaşta gerçekten dövüşmüştü. Birçok zafer kazanmış savaşçı gibi Shosan da, barış zamanı gelince silahını bırakmıştı ve en umut kırıcı Zen yazılarında bile ölümcül fanatizm ortaya koymamış ya da Musashi'nin eserlerinde görülen kan kokusundan vazgeçmemiştir.

Shosan'ın çalışması, dünyevi gerçeklikler düzeyinde bile Musashi'nin çalışmasından daha az keskin değildir; eski komutan Shosan, Zen'i düellocu Musashi'den daha saf ve daha bütünsel bir şekilde kavramıştır. Birçok diğer silahsız savaşçı gibi Shosan da daha sonra bir sağaltımcı olarak çalıştı, hattâ antik tinsel iyileştirme yöntemini başarılı bir şekilde yeniden canlandırdı. Kibirli idealizmine karşın, eğitime bakış açısı bu yüzden, bireyin özel gereksinimlerini ve genel olay ve davranışların doğurduğu gereksinimleri büyük ölçüde kavrar ve sempatiyle yaklaşır.

Shosan, Zen uyanışının büyülü bir kür gibi düşünülmesini ve Zen pratiğinin kişiye uygulanan bir tür eğitim gibi görülmesini kınadı. Bu nedenle, bireyin evrimsel dönüşümünün tüm akıl ve davranışın içinden çıkıp yayılması gerektiğini savunan klasik Zen öğretisini izledi. Antik öğretmenlere göre, içsel değişiklik etkili olana dek, dış disiplinlerin öz (self) üzerinde karşıt bir etkisi olabilir ve öfke ve duyarsızlık gibi tehlikeli nitelikleri teşvik edebilir.

Zen'in ilk öğrenme ilkelerinden biri şu özdeyişte özetlenmiştir: "Gökyüzündeki aya bakarak elinizdeki inciyi kaybedersiniz." Bir Çin özdeyişi de şöyle der: "Acele et, yoksa varamazsın." Japonya'da uzun süre ihmal edilen yerli Zen yazını öncüsü ve Suzuki Shosan'ın temel esinleyicilerinden biri olan erken dönem Japon Zen ustası Dogen bunu bir şiirle ifade etti:

Havuzu kaz
Ayı beklemeden
Havuz bittiği zaman
Ay kendiliğinden ortaya çıkar

Shosan, Dogen'in birçok öğretisini izledi ve Budacılıktan da, uzak isteklerle sınırlanmadan herhangi verili bir anda uygulanabilen bir şey olarak söz etti.

> *Bugün insanlar, aydınlanmaya varılmazsa Budacılığın yararsız olduğu görüşündeler. Bu doğru değildir. Budacılık, varolan aklınızı iyi kullanmanız anlamına gelir, dolayısıyla hemen bir yararı vardır. Budacı pratik aklınızı olabildiğince güçlü bir şekilde kullanmaktır. Aklınız güçlendikçe, giderek daha yararlı olur.*

Shosan, hem sıradan hem de tinsel arayışlarda abartı ve sabırsızlığın olumsuz etkilerini de vurguladı: "Dünyanın

yüzünden cehenneme gidenleri Budacılık kurtarabilir, fakat Budacılık yüzünden cehenneme gidenleri ne kurtaracak?" Bu yüzden, bir disiplinin pratiğinde doğru yönelimin önemini vurguladı.

> *Bir disipline yeni başlayanlar, kendilerinin gerçekten içten olduklarını kanıtlamalıdır. Gerçekten içten olmadan kendilerini hiçbir disipline zorlamamalıdır. Mantıksızca gayret sarfeder ya da zorluklar yaşarsınız, kendinizi tüketir ve potansiyelinizi boş yere azaltmış olursunuz.*
>
> *Psikolojik durumunuz kötüyse, disiplinler daha da kötüleştirir. Disiplin potansiyeli güçlendirme sorunudur, dolayısıyla tükenmeden kaçınmak şarttır.*
>
> *Bugünlerde sayısız insan, disiplini yanlış uygulayarak ya da taklit bir Zen tefekkürü yaparak potansiyellerini tüketiyor ve hasta ya da deli oluyorlar. İnsan kendi iradesini geliştirmeli ve gerçekten içten olmalı.*

Bu uyarılar, tefekkürü herkes için her zaman iyi bir şey olarak tanımlayanlarınkilerden farklıdır. Shosan'ın sözünü ettiği, tefekkür uygulayıcılarında ortaya çıkan ve "tinsel" teknikleri uygun olmayan bir temelde kullanmayla teşvik edilen ya da şiddetlenenlere benzer psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların çağdaş örneklerine rastlıyoruz.

Batı'da bu çoğu zaman kültürel farklılıklara atfedildi, fakat Shosan'ın bizzat tanık olduğu gibi aynı sorun Doğu'da da vardır ve delilik yerli Japon Zen okullarında, özellikle geleneksel uyarılar nedeniyle bazı pratiklerin rutin olarak yoğun baskı altında yapıldığı okullarda da görülür. Bazı tür akıl hastalıkları son yüzyılın (gelenekselleşmiş Zen'i bir bütün olarak özel olarak deneme dönemi) Japon Zen keşişlerinin yazılarında özellikle yaygın görünüyor. Bu durum, Budacılığın bütünsel

bağlamından yalıtarak sabit pratik biçimlerini kendi bünyesinde tutan Budacı tarikatlara bölünmeyle daha da şiddetlenmiştir.

Tipik Budacı bir tarzda Suzuki Shosan'ın öğretileri, kendi toplumundaki özgül sorunlara ve çeşitli yaşam duraklarının mentalitelerine değinmek için farklı biçemlerde kastlaşmıştı. Çiftçiler, zanaatkârlar ve tüccarların arasından gelen çok sayıda çocuğun yerel Budacı gramer okulları aracılığıyla çok geçmeden okuma yazmayı öğrenmesine karşın, Shosan'ın döneminde ve ondan sonra yüzyıllar boyu savaşçılar Japonya'da en eğitimli sınıftı. Bu yüzden, konuşma ve yazılarında özel olarak savaşçılara yönelenler, eğitim ve kişilik gelişimi konusunda en çok öğüt verenlerdir. Genç bu anlamda Budacılığa özgü bir şey olarak, Zen ustası Suzuki Shosan'ın bu çalışmaları, en belirgin anlamlarında bile yararlı olan ve deneyim ve kavrayış derinleştikçe daha fazla üreten bir alıntı madenidir:

> *Ayağa kalk ve kendinin sorumluluğunu al. Her konuda mağrur olan insanlar bile, yalnızca kamuoyu ve dış görünüş konusunda kaygılandıkları zaman gizli hatalarını saklarlar. Dolayısıyla çok tutucu insanların bile iç akıllarında hataları olacaktır. Aklınızın farkına varın ve kendi sorumluluğunuzu üstlenin.*

Bu, temel olarak diğer-yönelimli Japon etik biliminin imgesiyle keskin bir şekilde çelişir. Sıradan utanç, egemen Japon toplumsal davranışlarında işlevsel bir öğe olarak görülür; fakat burada Shosan utancın vicdanla karşılaştırmalı olarak sınırlılığını gösteriyor. Batılı Hıristiyan ahlâki duygusu ve Japon ahlâki duygusu ortak olarak suçla utanç arasındaki ayrım açısından karşılaştırılır. Utanç ile vicdanı eşleştiren geleneksel Budacı psikoloji, hem toplumsal hem de kişisel ahlâki duyguları vicdanın sürekliliğine dahil eder. Shosan, içsel

kişisel deneyimin dışsal kişiler arası deneyimi nasıl doğrudan etkilediğini de gösterir. Shosan'ın öğrettiği Zen iç gözlem ve öz bilgi türü, bu yüzden, dış gerçekliklerden uzaklaşmak için kendi içine dönme biçimi değil, fakat açık gerçeklikte sıradan toplumsal psikolojinin temelini ve toplumsal davranışın köklerini araştırmanın bir yoludur.

Kendinizin farkına varın ve kendinizi tanıyın. Ne kadar öğrenirseniz öğrenin ve ne kadar bilirseniz bilin, kendinizi tanımıyorsanız, hiçbir şey bilmiyorsunuz demektir. Gerçekten de, kendinizi tanımıyorsanız, başka hiçbir şey bilemezsiniz.

Kendilerini tanımayan insanlar başkalarını kendi cahil benleri açısından eleştirir. Kendilerine uygun olanları iyi olarak niteler ve uymayanlardan nefret eder. Yalnızca kendi önyargılarından dolayı kendilerini üzerler, acı çekmelerine bizzat kendileri neden olurlar, her şeyden rahatsız olurlar.

Herkesin size uygun olmayacağını biliyorsanız, sizin de herkese uygun olmayacağınızı bilin. İçlerinde hiçbir önyargı olmayanlar insanları reddetmez, dolayısıyla insanlar da onları reddetmez.

Budacı felsefe ve psikoloji, özne ve nesnenin mantıksal ve deneysel göreceliliğine dayanır. Bu yüzden nesnelliğe, aldatıcı önyargıları yok etme yeteneğini geliştirmek amacıyla öznelliğin etkisini minimize etmek üzere içsel alıştırmalarla birleşmiş analitik eleştiriler aracılığıyla yaklaşılır. Zen ustası Dogen'e göre, "Budacılığı incelemek ben'i incelemektir. Ben'i incelemek, ben'i unutmaktır. Ben'i unutmak herşey tarafından aydınlanmaktır."

Bu Zen bağlamında, kendi kendini araştırmak, yalnızca gerçek beni araştırmak değil, fakat aynı zamanda yanlış benlerin önyargılarını da öğrenmek anlamına gelir. Beni

unutmak, yanlış bir benin kendi kendini aldatmasına engel oluşturmak anlamına gelir. Herşey tarafından aydınlanmak, olması gerekene yargılar ve ön düşünceler dayatan yanlış benler mitolojisi olmaksızın yaşam deneyimleri aracılığıyla dolaysız olarak öğrenmektir.

Shosan, ayrılmış fakat amaçlı kendi kendini gözleme tavrını tanımlamaya devam ediyor. Bu Budacı pratikte, denetlenmeyen gezginci tarafından aklın kapasite ve işlevine getirilen gereksiz sınırlamaların üstesinden gelmek için kullanılır.

> *Gelişime yönelik egzersiz, aklı olabildiğince güçlü kılma sorunudur. Bizim şartlanmış duyu ve düşüncelerimiz, özgün aklımızı çalabilen hırsızlara benzer. Bu hırsızlar aklımızın zayıflığından ortaya çıkarlar. Bu yüzden enerjinizi kendi aklınızı gözlemek için güçlü bir şekilde kullanmalısınız. İnsanlar Zen'in "düşüncesizlik" sözcüğünü yanlış anlıyor ve bunu boş kafalı ahmaklar haline gelmek için kullanıyor. Bu büyük bir hatadır. Güçlü bir aklınız olmalıdır.*

Shosan'ın değindiği "düşüncesizliğin" yanlış anlaşılması, ilk zamanlardan bugüne dek yüzyıllar boyu Zen hareketlerinin başına bela kesildi. Bazen bunun Zen olmadığını belirtecek Shosan gibi biri yoktur ve sapkınlık gerçek şeylerin yerine geçmiştir. Bu, böyle bir harekete maruz kalan bilgilendirilmemiş kamuoyunu, bu temelde Zen'i benimseyenlere de reddedenlere de hiç yararlı olmayan bir tarzda kutuplaştırır.

Yanlış anlama bazen, yalnızca karşıtlar değil yandaşlar tarafından da Zen'in ölçüsü olarak düşünülen irrasyonellik noktasına ulaştı. D.T. Suzuki ve C.G. Jung gibi modern popülarize edicilerin tutarsız ifadelerinin çoğu bu olgunun bugün de varolduğunu kanıtlıyor.

Zaman zaman ortaya çıkan ve en iyi ifadeyle Zen'den

toplumsal konu dışı olma, en kötü ifadeyle asalaklık ünü kazanan kuetistler (akıl ve iradenin dünyevi olaylara tamamen ilgisiz kalarak yalnız Tanrı düşüncesine daldığı dinsel bir mistisizm yanlıları -çn) irrasyonalistlerden bir şekilde daha az şaşaalıdır. Shosan, bu olumsuz imgelere, Zen aklının boş, öbür dünyalı ya da irrasyonel olmadığını, fakat aslında normal yaşamda büyük pratik geçerliliği olduğunu göstererek karşı çıkanlar arasındaydı.

Budacı pratik, tarihsel olayların neden olduğu güçlükleri ortadan kaldırmak, dolayısıyla bütün sefaletten kurtulmak anlamına gelir. Bu akıl, yaşamlarında kullandıkları zaman bütün sınıf ve mesleklere fiziksel ve akılsal huzur ve mutluluk getiren bir hazinedir.

Budacı pratik iğrenç, kirlenmiş davranışları yok eder, akılda saf ve engelsiz bir hale gelir, sefaleti mutluluğa dönüştürür ve kötüyü iyi yapar. Bu akıl, bütün yükümlülük ve bütün iyi işlerde yararlı bir hazinedir.

Budacı pratik, karışık ve kayıtsız davranışları tamah, nefret ve sapkınlığın ötesine geçmek üzere yok eder. Bu akıl, psikolojik hastalıkları sona erdiren bir akılsal sağlık hazinesidir.

Bırakın irrasyonel olmayı, Zen öğretisi, bir yaşam irrasyonelliğine içgüdü ve duyguların egemen olduğunu belirtir. Budacı pratiğin ilk adımlarından biri, içten gelen dürtülerin birey üzerine yaptığı etkiyi ve denetlenemeyen güçlerin kişiyi nasıl içsel ve dışsal olarak yaralanmaya açık hale getirdiğini önceden hesaplamaktır.

Aptallar istekler adına yaşamlarını hiçe sayarlar. İstekleri akılsal ve fiziksel olarak başlarına bela olsa da, asla tatmin olmazlar ve asla vazgeçmezler.

Budacılık, içten gelen dürtülcri aşma ve Zen ustası Dogen'in sözcükleriyle "beni unutarak" özgürlüğe ulaşma yolunu öğretir. Bu demek değildir ki, hiçbir ben farkındalığı yoktur, yalnızca bu farkındalık hiçbir benle sınırlı değildir. Budalara atfedilen aydınlanma, "benlerin beni"nin yanı sıra gerçek ve olası benler de dahil olmak üzere bütün benlerin farkındalığını içerir. Bu da doğal olarak, genellikle başkalarının benleri olarak düşünüleni de kapsar; bunun anlamı, başkalarının benlerinin bireysel farkındalığının aynı zamanda benin benlerinin farkındalığı olmasıdır. Bu yüzden Shosan, pratik nitelikler ve hatırlama ölçekleri ile benin unutulması arasında fark gözetir.

Shosan, beni unutmanın irrasyonel ya da düşünmeden davranma ya da düşünmeden yaşama anlamına gelmediğini belirtir. İnsanları "düşüncesizlik" tekniğinin abartılı yanlış anlaşılmasına karşı uyardığı tarzda, mantıklı bir ben unutma pratiğini vicdanlı bir ben farkındalığı pratiğiyle dengeleme konusunda dikkatlidir. Bu şekilde, birey, ne bene fazla dahil olarak ne de beni tamamen yok sayarak aşırı uçlar arasında merkeze konur.

> *Kendini unut, gene de kendini unutma. İnsanlar açgözlü ve hırslı oldukları zaman, sadece kendilerini düşünür, kendi akrabalarını bile unuturlar. Öte yandan, istedikleri şeylerin arayışında kendilerini unuttukları ve vicdanlarını kaybettikleri zaman, yaptıklarının nelere malolacağını anlamaz ve olaylar karşısında kayıtsız kalırlar. Bundan birçok değersiz davranış ortaya çıkar, dolayısıyla kendini unutma.*

Geleneksel Zen Budacı öğretiyi izleyen Shosan, kendine aşırı düşkünlük göstermenin yaygın olarak sanıldığı gibi bencil ya da uygunsuz bir davranış olmakla sınırlı olmadığını, fakat geleneksel olarak iyi ya da erdemli olarak nitelenen etkinliğe de bulaştığını açıklar.

Hastalık bulaşmış iyilik ve hastalık bulaşmamış iyilik vardır. Kendini düşünmeden yapılanlara hastalık bulaşmamış iyilik denir. Kendini düşünerek, ödül umuduyla yapılanlara hastalık bulaşmış iyilik denir.

Antik çağlardaki Zen ustaları gerçekten de, kendinde merkezlenmiş erdemin kendinde merkezlenmiş akıldan daha bile kötü olabileceğini söylemişlerdir. Dindarlık gelenceksel toplumun rezaletlerini kendine çağırmaz, çünkü uygun bir görünüşe bürünmüştür; bu yüzden kendini düşünceye vermeyen birşeye kişisel davranışını ve öznel yorumlarını yeniden gözden geçirmesi için hiçbir baskı yapılmaz. Bu koşullar altında, kendi kendini sürdüren uslamlamalar ve gerekçeler döngüsüyle güçlendirilen yolda kararlı olmak çok daha kolay bir hale gelir.

Bu nedenlerden dolayı, akıcılık ve bağlantısızlık, ister sekiler ister kutsal olsun, toplam bağlamın nesnel ışığında davranışların amaç ve etkisini değerlendirmeye yeterli bir perspektife ulaşmanın gerekli önkoşulları olarak değerlendirilir. Savaş sanatçıları, özel becerilerini tam olarak öğrenme amacıyla ve savaşta ölümcül bir yenilgi alan savaşçının nihai bir kurtuluş, son bir kişisel zafer olarak ayrılmadan başka hiçbir şeyi olamayacağı anlamında ayrılmayı överler. Bir Budacı gezgin olarak Shosan da ölümün gerçekliğiyle karşılaşır, fakat akıcılık ilkesini bir ilerici yaşama sanatına genişletir.

Durgun olmamakta erdem vardır. İnsanlar şu ya da bu noktada dikkatlerini toplarlar ve sonuçta önceden neyin gittiğinin, sonradan neyin geldiğinin farkına varmazlar. Dolayısıyla erdemden yoksun olurlar. Başkalarını algılayışlarında olduğu gibi kendi yaşamlarında da küçük kazançlar yüzünden çoğu zaman kaybederler. Ne var ki, kendilerinde bunun farkında

değillerdir. Dolayısıyla, büyük için küçüğü terketmek istiyorsan, dikkatini topladığın yerlerin farkına var ve onlardan uzaklaş.

Profesyonel savaşçılar için ölüm yükümlülüğünün farkında olmanın dışında, Budacılar bütün yaşam aşamalarında, süreksizliği anımsamayı ve kişisel ölümün kaçınılmazlığını, aklı eşyalara bağlılıktan kurtarmanın en kabul edilebilir ve etkili yöntemleri olarak kullanmışlardır. Bu, temel Budacı pratiğin en temel egzersizlerinden biridir ve Budacı okul ve yazıtların çok büyük bir kısmında görülür.

Bu belirli pratik türe dikkatlerini yoğunlaştıran ve birleştirici Budacılığın daha büyük geleneğinden yalıtarak ele alan ilk Batılı araştırmacılar, doğal olarak bu ölüm bilinçliliğinden dehşete düştüler ve sonuç olarak Budacılığı kötümser bir din olarak nitelediler. Budacılığın bu yönü, duygusal Batılı eleştirmenlerin iddia ettiği gibi hastalıklı olmak şöyle dursun, gerçekte pratisyenlerin yaşamı çok daha tam olarak değerlendirmelerini, ne yaparlarsa yapsınlar daha özgür ve daha etkili olmalarını sağlar. Hastalığı ve ölümü soğukkanlı ve korkusuz karşılamalarını da öğretir.

Bu çok daha geniş öğretinin yalnızca bir parçasıdır ve profesyonel askerlerin ortaçağ Japonyası'nda yüzyıllar boyu ölüme verdikleri önem Budacı bilimin ölçüsü olarak değerlendirilmemelidir. Yavaş yavaş yok olmanın hemen farkına varılmada çok olumlu bir şey, ne savaş alanındaki savaşçının korkunç stoacılığında, ne de bahçedeki bir şairin düşünceye dalmasında bulunan bir şey vardır. Shosan, faniliği unutma ya da görmezden gelme eğiliminin yaşamın tüm davranış ve ruh halini nasıl etkilediğini açıklar.

İnsanlar öleceklerini unuttukları ve sonsuza dek yaşayacaklarını düşünüyorlarmış gibi davrandıkları zaman, geçen ay ve yılları tam olarak değerlendiremez

ve yararlanamazlar. Böyle oldukları sürece, ancak açgözlülük, nefret ve yanlışlık temelinde davranır ve insani incelik ve yükümlülükleri kavramadan, dalkavukluk ve yüze gülücülük yaparak, yararsız hobi ve eğlenceler için evini ve işini ihmal ederek toplumsal ve ailesel görevlerden uzaklaşırlar.

Shosan'ın Zen'i dünyevi yaşamın pratik işlerinde köklenmiştir. Günlük varoluşun gereksinimlerinden uzak tasasız "tinsellik" için hiç zamanı yoktur. Olağanüstü büyük zekâ ve fizik güçler olguları bile Shosan tarafından eğitim ve sağaltım gibi ortak gereksinimlere hizmet etmek üzere yapılmıştır. Toplumsal ve Budacı öğretilerin entellektüel ve pratik sentezi, "Savaşçıların Günlük Yaşamı Üzerine" adlı yazısında özetlenir; bu yazı yalnızca profesyonel Samurai'lere yönelik değildir, fakat yaşamın tüm alanlarındaki sorumlu insanlar için bir model olması düşünülmüştür.

Bir Samurai, "Budacı ilkelerin ve toplumsal ilkelerin bir savaş arabasının iki tekerleği gibi olduğunu söylüyorlar. Fakat Budacılık olmasaydı bile, bu dünyada bir yoksunluk yaratmazdı. Neden bu iki ilke bir savaş arabasının ikiz tekerleğine benzetiliyor?" diye sordu.

Shosan şöyle yanıt verdi: "Budacı ilkelerle toplumsal ilkeler iki ayrı şey değildir. Budacı bir deyiş, 'Dünyaya başarılı bir şekilde girersen, tamamen dünyanın ötesine geçersin' der."

Dünyaya başarılı bir şekilde girme yeteneğinin dünyayı aşmak anlamına geldiğini söylemek, etkililiğin kafa karışıklığını azalttığı, dolayısıyla akılsal enerjiyi eşyalarla uğraşmaktan kurtardığı anlamına gelir. Buna karşıt olarak, yalnızca "tinsel" olduğu varsayılan egzersizlerle "dünyanın ötesine" geçme erken girişimleri, günlük ve uzun vadeli işlerin düzensizce idare edilmesiyle sonuçlanır ki, bu da sıradan

kaygıları artırır. Bunun, yaşamın açık ucunu kapatarak ve dolayısıyla tinsel gerginliğe dünyevi şeylere yönelik kaygıları ekleyerek, aklın özgürlüğünü engelleme gibi bir etkisi olur. Bunun sonucu da, insan yaşamının ne dünyevi ne de tinsel yanına gerekli dikkatin gösterilmemesidir.

Zen'deki irrasyonellik imgelerine ilişkin sorunun bir parçası da, rasyonellik tanımından kaynaklanır. Savaş ve bilimin modern bağlaşıklığı rasyonel ya da rasyonel düşüncenin ürünü olarak görülseydi, modern Japonya'dan D.T. Suzuki gibi birinin bu makineye bir maymuncuk atmak ya da en azından yavaşlatmak istemesi kimseyi endişelendirmezdi.

C.G. Jung konumundaki bir akademisyen ve psikolog bile, Jung'un 1939'da önsöz yazdığı bir kitapta D.T. Suzuki'nin naklettiği Zen öykülerinin simgesel anlamlarını kavramaya yönelik bir yetersizliği kabul eder. Bu yetersizlik imgesi popüler Batılı Zen imgesinin kalite işaretlerinden biri haline gelmiştir. Bunun gerçeğe sadık bir imge olamayabileceğinden pek kuşku duyulmaz. Bu gizemliliğin stratejik bir doğaya sahip olma olasılığı ise çok daha az düşünülür.

Bu davranış boyutlarının ticari ve siyasal etkinlikler arenasında kaygı konusu haline gelmiş olması ve Zen'in de ticarileşmesi ve siyasallaşması nedeniyle, Zen'in denk düşen özelliklerine yönelik olarak daha akademik bir ilgi gelişmiştir. Bununla birlikte, birçok tartışma ve taslak olmasına karşın, konunun ayrıntılı araştırması gibi bir çalışma gerçekte henüz yapılmamıştır.

Bilgi arayışındaki sıradan insanın bulmaktan en çok hoşlanabileceği şey, belirli öğretileri, tarikatları ya da okulları temsil eden kitaplar; Zen egzersizinin bir türünü uygulayan bireylerin kişisel deneyimleri üzerine kitaplar; ya da geçmişin kalıntıları üzerine akademik kitaplardır. Zen'in birçok ele alış tarzı, Zen Budistlerin "izler" dediği kişisel bağlanmalara büyük ölçüde dayanan irrasyonel unsurları içerir gerçekten de.

Hiçbir yerde tek olmayan ve gerçekle yan yana bütün zamanlarda ve yerlerde varolması gereken, öğretinin ticarileştirilmiş ya da propagandist versiyonları aracılığıyla planlanan irrasyonel ya da yüzeysel Zen yandaşlarının tersine, Shosan, "Budacı ilkeler de toplumsal ilkeler de uslamlamayı kesin, eylemi adil kılarak samimi dürüstlüğün uygulanmasından başka bir şey değildir" öncülünden yola çıkarak, Budacılığı nedenin temelini açık bir şekilde gösteren bir tarzda öğretir.

Bu formülasyon, Budacı felsefede kavranıldığı gibi "ikiliksizlik-nonduality" ilkesinin somut bir yansımasının tipik bir örneğidir. Shosan, toplumsal erdemlerle Budacı erdemlerin tek bir şey olduğunu samimi bir şekilde söyleyebilir, fakat gene de aynı erdemlerin farklı bilinç düzeylerinde nasıl anlaşıldığı ve uygulandığı konusunda fark gözetebilir.

> *Dürüstlükte farklı derinlik düzeyleri vardır. Toplumsal bağlamda dürüstlük; nedeni tersine çevirmeme, görevini bilme ve adil olma, tüm toplumsal ilişkilere gerekli dikkati gösterme, başkalarıyla uyum içinde olma ve bencil olmama anlamına gelir. Bu, görece boş bir boyuttan daha derin bir boyuta girmenin bir yoludur.*

Toplumsal etiğin, tinsel pratiklerin doğurduğu daha yüksek psikolojik gelişme için bir hazırlık işlevi gördüğü düşüncesi, Budacılığın beylik bir ifadesidir. Bu toplumsal etiğin onurunu ya da önemini azaltmaz, fakat bu etiği dini dogmalardan daha geniş bir bağlama yerleştirir. Budacılığın daha geniş görüşünün büyük avantajlarından biri de, ahlâki olarak durgun olma eğilimini öz-doğruluk ya da sinizm aracılığıyla azaltmasıdır. Shosan bunu, tipik Budacı metafizik terimlerle dürüstlüğün daha derin anlamını tanımlarken örnekler.

Budacılık bağlamında dürüstlük, bütün uydurulan şeylerin sonsal olarak gerçek olmayan aldatmalar olduğunu kavramak ve dolayısıyla insanın içindeki özgün tinsel bedeni kendi doğal kendiliğinden konumunda kullanmaktır.

Burada Zen'in ağır işleyen akıla yönelik zorluğu belirginleşir. "Kendi içindeki tinsel beden"den yararlanabilme olanağı, her tür avantaja sahip sıradan çıkara hitap edebilir; fakat buna karşın geleneksel olarak yapılanmış deney ve kurumların sonsal olarak gerçek olmadığı düşüncesine karşı hâlâ toplumsal olarak kökleşmiş bir direniş vardır. Sıradan algılamaya göre bu nosyon yıkıcı görünebilir, fakat Shosan, bunun Budacılığın tüm bağlamında yaratıcı potansiyelin özgürleşmesine açılan bir kapı işlevi gördüğünü gösterir.

Budacı terminolojide, dünyevi şeylerin sonsal gerçeksizliği, bunların önemsiz ya da ihmal edilebilir şeyler olduğu anlamına gelmez, tam tersine bunlar yumuşak huyludur, yani işlenebilir. Bu yüzden, boşluğun kavranması, dünyadan elini eteğini çekmek değil, daha ziyade değişime yönelik kapasite, ilerleme potansiyeli anlamına gelir. Shosan, Zen Budizmin insanları hayvansı davranışlara yönelten "akıl hastalıkları"nı iyileştirdikçe amaçladığı değişim ve ilerleme türünü tanımlıyor. Burada bireyin kurtuluşuyla kollektif kurtuluş arasındaki yakın ilişki net bir şekilde ortaya konur.

Sıradan insanlar ölümcül hastadır; budalar usta doktorlardır. Sıradan insanlar öncelikle hastalıklarından kurtulmalıdır. Kararsız ve aydınlanmamış akılda sapkınlık ve kafa karışıklığı hastalıkları vardır; açgözlülük ve yanlış kavrama hastalıkları vardır; kalleşlik ve adaletsizlik hastalıkları vardır. Açgözlülük, nefret ve sapkınlık zehirleriyle dolu bir akla dayanırlar; bu zehirler seksendört bin akıl hastalığı üretir. Bu

akıldan kurtulmaya Budacılık denir. Bu toplumun ilkesinden farklı bir şey mi?

Nesnel gerçek olmayış ya da şartlanmış olguların boşluğu üzerine Budacı öğreti, doktrini bir nihilizm ya da kuetizm biçimi olarak yanlış yapılandıranlarca, hem Doğu'ya hem Batı'ya hakaret eden anti-Budacılığın baş hedefi haline getirildi. Kaçış eğilimleri olan bazı nevrotik Zen yandaşlarının nihilist bir boşluk görüşünden büyük ölçüde etkilendiğinin doğru olmasına karşın, ortodoks Budacı gelenek bu tür abartmaları her zaman sapkınlık olarak nitelemiştir. Hindistan'da Zen'in tinsel atası ve boşluğun metafiziği üzerine en büyük yazarlardan biri olan Nagarjuna'ya göre, "Aydınlanmış olanlar boşluğun bütün görüşlerden kurtulmak olduğunu söylediler, fakat boşluğu bir görüş haline getirenlerin kurtarılamayacağını da söylediler".

Shosan, boşluğun kavranılmasının Zen'in bir amacı olmadığını, fakat gerçekliğin doğası üzerine aldatıcılıklarda kök salmış önyargılı görüşler ve istenmeyen psikolojik karmaşıklıkları yok etme aracı olduğunu açığa kavuşturur. Pratikte boşluğu kullanarak kazanılan özgürlükle, görünüşlere dikkati yoğunlaştırmaktan kaynaklanan köleliği birbiriyle karşılaştırır.

Özgün boşluk ilkesini bilen, Yol'u iyi kavrayanlar, neden ve adaleti aklı gündelik olarak ölçülü hale getirmeye yönelik bir demirhane olarak kullanırlar. Bunu yaparken de bencil açgözlülük düşünce kaynağını yok eden ve bütün düşüncelere egemen olan saf, açık, karşı çıkılmayan bir akıl-kılıca dönüştürmek üzere saf olmayanlardan kurtulur, böylece Yol gezgincileri başlangıçsız ve sonsuz olarak herşeyin üstünde yol alır, hiçbir şey tarafından rahatsız edilmezler.

Fakat sıradan insanlar, görünüşlere dikkatlerini

yoğunlaştırma yoluyla önyargılı davranışlar yaratarak, böylece öfke, kızgınlık ve yanlış anlama düşünceleriyle yola çıkarak gerçekler konusunda aldatıcı düşüncelere kapılırlar. Her tür psikolojik üzüntüyü üreten ve özgün aklı yitiren bu insanlar, akıllarının şaşırdığını ve bir noktada odaklanamadığını, hangi düşünce ortaya çıkarsa çıksın ona yenildiklerini görürler. Bunun sonucu olarak, onları inciten sakat mantalitelere sahip olurlar. Hiçbir psikolojik canlılıkları yoktur, bunalımlı ve sıkıntılıdırlar, amaçsız ve kendi kendilerini anlamadan yaşar ve dikkatlerini eşyalarda yoğunlaştırırlar. Buna sıradan insanın mantalitesi denir.

Zen'de sıradan insanla aydınlanmış insan arasında yapılan ayrım, biçimsel başarılara değil, günlük yaşamlarının üzerinde temellendiği akıl düzeyine dayanır. Shosan, sıradan insanın mantalitesini kronik olarak yüzeysel, görünüşlere dikkatini yoğunlaştırmış ve eşyalara bağlanmış olarak tanımlar. Bir kayıp düşüncesi ya da Zen öğretisinin "buda doğası" ile özdeşleştirdiği "özgün akıl"ın özerkliğine yabancılaşma düşüncesidir bu.

Zen'in aradığı birincil nitelik, kendisi aracılığıyla özgün aklın deneyimini yeniden kazanmaktır. Bu bakış açısından yola çıkarak, yüzeyselliklere bağlanmanın aldatıcılığını görmek mümkündür. Shosan, Zen'de uygulandığı şekilde özgün aklın pratik niteliklerini, içgörüsü ve özerkliği yoluyla kazanılan psikolojik özgürlük ve güvenliğe vurgu yaparak açıklar.

Özgün akla verilen farklı adları bilmek zorundayız. Bu akıl yenilemez gerçek öz ya da ölümsüz tinsel beden olarak adlandırılır. Bu akıl eşyalara yakalanmaz, korkak ya da panikçi değildir, endişe etmez ya da geri çekilmez. Soğukkanlı ve değişmez olan bu akıl herşeye egemen

olur. Bunu kavrayan ve kullananlara büyük güçlü insanlar, yürekli ve çelik iradeli insanlar, Yol'a ulaşmış insanlar denir. Hiçbir düşüncenin engelleyemediği bu tür insanlar herşeyi, olayları ve durumları serbestçe kullanabilirler.

Yüzeysel mantalitenin dışsal şeylere bağlanma ısrarlı eğilimi yüzünden, aklın enerjisini engellerden kurtarmaya gereksinim duyan disiplin bireye dışardan dayatılamaz, fakat içerden gelmelidir. Denk düşen içsel güç olmadan, dış güç bir bağlantı, egonun bir eki haline gelir ve kendi kendine iddia ettiği gibi tinsel heyetlerde sık sık karşılaşılan duygusal sofuluk ve kültizme yol açar. Shosan'ın kendi birikimi sahte disipline hiçbir olanak tanımadı; bu yüzden o, içsel güç ve bağımsız irade gücünün gerekliliği konusundaki ısrarında hoşgörüsüzdü.

Budaların yolunu uygulayan insanlar öncelikle cesaret ve amacın yoğunluğuna sahip olmak zorundadır; yoksa başarılı olmak çok zordur. Budaların yoluna korkak bir yürekle girmek olanaksızdır. Kendinizi kesin olarak korumaz ve güçlü bir şekilde yetiştirmezseniz, akılsal belalara yakalanırsınız.

Herşeyin üstesinden gelmek için sağlam bir yürek ve değişmez bir akıl kullananlara Yol'un insanı denir. Düşünceleri görünüşlere sıkıca yapışan ve bu yüzden olayların insafına kalarak acı çeken insanlara sıradan insanlar denir.

Shosan'ın tavrı, bir savaşçıya özgü gibi görünüyordu ve yaşam ve ölümün genel sorunlarıyla ilgili Zen psikolojisinin konularının bağlantısını göstermek üzere, gerçekten de bu deneyimini askeri eğitim ve savaşa getirdi. Bununla birlikte, bağımsız Zen aklının gereksindiği "cesaret" ile güç ve şiddetle

ilgili savaşçıların "cesareti" arasında ayrım gözetmeye de dikkat etti.

> *Hastalıklı akıllarıyla kana susamış cesaretlerini mahmuzlayan insanlar bir noktada demir duvarları delme gücüne sahip olabilirler, fakat kana susamışlığın tükendiği ve ruh halinin değiştiği bir zaman kaçınılmaz olarak gelir. Sağlam bir yürek ise, tersine, yenilmezdir ve değişmez. Savaşçılar bunu geliştirebiliyorlarsa, neden böyle sağlam bir yürek de geliştirmesinler?*
>
> *Hastalıklı akılları varsa, sınırsız askeri değeri olan insanlar bile, yaşamlarının sonuna geldikleri ve süreksizliğin katil hayaleti arkalarından geldiği zaman, her zamanki güçlülükleri yok olur, cesur vahşilikleri gider ve artık güçlerini toplayamazlar.*

Düşmanlarını öldüren silahlı savaşçının hayvansı vahşiliği ile Zen savaşçısının tinsel vahşiliği arasındaki fark, Japon Samurai'nin yaşamından etkilenen ya da bu yaşama doğru yönlenen okulların pratiklerini izleyen Zen yandaşları tarafından her zaman anımsanmaz ve gözetilmezdi. Bugün bile, bazı Rinzai Zen manastırlarında, bu tür bir sertlik disiplinlerinin kalitesinin bir ölçüsüymüş gibi, görünürde sonu gelmez fiziksel ve akılsal şiddet öyküleri duyulabilir ve okunabilir.

Bu Samurai machismo kolu çoğu zaman, sıradan mantaliteyi sapkınlığa uğratan kendine önem verme yüzeysel mekanizmasıyla bağlantılıdır. Bunun sonucu olarak, ego disiplin tarafından aşılmaz, fakat itibarı yükseltilir ve güçlendirilir. Bu yüzden, Shosan, Budacı anlamda ahlâki dokunun geliştirilmesinin, kendine önem vermenin yarattığı yanılsamaları dağıtmada odaklandığını söyler.

> *Sefaletin kaynağı "ben, ben" düşüncesidir. Bunun böyle olduğunu bilmek nedendir. Bu nedeni bilerek*

gerçek cesarete sahip akılla davranan adalet bu düşünceyi kökünden söküp atabilir ancak.

Nedene sahip olmayan insanlar sefalet ve mutluluğun nedenini kavrayamaz, adaletli olmayan insanlar yaşam ve ölüm yularını kesemez. Bu büyük bir dikkat gerektirir.

"Dürüstlük" yorumunda olduğu gibi, Shosan burada da, "neden" ve "adalet"in, bu terimlerin beylik Konfüçyüscü tanımlarından daha derinlere işleyen Budacı kavranılışlarını kullanır. Shosan'ın zamanında, akademik bir Neo-Konfüçyüsçülük biçimi resmi olarak devlet ortodoksluğu olarak benimsenmişti, fakat bu doktrinde, ilkelerini güçlendirme pratik araçları olmaksızın saf entellektüelliğe kayma eğilimi vardır. Bu yüzden siyasal arzuları olmayan birçok Konfüçyüsçü akademisyen, Budacılığın daha pragmatik unsurlarını içeren Neo-Konfüçyüsçülüğün ortodoks olmayan versiyonlarına daha eğilimlidir.

Hem Zen hem de Neo-Konfüçyüsçü öğretileri kullanan Shosan, savaşçıların günlük yaşamına ilişkin yazısını, hem toplumsal hem de tinsel yaşam için çok önemli bulduğu karakter gücünü geliştirme yolları üzerine bir tartışmayla sonuçlandırır. Dünyevi koşulların üstüne çıkan canlı akıl dediği aklın davranışları ya da ruh halleriyle, dünyevi koşulların üstün geldiği depresif akıl durumlarını karşılaştırır.

Sıradan insanın aklında, eşyaları aştıkları zaman canlı bir ruh hali, eşyalar onlara üstün geldiği zaman depresif bir ruh hali vardır. Canlı ruh hallerini kullanmak, aydınlanma dünyasına giden bir yoldur, depresif ruh hallerini kullanmak cezaevine girme yoludur. Kurtuluş için istek gücünde yoğunlaşan kişi gece gündüz canlı ruh halini korumalıdır.

Cesur akıl sayesinde eşyaları aşan canlı akıllar var-

dır: yaşam ve ölümü unutmama; nimetlere minnettarlık; ilerlemede yılmazlık; dikkatsizliğin farkında olma; gerçeksizlik ve süreksizliğe yönelik içgörü; zamanın değerine saygı; kendini gözleme; kendini bırakma; özeleştiri; saygılılık; insancıl adalet; aydınlanmışların söylediklerine dikkat; nezaket, sevecenlik, doğruluk ve dürüstlük; önemli olan şeyleri yansıtma.

Bu tür akıl durumları cesur ve sağlam bir akıldan kaynaklanır, böylece her tür bağlantıdan kurtulur ve eşyaların üstüne çıkarlar. Bu yüzden, canlı bir akıl durumunu koruduğunuz zaman, birdenbire ölürseniz bile az acı çekersiniz.

Bu cesur tavır sürekli olduğu zaman, yüreğin kalesi güvencede olur, gizlenmemiş ve bağımsız erdemli bir gücü olur. Her tür sersemleticilik ortaya çıksa bile, bu sağlam akıla karşı koyamaz, güçlerini yitirir ve enerjileri yok olduğu zaman onlar da yok olurlar. Savaşçılar böyle sağlam bir akıla sahip olmamalı mı?

Zayıf yürekliyseniz ve düşünceleriniz görünüşlerde yoğunlaşmışsa, şaşkınlıklar giderek artan bir güçle sizi yener. Doğanıza saldırır, aklınızı karıştırır ve kendi üzerinizdeki denetimi yitirmenize neden olur.

Eşyaların egemen olduğu depresif ruh halleri de vardır: ihmalcilik; zevk gezileri; uygar olmayış; sonuçlara karşı kayıtsızlık; süreksizlik ve gerçeksizlik olgularına karşı saygısızlık; ün ve şans isteği; lüks isteği; kuşku ve güvensizlik; bir noktaya yapışıp kalma; korkaklık; acımasızlık ve açgözlülük; kıskançlık ve imrenme; nankörlük; dalkavukluk; yaşam ve ölüme saygı duymama.

Suzuki Shosan'ın Zen'i savaşçının yolunda ayrıntılı açıklamasının tersine, Zen ustası Takuan'ın savaş sanatçısı

Yagyu Munenori'ye talimatları merkezi akıcılık ilkesine dayanır. Suzuki'nin birçok deyişini bu ilkenin pratikte işlenmeleri olarak yorumlamak da mümkündür ve Takuan'ın sıkı sıkıya merkezi yazıları bile bu basit öncülden büyük ölçüde pratik bilgelik almıştır. Takuan'ın yazılarının karakteristik güzelliği, Zen'in kalite işaretlerinden biri olan, ısrarla temele dönmesidir.

Takuan'ın Yagyu'ya yazdığı, *Yenilmez Bilginin Kaygıları Üzerine Yazılar* adlı koleksiyonda toplanan mektuplardan ilki, "Bilgisiz Dikkat Yoğunlaşması Hastalığı" adını taşır. Bu mektupta Takuan, insanların karşı karşıya gelmesi, mücadele ve çatışmanın simgesi olan düello bağlamında Zen algılayışı konusuna girer.

> *Savaş sanatı açısından, size doğru kalkan düşman kılıcını gördüğünüz zaman, onu orada ve o zaman savuşturmayı düşünürseniz, aklınız kılıç üzerinde yoğunlaşır. O zaman da hareketlerinizde duraksama olur ve düşmanınız tarafından kesilirsiniz. Buna dikkat yoğunlaşması ya da oyalanması denir.*
>
> *Gördüğünüz zaman bile aklınızı kılıca vermez, aklınızda hiçbir düşünce tutmaz ve görür görmez gelen kılıçla doğrudan, aklınızı ona hiç takmadan karşı karşıya gelirseniz, sizi öldürmeye niyetli kılıcı savuşturabilir ve düşmanınızı öldürecek kılıca dönüştürebilirsiniz.*
>
> *Zen'de buna mızrak başını almak ve başkasına batırmak üzere çevirmek denir. Bunun anlamı, düşmanın kılıcını onu "kılıçsız" dediğiniz şeyle öldürmek üzere almakla aynı şeydir.*
>
> *İlk kez ister düşman ister siz vurun, aklınızı düşmana ya da kılıca, uzaklığa ya da zamanlamaya takmışsanız, hareketlerinizde duraksama olur. Sonuçta öldürülebilirsiniz.*

Kendinizi düşmanlık konumuna soktuğunuzda aklınızı düşmanınız aldığından, aklınızı kendinizde tutmamalısınız.

Kendi bedeninde tutmak için aklınızı yeniden kazanmak, yalnızca yeni başlayan olarak uygulanabilir.

Aklınızı kılıca takarsanız, aklınız kılıçta kalır. Aklınızı zamanlamaya takarsanız, aklınız zamanlamada kalır. Aklınızı kendi kılıcınıza takarsanız, aklınız kendi kılıcınızda kalır. Her durumda, aklınız bunlarda oyalanır ve hareketleriniz tereddütlü olur.

Bunun bir savaş sanatçısı için yazılmış olmasına ve bu yüzden uygun deyimi kullanmasına karşın, geleneksel Zen tarzında bu doğal olarak, analojik açıdan dışsal bağlamının ötesine geçer. Budacı anlayışa göre, sıradan gerçekliğin doğası durağan değil, etkileşimseldir; dolayısıyla düello imgesi, bireyin, çevredekilerin, özellikle koşulların ve profesyonel uğraş ortamının sunduğu sürekli değişen durumla dinamik ilişkisini simgeler. Silahsız bir savaşçının yenilgiden zaferi yakalamak üzere düşmanın silahını kullandığı "kılıçsız" manevrası, bağımsız Zen ustasının nihai becerikliliğini simgeler; geçen yüzyılda Japon modernizasyon süreci için de iyi bir eğretilemedir.

"Uçurum Yok" ve "Kıvılcım Gibi Akıl" adlı daha kısa yazılarında, Takuan, eylemdeki akıcılık yolunu açıklamak üzere Zen terimlerini kullanır. Doğrudan doğruya varolma açısından kendiliğinden yanıt vermeye hazır oluşu açıklar, fakat bunu hız ile özdeşleştirmez. Aklın özgürlüğünü vurgulayan Zen ustasının yazdığına göre, bunu olası kılan, eylemin çabukluğu değil, dikkatin doğrudanlığıdır.

Ellerinizi çırptığınız zaman, hiç ara olmadan, hemen bir ses çıkar. Ses el çırptıktan sonra değil, tam çırparken çıkar.

Düşmanınızın size salladığı kılıca aklınız takılırsa, bir ara açılır ve bu arada hareketleriniz duraksar.

Düşmanınızın kılıcıyla eyleminiz arasında ara yoksa, düşmanın kılıcı sizin kılıcınız hâline gelir.

Kıvılcım bir akıl, aranın olmadığı bir akıl durumu anlamına gelir. Çakmaktaşı sürtüldüğü zaman, hemen kıvılcımlar uçuşur. Bunun anlamı da aklın durup oyalanması için hiçbir aranın olmamasıdır.

Bunu yalnızca hız açısından kavramak yanlıştır. Bu, aklınızın eşyalara takılmasına izin vermemeniz gerektiği, aklınızı hiçbir şeye, hıza bile vermemeniz gerektiği anlamına gelir.

Dikkatiniz uzun süre bir şeye takılırsa, aklınızı başkaları ele geçirir. Hıza güvenerek çabuk hareket ederseniz, aklınız bu davranış tarafından ele geçirilir.

Yüzyıllar boyu Zen çevrelerinde hızı kendiliğindenlikle özdeşleştirme eğilimi vardı ve bunun nedeni hızın kendiliğindenliğin bir taklidi ya da ikamesi olarak kullanılmasıydı. Zen ustası Takuan'ın burada kastettiği bu yanılsamadır. Aynı düşünce, ritüel diyaloğun hayli değerli görüldüğü Zen okullarında hâlâ mevcuttur. Popüler yazar D.T. Suzuki tarafından Batı'da bu oldukça geliştirilmiştir. Suzuki, Zen'in, her tür duygusal olmayan ifade ya da eylemin kendiliğinden görünecek kadar hızlı olduğu sürece yapacağı derecede becerinin hızlılığına dayandığı izlemini verir.

Bunun sonucu olarak, otomatik tepkilerle (o an akla gelen herşeyi söyleme ya da yapma) ile otantik Zen'de özgün olarak gelişen biçimiyle akıcı farkındalığın uyanmış tepkisi arasındaki ayrım bulanıklaşır. D.T. Suzuki'nin Zen aydınlanmasının irrasyonel olduğu yolundaki inancı da, Batı'daki yazılarından anlaşıldığı üzere, bu tür bir yanlış

anlamanın Zen bağlamının kendisinin içindeki eleştirel incelemeden korunmasına yardımcı olmuştur.

Zen ustası Takuan ise, tam tersine, kendiliğindenlik gibi hız düşüncesinin de bir dikkat yoğunlaşma noktası haline geldiğini belirtir. D.T. Suzuki'nin doktrinlerini izleyen Zen üzerine Batı literatürünün doğurduğu bu durum bol miktarda görülür. Daha Takuan'dan beş yüzyıl önce büyük Çinli Zen ustası Dahui bu hazırcevaplığa hayran olmuştu, fakat Samurai yönelimli Japon Zen okulları, savaş sanatları uygulamasıyla ilgilendikleri için hız kültünü yeniden benimsemiş görünüyor.

Bununla birlikte, hemen açıkça farkında olmaktan (şartlanmış refleksten ziyade) kaynaklanan samimi kendiliğindenliğe yalnızca Zen savaşçıları değil, Zen bilincini gerçek yaşam durumlarına uygulamak isteyen herkes değer verir. "Aklı Nereye Yöneltmeli" adlı yazısında Takuan, bu yüzden, savaşçının aklının farkında olmadan durup oyalanmaya eğitildiği noktaları sıralar. Son olarak, Zen aklının bu sabitleşmeleri, hatta en soyut olanı bile nasıl aştığını gösterir. Bu sabitleşmeler arasında Zen'cilerin ortak bir sabitleşmesi; savaşçılar ve kültçülerin büyük oranda izledikleri bir yoga tekniği üzerindeki yoğunlaşma da vardır.

Aklı nereye yöneltmeli?

Aklınızı düşmanın eylemlerine yöneltirseniz, aklınız düşmanın eylemlerine takılır kalır.

Aklınızı düşmanın silahına yöneltirseniz, aklınız düşmanın silahına takılır kalır.

Aklınızı bir düşmanı öldürme düşüncesine yöneltirseniz, aklınız düşmanı öldürme düşüncesine takılır kalır.

Aklınızı kendi kılıcınıza yöneltirseniz, aklınız kendi kılıcınıza takılır kalır.

Aklınızı öldürülmeme kararlılığına yöneltirseniz, aklınız öldürülmeme kararlılığına takılır kalır.

Aklınızı insanların davranışlarına yöneltirseniz, aklınız insanların davranışlarına takılır kalır.

Sorun şu ki, aklınızı yöneltecek hiçbir yer yoktur.

Bazı insanlar, "Aklınızı hiçbir yere yöneltmezseniz, aklınız yöneldiği yerde sabitleşir ve sizi düşmanlar karşısında dezavantajlı bir konuma sokar. Dolayısıyla aklınızı midenize yöneltin ve orada tutun, bu arada da düşmanlarınızın yaptıklarını adapte edin" derler.

Kuşkusuz bu yapılabilir, fakat Budacılığın ileri bir aşaması açısından aklı mideye yöneltmek düşük bir aşamadır. Uygulama aşamasında, ciddiliğin hatırlanması aşamasında, bu aşamaya "özgür aklı arama" denir. Daha yüksek bir transandantal aşama değildir, ciddiyet durumudur bu.

Aklınızı karnınızın altındaki bağırsaklarınıza doğru zorlar ve orada tutmaya karar verirseniz, aklınız onu orada tutma kararlılığına takılır kalır, dolayısıyla ileri hareketiniz yetersiz kalır ve özgürlükten aşırı derecede uzak olursunuz.

Şimdi popüler olan dikkati mideye yöneltme uygulaması *(hara)* Japonya'ya İ.Ö. 800 yıllarında sokulmuş görünüyor. O dönemde Japonya'da kurulmuş olan Tendai Budacılık okulunun meditasyon kültürünün bir parçasıydı. Tendai Budacılığın metinlerinde, bu egzersiz, eski bir sağaltım tekniği olarak sunulur. Ne var ki, akılsal istikrar *(joriki)* gücünü geliştirme üzerindeki hızlı etkisi, savaş sanatlarına yönelik çekimin ana kaynağı olarak görünüyor. Şimdi yaygın bir şekilde yoğunlaşmayı *(zenjo)* sağlayan bir araç olarak Zen Budacılık (köken itibarıyle Tendai okulu ile yakından bağlantılıdır) ile özdeşleştirilmiş olmasına karşın, klasik

Japon Zen ustalarının meditasyon kurallarında hemen hemen hiç anılmaz.

Hara'daki yoğunlaşma pratiği, bir onsekizinci yüzyıl Japon Zen canlandırıcısı tarafından Taocu sağlık kültürüne atfedildi. Zen *koan*'ları üzerinde çok yoğun kafa yormanın sonucu olarak çektiği bazı akut sinir ve fiziksel sorunları iyileştirmede bunu kullandı; fakat bu okulun yandaşları arasında genel bir yoğunlaşma yöntemi haline gelmiş gibi görünüyor. Bu Zen biçiminin pratisyenleri, *koan*'ları yani Zen yazılarını bağırsaklarında çalıştıklarını söyleyeceklerdir. Son bir buçuk yüzyıldır, bu Zen okulu, Japonya'daki üst sınıflar arasında büyük bir etki yarattı ve aldatıcı olarak kolay bel üzerinde yoğunlaşma tekniği, hiçbir soru sorulmaksızın Zen'in Batı versiyonlarına geçti.

Ne var ki, bu pratiğin, *Hara ga dekite iru* (Mide başarıldı) ve *Hara ga suwatte iru* (Mide kuruldu) gibi ifadelerin konuşma dilinde sakin, soğukkanlı, aklı başında bir kişiliğe denk düşmesi derecesinde Japon sıradan halkı arasında, saf Zen aracılığıyla değil Bushido aracılığıyla yayıldı olasılıkla. Genelde bir olgunluk imgesi olarak görünebilir bu, fakat aynı zamanda özel bir ölüm-kalım iddiası karşısında yüzdeki sakinlik ve ağır başlılığa da uygulanabilir. Her iki durumda da, kullanım tarzı son iki yüzyılda tipik bir Bushido tarzıdır.

Tao Te Ching'e göre, "Eklemlenebilecek bir yöntem sürekli bir yöntem değildir. Bu mide meditasyon egzersizinde, Zen, Taoculuğun daha bütünsel geleneğinin yalnızca bir kısmını benimsemiştir. Japonya'da daha sonraki Zen'ciler ve Bushido yanlıları, bunu sürekli bir akıl-beden tarzı haline getirmeye eğilimli görünüyor. Bazı Çinli Taocular da aynı şeyi yapıyorlar, fakat modern Japon Zen literatürünün aksine, Çinli Taocu yazılar, özellikle kadınlar için bu pratikte bulunan tehlikelere yönelik uyarılarla doludur.

Bu uyarıların çoğu, şeyleri aşırı yapmanın zararına

dayalıdır. Kültürel açıdan başat Rinzai Zen okulunun modernizm öncesi canlandırıcısı, Zen *koan*'larını aşırı yapmanın neden olduğu bazı çok ciddi semptomları iyileştirmek amacıyla Taocu teknikleri kullanır. Taocular, kendi geleneksel pratiklerinin aşırı yapıldığında zararlı olduğunu söylüyorlar. Rinzai'nin yeniden canlandığı dönemden bu yana, hem *koan* meditasyonu hem de karın dikkatini aşırı yapan Zen'ciler vardır.

Bu yalnızca Budacı ve Taocu terimlerde kendi içinde irrasyonel olmakla kalmaz, aynı zamanda fazla uzun süre yapan kişileri de irrasyonel hale getirir. D.T. Suzuki'nin mantık dışı Zen imgesi, yalnızca klasikleri kendi kavrayışı ya da avantaj sanatına yönelik bir girişimi değil, ilk modern Japonya'daki hayli istem dışı meditasyon sisteminin kişisel gözlem ve deneyimlerine dayalı samimi bir inanış da olabilir.

Klasik ve modern Taocu kaynaklara göre, dikkati midede toplamanın tehlikelerinden biri de, pratiğin sakinlik ve yoğunlaşma alanında kolayca sonuç doğurması, fakat daha yüksek bir aydınlanmaya yol açmamasıdır. Kolaylık ve rahatlığının çekiciliği, popüler Zen ve Taocu kültlerde, üzerindeki fiksasyonun geçerliliğinin ana nedeni olarak görünüyor.

Bilgelik olmadan yoğunlaşma, Japon Zen'inin, özellikle Konfüçyüsçülük ve Bushido'nun etkisi altındaki Zen biçimlerinin hastalıklarından biridir. Takuan, bu basite indirgenmiş akıl-beden duruşundaki negatif potansiyele işaret eden ender Japon Zen ustalarından biridir. Hara'da yoğunlaşmayı sürekli olarak orada tutmama temel pratiği olarak niteleyen Takuan, daha ileri bir Zen oyalanmama duruşunun aklı yalnızca özgürleştirmekle kalmadığını, bedeni de özgürleştirdiğini söyledi.

Aklınızı hiçbir yere yöneltmezseniz, tüm bedeninizi

tamamen kaplar, tüm varlığınıza yayılır, böylece ellerinize gereksiniminiz olduğunda ellerinizi çalıştırır, ayaklarınıza gereksiniminiz olduğunda ayaklarınızı çalıştırır, gözlerinize gereksiniminiz olduğunda, gözlerinizi çalıştırır. Ne zaman gereksinim duysanız orada olduğu için, gereksinim duyduğunuz işlevleri olası hale getirir. Aklınızı bir yerde sabitleştirirseniz, bu yere takılır kalır ve dolayısıyla işlev yetersiz olur.

Düşünceye dalarsanız, bu dalışa takılır kalırsınız, bu yüzden aklınızı tüm bedeninizden uzaklaştırmalı, orada hiçbir derin düşünce ya da yargı bırakmamalı ve hiçbir yerde durmadan ve oyalanmadan her yerin işlevini tam olarak yerine getirmelisiniz.

Aklınızı bir yere yöneltirseniz, doğru yoldan saparsınız. Doğru yoldan sapmak, tek yanlı olmak, düz olmak, hiçbir yere ulaşmamaktır. Düz akıl ya da doğru akıl, tüm beden boyunca, tek bir yere ya da yöne takılıp kalmadan genişletilmiş akıl anlamına gelir.

Akıl, sonuçta her yerde yetersiz olarak bir yerden uzaklaştırıldığında, buna doğru yoldan sapmış akıl denir. Küçük gördüğümüz de doğru yoldan sapmadır. Şeyler üzerinde yoğunlaşmaya doğru yoldan sapmış olma denir ve Zen Yolu'nda küçük görülür.

Aklı koyacak bir yer düşünmezseniz, akıl tüm varlığı kaplar. Aklı hiçbir yere yöneltmeyerek, dikkatinizi her duruma, olduğu şekliyle, düşmanın yaptıklarına göre kullanın.

Takuan, akılsal özgürlük ve sınırlılığı, pratik Zen psikolojisinin geleneksel düşünceleri açısından daha da işler. Savaşçıya taşımaya çalıştığı özgür akıcı akıl, bugün temel akıl ya da ilgisiz akıl olarak niteleniyor. Savaşçıya bir yana bırakmasını söylediği sabitleşmiş akıl, bugün yanlış akıl ya

da ilgili akıl olarak niteleniyor. Zen ustası Takuan, akılsal *özgürlükten* kaynaklanan fiziksel özgürlüğün daha önceki *tartışmalarını* özgül pratik ayrıntıları açıklamak amacıyla özetler:

Temel akıl, bir yerde durmayan, fakat tüm bedeni ve tüm varlığı kaplayan akıldır. Yanlış akıl, bir yerde sabitleşmiş, bir şey üzerinde derinderin düşünen akıldır.

Temel akıl bir noktada pıhtılaştığı ve odaklandığı zaman, yanlış akıl haline gelir. Temel akıl bir kez yitirilince, onun çeşitli fonksiyonları yetersizleşir. Dolayısıyla temel düşünce, temel akılı yitirmemeye çalışmaktır.

Temel akıl, su gibidir, hiçbir yerde durmaz; yanlış akıl ise buza benzer, ellerinizi ya da başınızı onunla yıkayamazsınız.

Buzu eritip su haline getirirseniz, hiçbir yere akmaz, o zaman ellerinizi ve ayaklarınızı yıkayabilirsiniz.

Aklınız bir noktaya takılır ya da bir şey üzerinde oyalanırsa, donar. Bunun sonucu olarak serbestçe kullanılamaz, tıpkı buzun yıkamak için kullanılamaması gibi.

Aklınızı eritir ve tüm bedeniniz boyunca bir taşkın gibi kullanırsanız, istediğiniz yere gönderir ve istediğiniz gibi kullanıma sokarsınız. Buna temel akıl denir.

Temel akılı yeniden kazanmaya Zen'de birincil önem verildiğini söylemek aşırı olmasa gerek. Temel akılın doğal dengesinin peşinden de, savaşçılar tarafından bir denge merkezi olarak koşulmuştu. Böylece kendiliğinden eylem, özbilincin neden olduğu yasaklama olmaksızın ortaya çıkabilecekti. Savaş sanatları hakkındaki kitabında savaşçı Yagyu Munenori de, Zen ustası Takuan'ın bu öğretisini daha

somut yollarda izleyerek temel akıl ve yanlış akıl üzerine bir tartışma açar:

Yanlış akıl, tutku ve bencilliktir. Yanlış akıl ortaya çıktığı zaman, temel akıl saklanır ve yanlış bilinç haline gelir; dolayısıyla ortaya kötü şeylerden başkası çıkmaz.

Yanlışlık olmadığını söylerken yanlışlık yaptığınız zaman, bunun kendisi yanlış akıldır, dolayısıyla yanlışlık şimdiden açığa çıkmıştır. Yürek dürüstse, insanlar sonunda açıklamalar olmaksızın anlayacaklardır. Temel akılın hiçbir açıklama ya da mazerete gereksinimi yoktur.

Yanlış akıl, temel akıldaki bir hastalıktır. Yanlış akıldan kurtulmaya, hastalıktan kurtulma denir. Bu hastalıktan kurtulduğunuz zaman sağlıklı bir aklınız olur. Bu sağlıklı akıla temel akıl ya da özgün akıl denir.

Temel akılla uyum içindeyseniz, savaş sanatının ustası olabilirsiniz. Bu ilke, aynı zamanda yapabileceğiniz herşeye de uygulanır.

Zen yolunu izlemeye çalışan Zen ustaları ve savaş sanatçıları, yinelemekten asla yorulmadıkları gibi, kendi belirli yollarının çekirdek akılsal tutumlarının bütün etkinliklerde ve bütün yaşam yürüyüşlerinde yararlı olduğunu genel olarak düşünürler. Akılı sonsal olarak, uygulayıcıya dayatılan keyfi modellere uymak üzere eğittiklerine değil, bunun yerine varolan duruma akışkan tepki için doğal potansiyeli ortaya çıkarma yeteneğine sahip olması için eğittiklerine inanırlar. Zen ustası Takuan, "yanlış" ve "temel" akılları karakterize eden çelişen tutumları, "ilgili" ve "ilgisiz" tanımları açısından da işler. Aşırı düşünce olarak "ilgili" ile ferahlamış farkındalık olarak "ilgisiz" arasındaki farkı gösterir. "Düşünce olmayan"ın yanlış anlaşılması konusunda uyarıda bulunan Suzuki Shosan gibi, Takuan da akışkanlık ve özgürlük gibi

olumlu bir anlamda "ilgisiz" ile boşluk ya da unutma gibi olumsuz bir anlamda "ilgili olmama" arasındaki ayrımı açıklar.

İlgili akıl, yanlış akılla aynı şeydiç. İlgililik, herhangi bir şey üzerinde,bu şey ne olursa olsun inceden inceye düşünmek anlamına gelir. Kafanızda bir şey hakkında düşündüğünüz zaman yargılar ve derin düşünceler ortaya çıkar, bu yüzden buna ilgili akıl denir.

İlgisiz akıl, temel akılla, donmayan ya da sabitleşmeyen, yargıları ve derin düşünceleri olmayan akılla aynı şeydir. Tüm bedeni kaplayan ve tüm varlığa yayılan akıla, ilgisiz akıl denir. Bu, hiçbir yere yönelmeyen akıldır. Taş ya da tahta gibi değildir, ilgisiz akıl, aklın hiçbir yerde kalmaması demektir.

Oyalanırsanız, akılda bir şey vardır, oyalanmazsanız, akılda bir şey yoktur. Aklınızda hiçbir şey yoksa, buna ilgisiz akıl denir.

Bu ilgisiz akıl aklınız haline geldiğinde, hiçbir şey üzerinde oyalanmaz ve hiçbir şeyi kaçırmazsınız. Bir gereksinim doğduğunda, bu gereksinimi gidermek için bedeninizde ortaya çıkar.

Bir yerde sabitleşmiş olarak duran akıl, serbest bir şekilde çalışmaz. Tekerlek, asıl olarak sabitleştirilmediği için döner. Tek bir yere bağlı olduğu taktirde dönmez. Akıl da, bir yerde sabitleştiği zaman çalışmaz.

Aklınız, düşündüğünüz bir şeyin üzerindeyse, tek yanlıdır. Tek yanlı olduğu zaman ise, dinlediğiniz zaman işitmez ya da gördüğünüz zaman bakmaz. Çünkü aklınızda bir şey vardır, yani bir şeyi düşünüyorsunuzdur.

Bu şeyi ortadan kaldırdığınız zaman, aklınız ilgisiz olur ve yalnızca gereksinim duyulduğunda, gereksinim olduğu üzere çalışır.

Akılda olan şeylerden kurtulmak isteyen akıl da, akılda bir şey haline gelir. Bu şeyi düşünmezseniz, kendi kendine gider ve kendiliğinden ilgisiz haline gelirsiniz.

Her zaman böyle hareket ederseniz, sonunda bir gün kendi kendinize bu aşamaya ulaşırsınız. Bunu hemen yapmaya çalışırsanız, oraya ulaşamazsınız.

Bir eski zaman şiirinde şöyle yazıyor:

Düşünmeyeceğinizi düşünmek de
Bir şey düşünmektir;
Hiç düşünmeden
Düşünmemeyi başarıyor musunuz?

Takuan, bu ilkeyi, Budacı yazıttan ünlü "Hiçbir şey üzerinde oyalanmadan aklımızı zenginleştirmeliyiz" pasajının açıklamasında bütün sanatlara genişletir. En popüler Zen efsanelerinden biri, bu pasajı duyan okuma-yazmasız bir oduncunun aydınlanmasını anlatır. Bu oduncu daha sonra Çin'de Zen'in yüksek ustası haline geldi, öyküsü sıradan akılda saklı kapasitelerin bir simgesi olarak korundu. Hem yazıttan alınan alıntı hem de geleneksel Zen mensupları, Takuan'ın savaşçıya taşımaya çalıştığı nokta açısından kusursuz bir zemindir.

"Hiçbir şey üzerinde oyalanmadan aklımızı zenginleştirmeliyiz."

Her tür işte, işinizi yapma düşüncesi ortaya çıktığı zaman, aklınız yapmakta olduğunuz şeye takılır. Yani bu pasaj, hiçbir yerde oyalanmadan aklımızı zenginleştirmemiz gerektiği anlamına gelir.

Aklınız canlı olması gereken yerde canlı değilse, elleriniz çalışmaz; yürüyorsanız, hemen orada durursunuz. Fakat özgül şeyler yapmak için aklını zenginleştiren, gene de süreç içinde durup

oyalanmayanlara çeşitli sanatlarda uzman denir.

Oyalanan akıldan, takılıp kalan akıl ortaya çıkar ve rutin varlığın sürekli kendini tekrarı da oradan başlar. Bu oyalanan akıl yaşam ve ölümün bağı olur.

Sorun, çiçek ve yaprakları gördüğünüz zaman bile çiçek ve yaprakları gördüğünüz bilinciyle orada durmamaktır.

Nihai nokta, gördüğün ve duyduğun zaman bile, aklı tek bir yerde bırakmamaktır.

Son olarak, Takuan, daha önce temel bir pratik olarak sözü edilen "ciddilik" ile Zen'in "hiçbir yerde oyalanmama" pratiği arasındaki ayrımı aydınlatır. Batılıların kafasını çoğu zaman karıştıran bir noktadır bu, çünkü Japonlar genel olarak "ciddiliği" "oyalanmama"dan daha fazla kullanırlar ve dışardaki insanlar aradaki ayrımı kolayca kaçırabilir. Takuan açıklıyor:

Ciddiliği teklik üzerinde yoğunlaşma ya da dikkatin birliği olarak aldığınız zaman, gene de aklı bir yerde sabitleştirirsiniz. Önemli olan, öldüreceğiniz birine aklınızın gitmesine izin vermemektir, kılıcı ilk çekenin siz olmaması anlamına gelse bile.

(Neo Konfüçyüsçü) anlatım "teklik üzerinde yoğunlaşma, sürüklenip gitmeme" ile (Saf Toprak Budacı) anlatım "tek yanlılık, rahatsız edilmeme" aynı anlama gelir. Ne var ki, "ciddilik" aklı, Budacılığın kapsamında sonsal olarak yoktur. Bu, aklı denetleme ve düzen içinde tutmada bir eğitim yöntemi ve uygulamadır. Bu uygulama yıllar boyu yapılırsa, aklınız nereye yollarsanız yollayın özgürce gider.

"Hiç bir şey üzerinde oyalanmama" aşaması daha yüksek, son çizgidir. "Ciddilik" aklı, gitmesine izin

verdiğiniz taktirde düzensiz olacağını düşünerek, sürekli uyanıklıkla aklınızı denetim altında tutarak, aklınızı bir yere gitmekten kasten alakoyduğunuz bir aşamadır. Bu yalnızca geçici bir önlemdir, aklın o an için dağılmasından kaçınmayı amaçlar. Bu yolda sürekli olursanız, özgür olamazsınız.

Bu noktadan yola çıkarak, "pratiğe" yaşam boyu kendilerini adamalarıyla diğerlerini etkileyen Zen ve Zen sanatları takipçilerinin en gayretli yanılmışlar olduğunu söyleyebiliriz. Miyamoto Musashi'nin Zen'in en derin düzeyine ulaşmada başaramadığı işaretler, çoğunlukla bu noktadadır. Öte yandan, onun tüketici acıları bir aldatmaca olabilir; eğitimci Musashi, savaşçının yolunun yanı sıra, Budacı yolda da strateji ustası olarak ortaya çıkar.

Japon savaşçıları, strateji çalışmalarında Zen modellerinden bazılarını kullandılar, fakat savaş sanatlarının işlenmesinin büyük kısmı saf Zen alanının ötesine geçti. Bu özellikle Musashi'nin birçok taktiği için geçerlidir; bu taktikler etkin şekilde uygulandığı taktirde kuşkusuz güçlüdürler. Düzenckleri çoğu zaman Zen'in gözleri olmaksızın Zen'in midesine sahiptir adeta; fakat bu Japonya'daki profesyonel Zen yandaşları arasında bile görülmedik bir şey değildir.

Musashi'nin savaşçının yolunun kökü dediği en önde gelen kaygısı kazanmak olmasına karşın, Yagyu Munenori, savaşın etik temellerine daha fazla vurgu yapar ve daha da ileri giderek, savaşçıların stratejik düşünme tarzının pratik uygulamalarını siyasal ve sivil olaylar alanına kadar genişletir. Aile gelenekleri hakkındaki kitabında Yagyu şöyle yazar:

> *Bir ülke barış içinde olduğu zaman, dikkatler yetkililerin seçimine çevrilir ve ulusun güvenliği de bir savaş sanatıdır. Yetkililer kişisel çıkarların peşinden koştukları ve dolayısıyla sıradan insanları ezdiği zaman, bu herşeyden önce bir ulusun sonunun başlangıcıdır. Bu durumu dikkatle gözlemlemek için, yetkililerin çıkar peşinde koşmaları nedeniyle devletin bozulmasına yol açmaktan kaçınılacak bir şekilde planlama, bir düelloda hasımın hareketini yapmadan önce görmek için gözlemeye benzer.*

Musashi'nin savaş sanatlarını toplumdaki bir kariyer açısından yazmasına ve bir bilim ve yaşam biçimi olarak izlemesine karşın, Yagyu'nun yaklaşımı daha etik yönelimlidir. Bunda Zen ve Taocu etkiler görülebilir. Bushido ya da yazılmamış samurai yasası Zen Budizm ile gevşek bir şekilde bağlantılı olduğu, ya da Musashi gibi bir düellocu Zen ruhunu temsil etmeye çağırıldığı zaman, bu ayrım yeterince açık bir şekilde yapılmamıştı. Musashi'nin militarist kazanma gereksiniminin tersine, Yagyu'nun ahlâk gereksinim duygusu daha Budistiktir:

Savaş sanatının yalnızca insanları öldürmek için olduğunu düşünmek peşin hükümdür. Savaş sanatı insanları öldürmek için değildir, kötülüğü öldürmek içindir. Bir kişinin kötülüğünü öldürerek birçok insana yaşam vermeyi amaçlayan bir stratejidir.

Eski bir deyiş var: "Silahlar, Cennet Yolu'nun kınadığı uğursuz kehanetin araçlarıdır. Onları yalnızca kaçınılmaz olduğu zaman kullanmak Cennet Yolu'dur."

Silahların hasta kehanetin araçları olmasının nedeni, Cennet Yolu'nun varlıklara yaşam veren Yol olmasıdır, dolayısıyla öldürmek için kullanılan bir şey, uğursuz kehanetin aracıdır. Yani Cennet Yolu ile çelişen şeylerin kınanması anlamına gelir.

Ne var ki, kaçınılmaz olduğu zaman silahları kullanmanın Cennet Yolu olduğunu da söyler. Bu ne demektir? Bahar esintisinde çiçeklerin tomurcuklanmasına ve yeşilliklerin artmasına karşın, güz geldiğinde yaprakları her zaman düşer ve ağaçlar solar. Doğanın yargısıdır bu.

Bunun nedeni, bir şey tamamlandığı zaman onu devirme mantığının bulunmasıdır. İnsanlar kötülük yapmak için olaylardan yararlanabilirler, fakat kötülük

sona erdiğinde kötülüğe saldırılır. İşte bu nedenle, kaçınılmaz olduğu zaman insanları öldürmek için silahları kullanmak da Cennet Yolu'dur.

Tek bir kişinin kötülüğü yüzünden çok sayıda insan acı çekebilir. Böyle bir durumda, çok sayıda insan bu tek kişiyi öldürmekle korunur. (Zen deyişi) "Öldüren kılıç yaşam veren kılıçtır"ın gerçek bir örneği olmaz mı bu?

Birçok insanı baskıdan kurtarmak için bir tiranı öldürme doktrini Konfüçyüsçü düşünür Mencius'un kitaplarında, Budacı "Büyük Çürümenin Yazıtı"nda ve Tendai Budacılık okulunun Çinli atalarında bulunur. Bununla birlikte, Japon düşüncesinde bu kavrama fazla bir vurgu yapılmamıştır; bu kavramı kendi mesleklerini ve eski aristokrasiden iktidarı almak üzere tarihsel yükselişlerini rasyonalize etmek için kullanan samurai bile fazla bir vurguda bulunmamıştır.

Japon Budacı siyasal düşün bu noktada Çin'inkinden ayrılır; Çin düşününde Japonya'da olduğundan çok daha fazla Budacılıktan esinlenmiş kalkışmalar vardı. Bunun nedeni olasılıkla, Çin ve Japon Budizmleri arasındaki farklardan çok iki ulus arasındaki siyasal felsefelerdeki farklardan ileri geliyordu. Çin'de tiranlığa karşı devrimin mirası yerli klasik felsefede net bir biçimde tanımlanmasına karşın, Japonya'da Şinto siyasal düşünce yargısı yönetici sınıfları ırksal açıdan köylülüğe üstün ve bu yüzden sıradan insanlara karşı sosyo-politik ayrıcalıklar açısından dokunulmaz olarak temsil etti.

Bu açıdan, Yagyu Munenori'nin yazıları, Budacı ahlâkın kişisel sadakat otoriter kavramlarına üstünlüğüyle ayırt edilir; Budacı ahlâk bu kavramları Bushido'nun Şinto ve devlet Konfüçyüsçülüğünün bir birleşiminden almıştır. Yagyu Munenori'nin Shogun'un bir öğretmeni olmasına karşın, Zen öğretmeni Takuan onu eleştirileri ya da durumunun tehlikeleri

üzerine öğütleri dışında tutmadı. Yagyu ise, hükümetin yapısı ve pratiğine yönelik eleştirel tavrındaki Zen ruhunu gösterdi. Onun askeri eyleme ilişkin ahlâki temeli, geçici otoriteye itaat değildi, samurai savaşçılarının çoğu zaman yaptığı gibi. Japon hükümetlerinin karakteristiği olan hiyerarşik kişisel ilişkiler bağlamındaki eğilimine karşın, ya da bu eğilim yüzünden, Yagyu'nun etik manifestosu nesnel düşüncelere yöneliktir.

Üstlerinin yanında doğruymuş gibi davranan, fakat astlarına baktıkları zaman gözlerinde bir parıltı olan, yöneticilerin çevresinde bulunan hain insanlar vardır. Bu insanlara rüşvet verilene dek iyiyi kötü olarak sunarlar, bu yüzden masum acı çeker ve suçlu şeytanca bir haz duyar. Bunun olma potansiyelini kavramak, gizli bir komployu farketmekten çok daha acildir.

Ülke yöneticilerin ülkesidir, insanlar yöneticilerin insanlarıdır. Kişisel olarak yöneticiye hizmet edenler, yöneticinin kullarıdır, tıpkı belirli bir derecede hizmet edenler gibi. Bu uzaklığın mesafesi nedir? Yöneticinin hizmetindeki eller ve ayaklar gibidirler. Birbirlerinden uzak oldukları için ayaklar ellerden farklı olur mu? Her ikisi de aynı acıyı hissettiği ve aynı kaşıntıyı duydukları için, hangisine daha yakın, hangisine daha uzak denilebilir?

Bu yüzden, eğer yöneticiye yakın olanlar uzak olanları incitir ve masumun acı çekmesine neden olursa, insanlar dürüst bir yöneticiye bile gücenirler.

Bir yöneticiye yakın olan az sayıda insan vardır, belki beş ya da on kişi. İnsanların çoğunluğu yöneticiden uzaktır. Çok sayıda insan yöneticiye gücenirse, duygularını dile getirirler. Yöneticiye yakın olanlar uzun zamandır kendi çıkarlarının peşinde koştukları ve yöneticinin istekleri doğrultusunda davranmadıkları ve

dolayısıyla insanların yöneticiye güceneceksleri şekilde hizmet verdikleri zaman, yöneticiye yakın olanlar ona saldıracak ilk kişiler olur.

Bu yöneticinin hatası değil, ona yakın insanların yaptıklarıdır. Bu tür durumların olma potansiyelinin açık bir şekilde kavranması ve yöneticilikten uzak olanların yöneticiliğin yararlarından uzak tutulmaması istenir bir şeydir.

Burada Yagyu, yöneticileri etkin bir şekilde soruşturmaya yönelik güvenilir mekanizmanın olmadığı durumlarda çok iyi bilinen bir taktiği kullanıyor. Eleştiriyi yöneticiye yöneltmek yerine, hükümet politika ve yönetimindeki hatalar için yöneticinin danışmanlarını suçluyor. Japonya'da yöneticilik konumunun gücü geleneksel olarak öyleydi ki, zayıf bireyler, kişisel zayıflıkları konumun otoritesini fiilen doldurmaksızın bu konuma gelebilirdi; o zaman yöneticinin çevresindeki saraylılar, bir yandan sorgulanmayan otorite figürünün gölgesindeki konsensus çerçevesinde çalışarak kişisel sorumluluktan kaçınırken, bir yandan da hükümetin belirleyici gücü haline gelebilirdi.

Yani Yagyu, tek bir kişi olarak yöneticinin gerçek erki üzerindeki sınırları dolaylı olarak tanır, fakat bu yalnızca bir yöneticinin, danışmanlar kabinesi içinde ve dışında gerçekte neler olduğunu kavrama gereksinimi bilincini yoğunlaştırır. Bu yüzden Yagyu, yalnızca stratejik savaşta değil, fakat daha da temel olarak devlet stratejisinde genişletilmiş kavram gereksinimini vurgular.

Potansiyel durumları tam olarak kavramak, savaş sanatıdır.

Barış dönemlerinde rahatsızlığı unutmamak, savaş sanatıdır. Devletlerin durumunu kavramak, ne zaman sorun çıkacağını bilmek ve rahatsızlığı gerçekleşmeden önce iyileştirmek de savaş sanatıdır.

Olayları olmadan önce kavrama ideali, daha fazla çabaya gerek olmadan önce olaylarla başa çıkabilmek amacıyla izlenir. Bu kavram, Zen yoluyla antik Taoculuktan gelir ve bütün diğer şeylere olduğu kadar bütün bireysel savaş sanatlarına da uygulanır. Asıl kaygı algısal akıcılık olduğu için, klasik Zen ustalarından biri, "Gün be gün neler yaptığından söz etmiyorum, ilgilendiğim şey görüş gücünün net olup olmadığıdır" bile demiştir. Yagyu, net algıya benzer bir vurgu yapar ve hem savaşta hem barışta insanlar arasındaki ilişkilere nasıl uygulandığını gösterir.

Momentin öncüsü, bir hasımın bir hareket yapmaya başlamasından öncedir. Bu hareketin ilk itkisi enerji ya da duygudur. Hareketin dinamiği enerji, duygu ya da ruh halidir. Bir hasımın enerji, duygu ve ruh halini tam olarak görebilmeye ve buna göre davranmaya momentin öncüsü denir.

Menteşe kapının içindedir. İçerde gizli görülmez işleri görebilmek ve buna göre davranmak, momentin öncüsünde savaş sanatı adını alır.

Toplumsal ve profesyonel ilişkilerde, gelişen durumları gördüğünüz şekilde davrandığınız için, uyuşmazlık olmasa bile tavır savaşçının tavrıyla aynıdır. Bir grupta bile durumların dinamiğini gözleyebilmek, savaş sanatıdır.

Bir durumun dinamiğini göremezseniz, bağlı olmadığınız bir topluluk içinde kalırsınız ve nedensiz yere başınız derde girer. İnsanlar başkalarının durumlarını kavramaksızın konuştukları, savlar ileri sürdükleri ve hatta sonuçta yaşamlarını tehlikeye attıkları zaman, durumun dinamiğini ve sözkonusu insanların ruh durumlarını görüp görmemek arasındaki fark sorunudur bu.

Herşeyin doğru yerinde olması için bir odayı düzenlemek bile, bir durumun dinamiğini görmektir ve bu yüzden savaşçının sanatının düşünceliliğinde bir şeyi içerir.

Yagyu'nun çalışması, stratejiye bakışı da dahil olmak üzere Musashi'nin çalışmasından genel olarak daha soyut ve teoriktir. Musashi, nisbeten daha çok sayıda özgül manevraları özetler, Yagyu felsefeye ve stratejji psikolojisine daha derinden dalar. "Görünüş ve niyet"i (sözcük olarak "dış ve iç" ya da "yüzey ve iç" anlamına gelen strateji için birleşik bir sözcük) ele alışında, Yagyu, şimdi Japon geçişimsel davranışının kalite işareti olarak görülen şeyi özetler:

Görünüş ve niyet savaş sanatının temelleridir. Görünüş ve niyet, hilelerin stratejik kullanımı, gerçek olanı kazanmak için yanlışlıkları kullanmak anlamına gelir.

Görünüş ve niyet, sanat olarak kullanıldığında, insanlar dış görünüşün ardında açığa vurulmamış bir niyet olduğunu sezseler bile kaçınılmaz olarak insanları tuzağa düşürür. Tuzaklarınızı hazırlar ve hasımlarınızın bu tuzağa düşmesini sağlarsanız, tuzağınızın içinde hareket etmelerini sağlayarak kazanırsınız.

Tuzağa düşmeyenlere gelince, bir tuzağa düşmediklerini gördüğünüz zaman, başka birini hazırlayın. O zaman hasımlar ilk tuzağa düşmemiş olsalar bile aslında fiilen düşmüş olurlar.

Budacılıkta buna yararlı araçlar denir. Asıl gerçek içerde gizliyken, stratejinin dışta kullanılmasına karşın, sonunda asıl gerçeğe yöneldiğiniz zaman artık bütün hileler asıl gerçek haline gelir.

Yagyu'nun Budacılıkta yararlar ve gerçek arasındaki ilişki

üzerine açıklaması, aslında yazıtsal öğretilerle uyumlu değildir, fakat formel Japon kilise Budacılığının karakteristiğidir. Burada yansıtılan araçlar ve amacın görünür sonsal tespiti, özgün anlamları unutulduktan çok sonra ritüel geleneklerin taşıdığı her tür kültün oluşumunun temelini hazırlar.

Anıtsal *Zongjinglu,* yani Yagyu'dan üç yüzyıl önce Japonya'daki ilk Zen kurucularının kullandığı pan-Budist ansiklopedi, klasik Budacı tavrı şöyle açıklar: "Geçiciye yapışacak derecede, gerçeğin zararına yararlı açıklamaları izleyebilirsiniz. Fakat tamamlanmış hazır öğretiye ulaşırsanız, o zaman gerçeği kavrar ve geçiciyi açarsınız. Geçiciye yapışıp kalırsanız, o zaman öğreti ve algı birbirinden ayrılır." Bu bakış açısından, Musashi ve Yagyu gibi Zen'i inceleyen savaşçıların bile sıradan yaşamda izledikleri belirli yola bağlılıklarının ötesine asla geçmedikleri izleniminden kaçınmak zordur.

Bu demek değildir ki, Yagyu'nun Zen Budizmi yalın kavrayışında ille de uğursuz bir şey var. Japonlar *Uso mo hoben* ("Yalan bile bir yarardır") derler, fakat bu her tür amaca yönelik olarak kullanılabilir; bu, Budacı kökenle hiç de bağlantısı olması gerekmeyen kişisel bir sorun, ya da yararlı kurtuluş araçları düşüncesinin anlamıdır. Yagyu'nun kendisi, psikolojik ve etik açıdan dürüst olarak, Şinto gizemli din imgesini savaşçının yoluna koşut olarak kullanarak yalanı aydınlatır.

> *Tin dininde, ruhların gizemi denilen bir şey vardır. Gizem dinsel inancı teşvik etmek için gizli tutulur. İnsanların inancı olduğu zaman, onlar ve diğerleri bundan yararlanırlar.*
>
> *Savaşçının yolunda buna strateji denir. Stratejinin yalan olmasına karşın, yalan insanları incitmeden kazanmak için kullanıldığı zaman, yalan sonunda gerçek haline gelir.*

Yagyu'nun savaşçı için stratejisinin ilk adımı, hiçbir yerde oyalanmama öğretisini uygulamaktır. Aklın sabitleşmesinin insanları yaralanabilir hale getirdiği antik bir gözlemdir; Çin klasiği *The Art of War* (Savaş Sanatı), "Kesin olarak savunacakları şeye saldır" diye yazar. Bu yüzden Zen savaşçısı, Yagyu'nun açıkladığı gibi Zen ustası Takuan'ın öğretilerini izleyerek bir şey tarafından yakalanmaktan kaçınmak için herhangi bir şeye yapışıp kalmama sanatını uygular.

> *Tin, aklın ustasıdır. Tin içtedir ve aklı dışsal olarak kullanır. Akıl enerjiyi de yönlendirir. Enerjiyi kullanan akıl tinin hizmetinde dışarı çıkar. Akıl bir yerde oyalandığı zaman, verimlilik yok olur. Bu yüzden, aklın bir noktada tutulmadığından emin olmak gerekir.*
>
> *Evsahibi hizmetçisini yanlışlıkla bir yere gönderdiği zaman, hizmetçi orada kalır ve geri gelmezse, o zaman artık yararlı değildir. Aklınız da bir şey üzerinde oyalanır ve temel konumuna geri dönmezse, savaş sanatındaki yeteneğiniz yok olur.*
>
> *Yani aklın bir yerde kalmasına izin vermeme pratiği, yalnızca savaş sanatına değil, tüm çabalara uygulanır.*

Yagyu'nun fiziksel ile psikolojik'i biraya getiren denge ve kendiliğindenlik üzerine öğütleri de Zen aracılığıyla Taoizmden etkilenmiştir. Sonuç olarak, bu geleneklerdeki yazıların karakteristiği olan genişletilmiş eğretilemeli olasılıklara ustalıkla ulaşır.

> *Adımlar ne çok hızlı ne de çok yavaş atılmalıdır. Adımlar rahat, telaşsız bir şekilde atılmalıdır.*
>
> *Çok uzağa ya da yeterince uzak olmayan bir yere gitmek kötüdür, ortayı seçin. Çok hızlı giderseniz, bu*

korktuğunuz ve şaşırdığınız anlamına gelir; çok yavaş giderseniz, çekindiğiniz ve korktuğunuz anlamına gelir.

İstenen durum, hiç altüst olmadığınız durumdur.

Gözlerinin önünde bir şey sağdan dokunursa, insanlar genellikle gözlerini kırparlar. Bu normaldir ve gözlerinizi kırptığınız gerçeği, altüst olduğunuz anlamına gelmez. Gene, bir şey gözlerinizin önünde sizi şaşırtmak için iki ya da üç kere sallanırsa, gözlerinizi hiç kırpmamanız, sizin altüst olduğunuz anlamına gelir.

Kasten durdurulmuş kendiliğinden göz kırpma, göz kırpmanın yaptığından çok daha rahatsız olmuş bir aklı işaret eder.

Kımıldamayan ya da soğukkanlı akıl normaldir. Gözlerinize bir şey gelirse, gözlerinizi kırparsınız. Bu altüst olmama durumudur. Önemli olan nokta, aklın normal durumunu gevşetmemektir. Hareket etmemeye çalışmak, hareket ettirilmektir. Hareket etmek, kolay değiştirilemez bir ilkedir.

Adımları normal bir tarzda ve normal bir akıl çerçevesinde atmak iyidir. Bu, ne görünüşünüzün ne de aklınızın altüst olduğu durumdur.

Görünüşte savaşçı bir düellodan söz eder gibi görünüyor, fakat "adım atma" ifadesi, her tür amaçlı eyleme başlama anlamına da gelir. Bu anlamda, içinde adımların atıldığı akıl çerçevesi tüm eylemin kritik noktasıdır. Yagyu devamla, zanaatının iki temel şifre sözcüğünü açıklayarak, savaşçının stratejisinin talep ettiği aşırı dikkat sınırlarını betimler: sanatında kullandığı şekliyle "ilk ilke" ve "ilk kılıç". Bu terimlerin gizli anlamları savaşçının yolunun hem ruh halini hem de pratiğini taşır.

"Birinci ilke", savaş sanatında bir şifre sözcüktür. Genel savaş sanatında, bu her olası yolla bağımsızlık

olmak anlamına gelir. Önemli olan, ağır baskı altındayken neler olduğudur. "Birinci ilke", bunu aklınızda berrak bir şekilde tutmanız, büyük dikkat göstermeniz ve bir kıskaç içine girmeniz anlamına gelir.

"Birinci kılıç", hasımların yaptığı başlangıç halinde hareketi görmenin şifre sözcüğüdür. "Kritik birinci kılıç" ifadesi, hasımların yapmaya çalıştığı şeyin üst sonsal anlamın "birinci kılıcı" olduğunu görmek anlamına gelir.

Düşmanların başlangıç halindeki hareketlerini birinci kılıç olarak algılamayı kavramak, ikinci kılıç olarak ne yaptıklarına göre vuran silahı da kavrar.

Yagyu, "birinci kılıç"ın genişletilmiş kavranılışının sıradan gözün gücüyle değil, Zen aklının dolaysız görüş gücüyle geliştirildiği yolundaki noktayı da vurgular.

Gözlerle görmeye algılama denir, yürekle ve akılla görmeye, akıldaki tefekkür anlamında gözlem denir.

Bunun tersine, Yagyu'nun saldırganlık stratejisinin ilk çizgisi aynı zamanda savunma amaçlıdır ve hasımların başkalarınınkini okuduğu kadar kendi aklını da okuma yeteneğini yok etmeyi amaçlar. Dalgınlık el çabukluğuyla hem saldırgan savunma hem de savunma saldırısı için bir anahtar haline gelir. Yagyu, uygun eğretileme için bir kez daha Zen terminolojisine döner.

Zen'de "yılanları ürkütmek için otu dövmek" denen bir şey vardır. İnsanları biraz şaşırtmak ve ürkütmek bir hiledir, tıpkı şaşırtmak için yılanlara vurmak gibi.

Bir hasımı şaşırtmak için tuzak olarak beklenmedik bir şey yapmak da nihai niyeti saklamanın bir görüntüsü, bir savaş sanatıdır.

Bir hasım şaşırdığı ve karşı koyma duygusu

dağıldığı zaman, hasım tepki zamanında bir ara yaşayacaktır.

Basit sıradan mimikler bile bir hasımın dikkatini dağıtmak için kullanılır.

Kılıcınızı fırlatıp atmak da bir savaş sanatıdır. Kılıçsızlık ustalığına ulaşmışsanız, asla kılıçsız olmazsınız. Hasımın silahı sizin silahınızdır. Bu, momentin öncüsünde hareket etmektir.

Bu tür bir strateji Japonya'da ve Şark'taki her yerde her tür ilişki içinde kullanılır. Eğitsel bir düzenek olarak antik Taocu ve Budist öğretilerde bulunurdu ve *Savaş Sanatı* olarak bilinen klasik strateji kitabında *avantaj sanatı*'na uyarlandı. Şimdi çok dağınıktır ve her tür işlemde ortaya çıkabilir.

Bu stratejiye aşina olmayan Batılılar, çoğu zaman içi yüzeyden kavramada, hatta niyet konusunda görünüşü yanlıltıcı yapmada zorluk çekerler. Batılı Zen arayıcıları bu açıdan çifte zorluk çekerler, çünkü Japon toplumsal düzeneklerini gerçek Zen düzeneklerinden ayırt etmeye de gereksinimleri vardır.

Yagyu'nun en son sözünü ettiğimiz stratejisi, "kılıçsızlık" ustalığı, belki de, kişinin Zen'i sıradan yaşama uygulamasını sağlayan savaşçının yoluna ulaşmanın taçlanmasıdır. Kuramda "kılıçsızlık", kişinin kendisini bir silah olmaksızın savunma yeteneği anlamına gelir; kişinin hasıma karşı hasımın silahını kullanmasını ifade eder. Bu yalnızca kılıçlılığın değil, tartışma, görüşme ve diğer rekabet biçimlerinin de tekniğidir; burada Yagyu Zen idealleriyle sadıktır, kaçınılmaz gereksinim ile bencil saldırganlığı hem tavır hem de eylemde ayırt etmeye yönelik mantıklı bir yöntem kurmak amacıyla sanatın teknik yanlarını özgün amaçtan ayırır.

"Kılıçsızlık", ille de hasımın kılıcını almak zorunda kalmanız anlamına gelmez. Ününüzü artırmak için kılıçla

bir şov yapmanız anlamına da gelmez. Kılıçsızlık, kılıcınız olmadığı zaman öldürülmemenin kılıçsız sanatıdır.

Temel niyet, bir kılıcı kapmaya özellikle çalışmaya hiç benzemez.

Sizden kasten uzakta tutulan bir şeyi ısrarla kavramaya çalışma sorunu değildir. "Kılıçsızlık", (hasımın kılıcı) eline geçirme girişimini kavramaktır. Niyeti (kılıcını) kaptırmamak olan bir kişi, neye karşı çıktığını unutur ve yalnızca (kılıcının) elinden alınmamasına çalışır, bu yüzden kimseyi öldürmeyi başaramaz.

Kılıçsızlık başkasının silahı alma sanatı değildir. Amacı, bütün aletleri özgürce kullanmaktır. Silahsız olduğunuz bir sırada başkasının silahını almayı da başarıyor ve bu silahı kendinizin yapabiliyorsanız, o zaman sizin elinizde yararlı olmayan ne olabilir?

Bu "kılıçsızlık" sanatı, topraklarının azlığına ve insan gücü ve içtenlik dışında sanayide kullanılabilecek kaynakların yokluğuna karşın bir yüzyıl içinde bellibaşlı bir sanayi gücü haline gelmek için modern Japonya'da kullanıldı. Tek bir savaşçının bireysel alanında, ya da bütün bir ulus ya da kültürün kamusal alanında olsun, kılıçsızlık sanatının özü, kendi kaynaklarınızı yararlı kılmaktır. *Beş Çember Kitabı*'nda Miyamoto Musashi de, savaşçının yolundan evrensel yaşama ve kusursuzluk savaşımına bu bakış açısı değişimini yapar.

Savaş sanatları biliminde, düz bir yolda bulunmadan ve geniş bir bakış açısına sahip olmadan usta haline gelmek özellikle zordur.

Bu bilim başarılı bir şekilde öğrenilirse, tek başına yirmi ya da otuz düşmanla karşılaşsanız bile yıkılmanıza izin vermez.

Birinci olarak, düz bir yolda gayretle çalışır, savaş sanatını aklınızda tutarsanız, ellerinizle başkalarını yener ve onları bitirirsiniz.

Tüm bilimi özgürce kullanmada tam bir ehil haline gelecek derecede bu bilimi uyguladığınız zaman, insanları fiziksel olarak yenersiniz ve aklınız bu bilimle dolu olursa, insanları akılsal olarak da yenebilirsiniz.

Bu noktaya ulaştığınız zaman, başkalarına yenilmeniz sözkonusu olabilir mi?

Geniş ölçekte savaş sanatı açısından da, iyi insanları bularak kazanırsınız, çok sayıda insanı çalıştırarak kazanırsınız, doğru hareket ederek kazanırsınız, ulusları yöneterek kazanırsınız, insanları geliştirerek kazanırsınız, toplumsal gelenek performansında kazanırsınız.

Her tür yaşam yürüyüşünde, başkalarına yenilmekten nasıl kaçınılacağını, kendinizi ve onurunuzu nasıl koruyacağınızı öğrenmenize savaş sanatı bilimi yardımcı olur.

Musashi, savaşçının sanatının evrensel uyarlanmasını belirlemesine karşın, kendisi de bir savaşçı ve stratej olarak asıl olarak kavga ve çözümün daha yoğun ve akut biçimleri ile ilgilenirdi. Temel ilkeleri Zen Budizm'den daha çok *Savaş Sanatı*'ndan alınmıştır. Musashi, *Beş Çember Kitabı*'nın "Su Kitabı"nda, ordulara manevra yaptırmanın kuralları da olan savaşçının klasik denge duruşlarını tanımlar.

Hareketsiz durduğunuz zaman bile, aklınız hareketsiz değildir, acele ettiğiniz zaman bile, aklınız acele etmez. Akıl beden tarafından sürüklenmez, beden akıl tarafından sürüklenmez. Bedene değil, akla dikkat edin. Aklınızda ne fazlalık ne de yetersizlik olsun.

Görünürde zayıf yürekli bile olsanız, içte güçlü olun ve başkalarının aklınızı okumasına izin vermeyin

Kendi alanında özgün bir klasik olan *Savaş Sanatı*'nı izleyen Musashi, hasımları tanımanın ve uygun şekilde karşılık vermeyi öğrenmenin önemini vurgular.

Her hasımın zeka ve stratejisini kestirmek, hasımın güçlü ve zayıf taktiklerini öğrenmek, başka herkesi yenmeyi öğrenme savaş sanatının bilgi ve erdemini kullanmak bu bilimin ustalığı olarak adlandırılır.

Geniş ölçekli savaş sanatı bağlamında, koşulları kavramak, hasımın artılarını ve eksilerini öğrenmek, düşmanların yandaşlarının yüreklerini bilmek, durumu ölçmek, düşmanın konumunu kavramak, savaş sanatının ilkeleriyle kazanmak için güçlerini yeterince etkin bir şekilde kullanmanızı olanaklı kılan kritik noktayı saptamak ve amacınızı bilerek dövüşmek anlamına gelir.

Tek bir hasım ile karşılaştığınız zaman, düşmanın nasıl davrandığını kavramak, düşmanın kişiliğini algılamak, insanların güçlülük ve zayıflıklarını görmek, düşmanın beklemediği şeyleri yapmak, düşmanın artı ve eksilerini bilmek de gereklidir.

Bilginiz güçlüyse, bireysel koşullar sizin için nettir. Savaş sanatına hakim olduğunuz zaman, akıllarını doğru okuyarak hasımları yenmenin birçok yolunu görürsünüz. Bu, düşünülüp taşınılmış çalışma gerektirir.

Düşmanları tanımanın temel araçlarından biri de, onları kasten teste tabi tutmaktır. Japonlar bunu her zaman yabancılara karşı uygular. Yabancılar Batılılar ise, teste tabi tutulduklarının farkına varmayabilir ve iletişimin görünürdeki içeriğinin anlamı konusunda yanılabilirler. Savaş koşullarında da bir test işlemini yapmak, yıpratma savaşı vermek ve "kılıçsızlık" tekniğini uygulamak olanaklıdır. Musashi şöyle yazıyor:

Size karşı yapılan ataklar sözkonusu olunca, hasımlarınızın ileri gidip yararsız bir şey yapmasına izin verin, bu arada da yararlı bir şey yapmalarını önleyin. Bu savaş sanatının olmazsa olmaz koşuludur.

Bu noktada, hasımları devirmeye bilinçli olarak çalışırsanız, geç kalmış olursunuz. Birincisi, bir yandan yaptıklarınızı bilimsel olarak yaparken, hasımınızın bir şey yapmaya, dolayısıyla herşeyi engellemeye yönelik ilk itkisini savuşturun. Hasımları bu şekilde kandırmak, pratikten kazanılan savaş sanatı ustalığıdır.

Japon savaşçıları yeterince enerji depoladığını ve hasımının uygun bir aralık sunduğunu hissettiği zaman, iletişim aniden sona erebilir. Geleneksel savaş sanatlarının performanslarında çok net olmasına karşın, bu olgu daha karmaşık olaylar bağlamında gerçekleştiği zaman bilgisiz bir seyirciyi şaşırtabilir ya da anlamasını güçleştirebilir. Sanatlarının bilincinde olan bütün Japon savaşçılarının bu güç alıştırmasını geliştirmeye çalıştığını söylemek yanlış olmasa gerek. Musashi bunu yalın terimlerle açıklar.

Tek bir vuruşta amacın tamamen soğurulması ruh hali aracılığıyla belirli bir zafere ulaşmak olanaklıdır. Savaş sanatı doğru öğrenme olmaksızın kavranamaz. Tek bir vuruşta tamamen soğurulma ruh halinin bu anlamını geliştirebilirseniz, savaş sanatında isteyince kazanmanın bir yolu olarak usta olursunuz.

Tam konsantrasyon gücü de Japon halkı tarafından diğer yaşam yürüyüşlerinde geliştirilmiş ve çoğu zaman çok başarılı olunmuştur. Musashi'de, savaşçının yolu ve savaş sanatlarında tüketici bir kişisel soğurma, çatışmadaki strateji bilimini alışık olunmayan bir şekilde ele almasına yol açmıştır.

Musashi'nin saplantısı, diğer ilişkilerini —kadınlarla,

dünyayla ve Zen ile kurduğu ilişkiler— ters yönde etkilemiş görünüyor, fakat *Beş Çember Kitabı* nedense asıl olarak etik ve entellektüel değerler için okunmaz. Musashi'nin kendi niyeti ne olursa olsun, bu kitabın Zen görüşü, diğerlerinde de olduğu gibi nesnel bir gözlemcinin bakış açısıdır.

Taktikler bilgisinin saldırgan olduğu kadar savunma amaçlı kullanımları olabilir. Bu bilgi, çatışmayı dağıtarak, kaçınarak ve yenerek çatışmayı sona erdirebilir. Zen bakış açısına göre, bu bilimin sanatlarından biri de, ne zaman kullanılacağını, ne zaman kullanılmayacağını bilmektir.

Erdemin durumlara etkin uyarlanması anlamına gelen Budacı "*araçlarda yetenek*" kavramına göre, bu bütün bilgiler için geçerlidir. Özellikle savaş sanatı gibi olağanüstü güçlerle ilgilenen bilgi dalları için geçerlidir.

Miyamoto Musashi'nin strateji ve savaş sanatları klasiği, bu tür uyarılara en büyük gereksinimi sunabilir: bazı erk biçimlerini açıklamada kusursuzluğa varacak derecede. Özgül manevraları ele alışı çok açık seçiktir, okuyucunun soyut ilkeleri günlük olayları kavramaya dönüştürmesini bekler yalnızca.

Musashi'nin neo-klasik kitabı *Beş Çember Kitabı*'nın ünlü "Ateş Kitabı"nda bulunan aşağıdaki denemeler, savaşçının yolunu Zen Budizmden ayıran kazanma felsefesi ya da "avantaj sanatı"nın başlıca örnekleridir. Bu stratejiler, savaş sanatı açısından ahlâki olmayan bir noktadadır, fakat Budacı bakış açısına göre, her tür kazanma ve kaybetme kültünün hizmetinde ahlâk dışıdırlar. Belki de bunun nedeni, hiçbir Zen akademisyenin bunları Musashi'nin kendisinin yaptığından daha açık hale getirmemiş olmasıdır.

ÇÖZÜLME

Çözülme herşeye olur. Bir ev çöktüğünde, bir insan

çöktüğünde ya da bir düşman çöktüğünde, zamanla ritmini bozarak parçalara ayrılır.

Geniş ölçekli savaş sanatında da, parça parça olurken hasımların ritmini keşfetmek ve açıklıkların kaymasını engellemek için onları izlemek önemlidir. Yaralanmaya açık zamanlamayı kaçırırsanız, karşı saldırı olasılığı fazla olur.

Bireysel savaş sanatında da, bir düşmanın savaşta ritmini kaybetmesi ve parçalanması olur. Böyle bir değişimin yanınızdan geçip gitmesine izin verirseniz, düşman kendini toplar ve size karşı gelir. Düşman tarafında her tür denge kaybolmasını sıkı sıkıya izlemek, düşmanın kendini toplamasını önlemek çok önemlidir.

HAREKET EDEN GÖLGELER

"Hareket eden gölgeler", düşmanların neler düşündüklerini kavrayamadığınız zaman yaptığınız bir şeydir.

Düşmanın durumunu göremediğiniz zaman, düşmanın ne yapacağını görmek için güçlü bir saldırı yapıyormuş gibi davranırsınız.

YAKALAYAN GÖLGELER

"Yakalayan gölgeler", düşmanların size yönelik saldırgan niyetlerini algıladığınız zaman yaptığınız bir şeydir.

Geniş ölçekli savaş sanatında, bu, hareketc geçme itkisi noktasında düşmanın hareketi yakalamak anlamına gelir. Düşmanlarınıza avantajı nasıl denetlediğinizi güçlü bir şekilde gösterirseniz, bu güçten etkilenerek kararlarını değiştireceklerdir.

Siz de tavrınızı değiştirip aklınızı boşaltır ve inisiyatifi ele alırsınız; kazandığınız yer tam da bu noktadır.

Bireysel savaş sanatında da, düşmanın motivasyonunun

güçlü kararlılığını yakalamak için avantajlı ritimi kullanırsınız; o zaman duruş momenti kazanma avantajını yakalar ve artık iniyisatifi ele alırsınız.

Bu çok fazla çalışma gerektirir.

BULAŞMA

Herşeyde bulaşma vardır. Uyku bile bulaşıcı olabilir, esneme bulaşıcı olabilir. Zamanın bile bulaşması vardır.

Geniş ölçekli savaşta, düşmanlar heyecanladığı ve açıkça hızla hareket etme isteğinde oldukları zaman, tamamen rahat olduğunuz görüntüsünü vererek telaş etmiyormuş gibi davranın. Bunu yapın, o zaman düşmanlar bu ruh halinden etkilenir ve daha az coşkulu olurlar.

Hasımların bu ruh haline "yakalandıklarını" düşündüğünüz zaman, aklınızı boşaltın ve hızlı ve kesin davranın, böylece kazanma avantajını ele geçirin.

Birebir savaş sanatında da, beden ve akıl olarak rahat olmak, hasımın gevşeme anına dikkat etmek ve kazanmak için inisiyatifi hızla ele almak çok önemlidir.

BÜYÜLEME

"Bulaşma"ya benzeyen "büyüleme" denen bir şey de vardır. Bir büyüleme ruh hali, sıkıcılıktır. Diğeri hareketsiz kalamamadır. Bütün bunları başarmak için çalışmak gerekir.

ALTÜSTLÜK

Altüstlük her tür şeyde olur. Bunun olmasının bir yolu, ağır baskı altında olma duygusu aracılığıyladır. Bir diğeri ise nedensiz kısıtlanma duygusu aracılığıyladır. Üçüncüsü ise, beklenmedik bir şey karşısında şaşkınlık duygusu aracılığıyla olur.

Geniş ölçekli savaşta, altüstlüğü yakalamak çok önemlidir. Düşmanların beklemediği bir yere kararlıca saldırmak kritik bir önem taşır; o zaman düşmanların aklı karışınca, bundan inisiyatifi ele geçirip kazanma avantajı olarak yararlanılır.

Bireysel savaşta, başta rahatlamış görünün, sonra birden güçlü bir şekilde enerjiyle dolun; düşmanın aklı değiştiğinden, yaptıklarını izlemeniz, bir an bile rahatlamasına izin vermemeniz, momentin avantajını algılamanız ve tam orada ve o zaman nasıl kazanılacağını kavramanız çok önemlidir.

KORKU

Her tür durumda korku vardır. Beklenmedik bir şey karşısında korkan akıldır bu.

Korku anını yakalayabiliyorsanız, bundan kazanma avantajı için yararlanırsınız.

SIKI SIKIYA YAPIŞMA

"Sıkı sıkıya yapışma", göğüs göğüse çarpıştığınız ve savaşın iyi gitmediğini gördüğünüz zaman, o zaman düşmana sıkı sıkıya yapışmanız anlamına gelir. Bunun en önemli noktası, kazanma fırsatlarından yararlanmak ve birlikte çarpışmaktır.

KÖŞELERLE KARŞILAŞMAK

"Köşelerle karşılaşmak", bir şeyi güçlü bir şekilde ittiğiniz zaman, gücün tükenmemesi anlamına gelir.

Kitle savaşı sanatında, düşman birlikleri gözleyin, ileri atıldıkları yerde bu güçlü cephenin köşesine vurun; o zaman avantaj size geçer.

Köşe düşünce, herkes düşme duygusuna kapılır. Onlar

düşerken bile, her bir köşenin ne zaman hazır olduğunu kavramak ve ne zaman yenileceğini sezmek çok önemlidir.

Bireysel savaş sanatında da, bedenine acı verdiğiniz her seferde, düşman saldırgan bir hareket yapar, düşmeye hazır olana dek bedeni derece derece zayıflar ve onu yenmek kolaylaşır.

Kazanabileceğiniz yerleri kavramak için bunu dikkatle çalışmak çok önemlidir.

ŞAŞIRTMA

Hasımları şaşırtmak, soğukkanlı bir akla sahip olmalarını önleyecek bir şekilde davranmak anlamına gelir.

Kitlesel savaş sanatında, savaş alanında düşmanların akıllarını okumanız ve dikkatlerini dağıtmak için savaş sanatı bilginizin gücünü kullanmanız, ne yapacağınız konusunda karışık düşüncelere sahip olmalarını sağlamanız anlamına gelir; düşmanları şaşırtacak bir ritim bulma, kazanabileceğiniz yeri tam olarak kavrama anlamına gelir.

Bireysel savaş sanatında ise, anın yarattığı fırsata göre farklı manevralar dener, düşmanın şimdi şunu, şimdi bunu, şimdi başka bir şeyi yapacağınızı düşünmesini sağlarsınız; ta ki düşman korkmaya başlayana ve dolayısıyla isteyerek kazanana dek. Bu, çarpışmanın özüdür.

PARÇALAMA

"Parçalama", parçalayıcı bir ruh hali gerektirir, tıpkı bir düşmanı zayıf gördüğünüz zaman güçlenmeniz ve dolayısıyla düşmanı yenmeniz gibi.

Kitlesel savaş sanatında, bu, sayıları az olan düşmana tepeden bakmanız anlamına gelir; ya da çok sayıda bile olsalar, demoralize ve zayıf oldukları zaman, güçlerinizi onları

parçalamaya ve dolayısıyla biçmeye yoğunlaştırırsınız.

"Parçalamanız" zayıfsa, geri tepebilir. Parçalarken, tamamen denetimi elden bırakmadığınız akıl durumunu dikkatle ayırt etmek zorundasınız.

Bireysel savaş sanatında da, hasım sizin kadar yetenekli olmadığı ya da ritimi şaşırdığı, arkasını dönmeye başladığı zaman, soluk almasına izin vermemek, hatta gözünü kırpmasına zaman tanımamak önemlidir; onu hemen orada vurun.

En önemli şey kendini toplamasına izin vermemektir. Bu çok dikkatle incelenmelidir.

DAĞ VE DENİZ DEĞİŞİMİ

"Dağ ve deniz", aynı şeyi defalarca yapmanın kötü bir şey olduğu anlamına gelir. Bir şeyi bir kere yineleyebilirsiniz, fakat üçüncü bir kez yapmamalısınız.

Bir düşmana bir şey yapmaya çalıştığınız zaman, birinci kez işe yaramazsa, bunu yeniden yapmak için acele etmek size bir yarar sağlamaz. Taktiklerinizi hemen değiştirin, tamamen farklı bir şey yapın. Hâlâ işe yaramıyorsa, o zaman başka bir şey deneyin.

Dolayısıyla, sanat savaşının bilimi, "düşman dağ gibi olduğunda deniz gibi davranma ve düşman deniz gibi olduğunda dağ gibi davranma" amacındaki aklın varlığını içerir.

Bu dikkatli yansıtma gerektirir.

YÜREĞİNA KAVTETMEK

Bir düşmanla savaştığınız ve bu bilimdeki yeteneğiniz sayesinde kazanacak gibi göründüğünüz zaman, hasımın hâlâ bazı düşünceleri olabilir ve yenilmiş gibi görünmesine karşın

içten yenilgiyi kabul etmeyi reddedebilir. Bu tür durumlar için "yüreği nakavte etmek" gerekir.

Bu, düşmanın bu tür düşüncelerini engellemek için anidcn tutumunuzu değiştirmeniz anlamına gelir, dolayısıyla asıl şey, düşmanların yüreklerinde yenilgiyi duymalarını görmektir.

İnsanların yüreklerini silahlarla ya da bedeninizle ya da aklınızla nakavt edebilirsiniz. Yalnızca tek bir yöntem olarak anlaşılmamalıdır.

Düşmanlarınız yüreklerini tamamen kaybettiği zaman, artık onlara dikkat etmeniz gerekmez. Diğer durumlarda düşünceli davranmalısınız. Düşmanların hâlâ istekleri varsa, yenilmeleri zordur.

YENİ OLMAK

Düşmanla savaşırken, öfke duygusu duyar ve hiçbir ilerleme kaydedemezseniz, ruh halini değiştirin ve yüreğinizde herşeye yeni baştan başladığınızı düşünün. Ritime ulaşırsanız, nasıl kazanılacağını kavrarsınız. Bu "yeni olmak"tır.

Kendinizle başkaları arasında oluşan gerilimi ne zaman hissederseniz, o an düşüncelerinizi değiştirdiğiniz taktirde, tamamen farklı bir avantajla egemen duruma geçebilirsiniz. Bu, "yeni olmak"tır.

Geniş ölçekli savaş sanatında, "yeni olma"yı kavramak çok önemlidir. Savaş sanatı bilgisindeki güç sayesinde birdenbire ortaya çıkan bir şeydir bu.

Bu çok iyi düşünülüp taşınılmalıdır.

KÜÇÜK VE BÜYÜK

Düşmanlarla savaştığınız ve küçük manevralarda kendinizi öfkeli hissettiğiniz zaman, savaş sanatının bu

kuralını hatırlayın: küçük ayrıntılar ortasındayken, birdenbire büyük bir perspektife geçin.

Büyüğe ya da küçüğe geçmek, savaş sanatı biliminin maksatlı bir parçasıdır. Savaşçıların bunu yaşamın sıradan koşullarında bile araması gereklidir.

ASKERLERİ TANIYAN BİR KOMUTAN

"Askerleri tanıyan bir komutan", istenilen ustalığa ulaştıktan sonra çatışma zamanlarında her zaman uygulanan bir yöntemdir: savaş sanatı bilgisinde güce ulaştıktan sonra, düşmanlarınızı kendi askerleriniz olarak düşünün, onları istediğiniz gibi yönlendireceğinizi düşünün, özgürce kandırabileceğinizi varsayın. Komutan sizsiniz, hasımlar ise birlikler. Bu, çalışma gerektirir.

KAYADAN BİR DUVAR GİBİ OLMAK

"Kayadan bir duvar gibi olmak", savaş sanatının ustalığı birdenbire kayadan bir duvar gibi olduğu zaman uygulanır: içine hiçbir şey sızdırmaz, hareket ettirilemez.

Miyamoto Musashi ve Yagyu Munenori gibi Japon savaş sanatçılarının çalışmalarına modern Japonya'da ulaşmak mümkün olmasına karşın, orada bile *avantaj sanatı*'nın özgün Çin geleneği rakipsizdir. Japon tarihindeki ironilerden biri, bu sanatın silahlı çatışmanın yanı sıra hemen bütün alanlarda en başarılı bir şekilde her zaman kullanılmış olmasıdır. Özgün bilimin kendisinin böyle bir sonucu öngördüğü söylenebilir, fakat yalnızca Japon tarihi bağlamında ele aldığında paradoksal ya da ironik görünüyor.

Japon savaşçılarının kendileri Zen Budizm'den etkilenmiş olabilirler, stratejilerinin büyük bir kısmı Çin savaş sanatından gelmektedir.

Bu kitabın gövdesi, en ünlü uygulayıcılarından ikisinin anladığı biçimiyle Japon savaşçısının yoluna bakışla başladı. Bu uygulayıcıların başlangıçta asıl vurguları, bir hobi ya da entellektüel bir arayış olarak değil, yaşamayı öğrenmenin bir yolu olarak öğrenmeye yöneliktir.

Savaşçı için, bu herşeyden önce, sıkıntı altında nasıl iyi yaşanacağını, kaosta nasıl ayakta kalınacağını öğrenmek anlamına gelir. Bu yüzden bu kitap, savaşçının aradığı doğruluğundan kuşku duyulmayan iç dinginliğin yarattığı Zen Budizme döner. Mutlak Zen'de hiçbir ayrım olmamasına karşın, farklı insan türleri ve kişilikleri için özgül öğretiler vardır. Savaşçılar Japonya'da yüzyıllarca süren askeri yönetim

sırasında bütün sınıflardan insanlara açık olmasına karşın, özel olarak savaşçılara yönelik Zen öğretileri ve avantaj sanatı da dahil olmak üzere samurai kültürünün bazı özellikleri Japon toplumunda büyük bir etki yarattı.

Japonya'da askeri yönetimin çok uzun sürmesi nedeniyle, Zen ile avantaj sanatı arasında Bushido'daki denge avantaj sanatına yönelmiş görünüyor. Bu, savaş sanatının unsurlarının büyük etki yaptığı özel Japon biçimleriyle Zen Budizmin kendisini bile etkileyecek kadar ağırlıklı olarak ortaya çıktı. Bu yüzden kitap savaşçılar için Zen'den ayrılarak saf stratejiye yönelir.

İster siyasal ve askeri psikoloji ya da strateji gelenekleriyle olsun, isterse yarattığı savaşçı Zen ve sanatlar yoluyla olsun, antik Çin felsefesi ve savaş biliminin çağdaş Japonya'nın kültür ve tavırlarında fazlasıyla varolduğuna kuşku yoktur. En popüler klasiklerden biri ve geleneksel avantaj sanatının hâlâ geçerli çizgileri, ünlü *Otuzaltı Strateji*'de bulunmaktadır.

Savaş Sanatı'nın klasik geleneğinde usta bir savaşçının tutumundaki *Otuzaltı Strateji*'nin yazarı, çalışmasının ününe karşın bilinmiyor. Stratejiler belleği güçlendiren cümlelerde bulunur, çoğu deyiş olmuştur ve Çin'in kültür alanında yaygın olarak bilinir ve kullanılır. Burada stratejiler, anlamlarının kısa açıklamalarıyla çevrilmiş ve şifreleri çözülmüştür.

1. Gün ışığında okyanusa sessizce sokul.

Bunun anlamı, içinde stratejistin bütün gözler açık tanıdık şeyleri görmeye eğitilmiş olmasına karşın görülmeyeni manevra ettiği, tanıdık bir atmosfer ya da izlenimle dolu hale gelen bir cephe yaratmak anlamına gelir.

2. Başka bir durumu korumak için bir durumun çevresini sarın.

Güçlü bir grup daha zayıf bir grubu yenmek üzereyken, üçüncü bir taraf, savunmacının açık bir şekilde yanında yer

alıp saldırgana saldırarak iyi bir ün kazanır ve "kendi pastasını yiyebilir" ve sonunda, ani saldırıyla düzeltilecek aynı rezalet gerçekleşmeden zayıf savunmacıyı uzaklaştırır.

3. Başka birini öldürmek için bir kılıç ödünç alın.

Çatışmada bir taraf zayıflıyorsa, kendi arkadaşlarını savaş alanına çekerek, kendi gücünü bir yandan korurken diğer yandan da düşmanına büyük bir darbe indirebilir.

4. Rahatlık koşulunda yorgunlukla karşı karşıya kalınır.

Kendi enerjinizi korurken başkalarını enerjilerini yaymaya zorlayın. Onlara vahşi kaz sürüleri yollayarak ya da siz kendi yerinizde kalırken onların çok uzaktan size gelmelerini sağlayarak hasımlarınızı yorun.

5. Hırsızlığı önlemek için kendinizi ateşe atın.

Başkalarının zorluklarını kendi adınıza bir şey kazanma fırsatı olarak kullanın.

6. Doğuya yönelir gibi yapın, batıya vurun.

Düşmanın savunmasını bir cephede yoğunlaştırmasını ve dolayısıyla başka bir cepheyi saldırıya açık bırakmasını sağlamak için, niyetleriniz konusunda yanıltıcı bilgi yayın ya da yanlış öneriler yapın.

7. Yokluktan bir şey yaratın.

Düşmanın aklında yanlış bir düşünce yaratın ve bir gerçeklik olarak bunu aklında sabitleştirin. Özel olarak, bu, sahip olmadığınız şeye sahip olduğunuz izlenimi vermeniz anlamına gelir; sonunda güçlü görünür ve dolayısıyla daha önce varolmayan bir güvenlik elde edersiniz.

8. Patikayı karanlıkta geçin.

Yanlış bir cephe kurun, sonra onlar sizin yanlış cephenizle uğraşırken, düşmanın topraklarına diğer cephelerden sızın.

9. Irmağın karşı kıyısından ateşi gözleyin.

Düşmanlar iç sorunlarla uğraşırken, onların kendi kendilerini yok etmesini bekleyerek sakince gözleyin.

10. Gülümsemede bir kılıç saklayın.

Düşmanlara kendinizi sevdirin, onların güvenini kazanın. Güvenlerini kazanınca, onlara karşı gizlice harekete geçebilirsiniz.

11. Bir ağaç başka bir ağacın üzerine düşer.

Daha büyük bir amaç için bireysel özveriler yapılabilir.

12. İlerlerken koyunu elinize alın.

Küçük de olsa bütün fırsatlardan yararlanabilir ve önemsiz de olsa kâr edebilirsiniz. Bu, yolda yürüyen yoksul bir yolcunun öyküsünden ileri gelir. Yolcu yürürken, bir koyun sürüsüne rastladı; aralarından geçerken yanına bir koyun aldı. Kendi koyununu pazara götürürkenki kadar sakin ve doğal davrandı, çoban ona hiç dikkat etmedi.

13. Yılanları korkutmak için otu dövün.

Düşmanlar anlaşılmaz ve ağzı sıkı olduğu zaman, nasıl tepki göstereceklerini görmek için kışkırtıcı bir şey yapın. Yagyu bundan söz ediyor ve bunun Zen'de kullanıldığını da belirtiyor. Bazı Zen deyiş ve öyküleri, asıl olarak insanları test edip nasıl kişiler olduklarını bulmak için kullanılır.

14. Tini yeniden kazanmak için bir cesedi ödünç alın.

Herkesin kullandığını kullanmayın, fakat başkalarının kullanmadığını kullanın. Bunun anlamı ihmalkârlıkla kullanmaktan vazgeçilen bir şeyi canlandırmak ya da ihmal edilen veya yararsız olduğu düşünülen şeyler için yararlı olacakları yerler bulmak anlamına gelir.

15. Dağlardan ayrılması için bir kaplanı eğitin.

Güçlü düşmanın topraklarının kalesine girmeyin, fakat onların güçlü yerlerinden çıkmasını sağlayın.

16. Esir almak istediğiniz zaman, bir süreliğine onları gevşek bırakın.

Kaçan düşmanlar fazla sıkı takip edilirse gene geri döner ve umarsızca saldırabilir. Fakat kaçmaları için olanak sağlanırsa, dağılır ve enerjilerini yitirirler. O zaman fazla şiddet kullanmadan esir alınabilirler.

17. İsteksiz kişiyi çekmek için şeffaf bir şapka sallayın.

Diğer tarafın gerçekten değerli bir şey üretmesini sağlamak için yüzeysel ya da belirgin değeri olan bir şey sunun.

18. Askerleri esir almak için kralları esir alın.

Kitlesel bir muhalefetle karşılaştığınız zaman merkezi liderliğini hedef alın.

19. Kabın altından odunu alın.

Göğüs göğüse çarpışmada bir düşmanı yenemiyorsanız, düşmanın kaynaklarını ve moralini bozarak gene de kazanabilirsiniz.

20. Balık yakalamak için suyu bulandırın.

Kafa karışıklığını kendi yararınıza, istediğinizi elde etmek için kullanabilirsiniz. Genel ya da özel bir yön kaybından avantaj elde etme anlamına gelebilir bu.

21. Altın ağustos böceği kendi kabuğuna şekil verir.

Bu, stratejik amaçlar için yaratılmış sahte görüntüler ardında kalma anlamına gelir. Ağustos böceğinin kabuğu gibi, dış kısım dokunulmaz kalır, fakat gerçek eylem artık başka bir yerdedir.

22. Haydutları yakalamak için kapıları kilitleyin.

Kaçmalarına izin vermeyerek saldırganları yakalarsınız. Sizden elde ettikleriyle evlerine dönmelerine izin vermeyin. Kaçarlarsa, onları kovalamayın çünkü düşmanın tuzağına düşersiniz.

23. Bağlaşıkları uzakta tutun, yakına saldırın.

Uzaktakilere oranla yakınınızdakiler tarafından yaralanma olasılığınız daha fazlaysa, çevrenizdekileri dengede tutarak kendini savunabilir, bu arada da onları çevreleyen geniş bir bağlaşıklar halkasını güvenceye alarak manevra alanlarını kesebilirsiniz.

24. Komşuya saldırmak için yolun sağını ödünç alın.

Ortak bir düşmana karşı harekete geçmek amacıyla diğer bir tarafın olanaklarını geçici olarak kullanın. Düşman üzerinde egemen olmak için bu olanakları kullandıktan sonra, onları ödünç aldığınız tarafa çevirip onlara karşı kullanın.

25. Bir direğin yerini alması için bir boncuk çalın.

Sizin davanıza katılması için kandırarak, bağlaşıklar arasında en yetenekli kişiyi aranıza almaya çalışın.

26. Birini azarlamak için başka birini hedef alın.

Dolaylı olarak, karşı karşıya kalmadan eleştirin.

27. Deliye dönmeden cahil numarası yapın.

Aptal ve cahilmiş gibi davranın, fakat ağzınızı sıkı tutun.

28. Çatıya tırmanmalarına izin verin, sonra merdiveni kaldırın.

Avantaj ve fırsat olarak görünen şeyleri yem olarak kullanarak düşmanlarınızı geri dönüşü olmayan bir noktaya yollayın.

29. Çiçeklerin bir ağacın üstünde tomurcuklanmasını sağlayın.

Gösterilerle düşmanların gözlerini kamaştırın ve aldatın.

30. Konuğu evsahibi yapın.

Kişinin işi bir müşterisi ya da danışmanı tarafından alındığı zaman bu olur.

31. Güzelliklerle tuzak kurun.

Düşman örgütündeki kilit kişileri etkilemek için kadınların çekiciliklerini kullanmak anlamına gelir.

32. Boş bir kaleyle tuzak kurun.

Gerçekte olduğunuzdan daha zayıf görünün, böylece düşmanlar sizin varsayılan zayıflığınıza karşı üç tepkiden biriyle kendi kendilerini yenebilirler: Kendini beğenmiş ve kibirli hale gelebilir ve kendi sonlarını hazırlarlar; saldırgan hale gelebilir ve kendi yıkımlarını hazırlarlar; ya da sizin pusu kurduğunuzu varsayabilir ve bu da onları kendi istekleriyle kaçmaya götürür.

33. Çifte ajanla tuzak kurun.

Sizin adınıza çalışmalarını sağlamak için diğer örgütlerin içindekilerle uzlaşın.

34. Kendi açtığınız yaralarla tuzak kurun.

Bu özellikle gizli ajanlar içindir: Düşmanların sempati ve güvenini kazanmak amacıyla, kendinizi, kendi halkınızın kurbanı gibi gösterin.

35. Sürekli dairelerle tuzak kurun.

Daha güçlü bir düşmanla karşı karşıya kalınca, kuvvet kullanarak karşı çıkmayın ve bütün kaynaklarınızı tek bir stratcji yönteminde yoğunlaştırmayın; bütünsel bir şemada aynı anda işleyen farklı planlar yapın.

36. Kaçmak en iyisidir.

Sizi ezdikleri zaman savaşmayın; teslim olun, uzlaşın ya da kaçın. Teslim olmak tam yenilgidir, uzlaşmak yarı yenilgidir, kaçmak yenilgi değildir. Yenilmediğiniz sürece, bir kazanma şansınız daha vardır.

Japon kültürünün hemen bütün alanlarda geleneksel olarak Batılıların olumsuz yorumunu alan iki özelliği uslamlama ve etik konularıdır. Bu konu hakkındaki çok sayıda duygusal yazı, Japonların diğer kültürlerden ödünç aldıklarına ek olarak kendi uslamlama ve ahlâklarına sahip oldukları gerçeğini önemsiz kılar görünüyor.

Düşünme, inanç ve davranış modellerinde Japonlara benzemeyenler ve bu açılardan Japonları anlamayanlar, çoğu zaman Japonların ne usa sahip ne de etik olduklarını yazmışlardır. Anlaşmazlık olduğunda hemen herkes hakkında bunu söylediği için, bu kendi içinde eşi görünmeyen bir olgu değildir.

Japonya açısından, son zamanlarda olasılıkla eşsiz olmaya en yakın olan şey, bu tür uyarıların itkisidir. İster misyoner, tüccar, isterse politik alanda olsun bu konudaki yazarlar, çoğu zaman, usa sahip ve etik olduklarına inandıkları şeyler konusunda halkını kazanmaya yönelik başarısız girişimlerle dolu bir tarih bulacaklardır. Sonuçta, bazı Japonlar, amaçlarına uyduğu zaman bütün Batılılara doğuştan akılsız ve ahlâklı olmadıklarını söylemeyi öğrenmişlerdir.

Bu taktiğin bir muska gibi işe yaraması tuhaf görünüyor, fakat durumun ahlâkı belirlendikten *sonra* uygun yerini alan ve bu yüzden o dönem için doğru olarak değerlendirilen kazanma amacının ötesinde kendi içinde etik bir içeriği olmayan

"avantaj sanatı" bağlamında kavrandığı zaman o kadar tuhaf görünmez.

Japon ve Batı dillerinde bu konuya değinen çok sayıda eser vardır. Batı dillerindeki çalışmalar çok yenidir ve ortalama insanın anlayabileceği şekildedir. Burada eklenen tek şey, Japan Bushido'nun dinsel kökenlerinin bir özeti ve bugün bu kökleri geliştirmek isteyen ortalama Japonun ulaşabileceği materyalin bir örneğidir. Bunlar ille de genel olarak "Japon kültürü"nün tanımlamaları olmayabilir, fakat belirli bireylerin açıkladığı gibi, örgüt, politika ve davranışların açıklamalarıdır.

Taoist klasik *Tao Te Ching*, "Bilenler genelleştirmezler, genelleştirenler bilmezler" der. Bazı düşünce ya da pratiklerin ortak olarak kullanılabileceğini söylemek, genel olarak Japonlar tarafından eşit oranlarda etkin olarak kullanıldıkları anlamına gelmez. Her köklü gelenek içinde büyük nicelik ve nitelik farkları vardır: Aynı şey Bushido ve Japon kültüründen yaratılanlar için de geçerlidir. Din ilkeleri ve geleneksel kullanımların yanı sıra köklü öğretiler arasında birçok çatışma noktası vardır.

Felsefi düşüncelerin farklı farklı yorum ve uygulamalara tabi oluşları da çok iyi bilinmektedir; dinlerin toplumlar üzerinde ilk amaçlarının çok ötesindeki etki yelpazesinin genişliğini daha da genişletir. Japon kültürü hakkında görünür hallerine bakarak genellemeler ve klişeler yapmak ya da çekicilik veya tiksinti güçleri nedeniyle onları kullanmak, bu yüzden gerçekten de çok basit bir düzeyde avantaj sanatında yenilgiyi hazırlamak anlamına gelir.

Japon dilinin zorluğunun mitleri ve Japon düşünme tarzının içine girmenin zorluğu, kendi otantikliğine çok büyük katkıda bulunmuştur kuşkusuz. Bununla birlikte, dil ve kültür hakkında en yalın gerçekler genel olarak bilinseydi, yalnızca bu

mitlerin bilimsel olarak yanlışlığının kanıtlanması değil, fakat yaratılması ve korunmasının bu kitapta özetlenen otuzaltı klasik strateji arasında olduğu yolunda ortak bir bilgi olurdu.

Japonların Batılı yöntemleri öğrenme yolu olan iyi bilinen canlılığa kıyasla Japon düşüncesinin gerçekliklerini kavrama konusunda Batı'nın neden bu kadar yavaş kaldığı merak edilebilir. Her zaman her iki yolu da görebilen insanların var olduğu görülüyor, fakat her iki yanın algılanması her zaman parçalanmış ve abartılmıştır. Gizem ve karikatürün kamuflajı da otuzaltı stratejinin içinde yer alan avantaj sanatının bir parçasıdır; *ve onları kullananlar yalnızca Japonlar değildir.*

Japon ahlâkının özgün kökleri, yerli din için kullanılan genel sözcük Şinto'da bulunur. Şinto kaynaklarından yapılan yaygın türevler, Japon kültüründe temizlik ve diğer ev ritüelleri gibi unsurlardır; ruhlara inanç, kutsama ve lanetler; kılıç ve diğer nesne fetişler; yetkecilik, kabilecilik, ırkçılık ve ulusalcılık. Şinto, Şintocuların doğanın bazı özellikleriyle kısmen ilişki içinde olmasını içermesine karşın, yaygın olarak iddia edildiği gibi bir doğaya tapma biçimi değildir. Şinto'nun bazı unsurları modern Japon bilinçaltında hayli güçlüdür, fakat hiçbir Şinto doğaya tapma ,modern Japonya'nın, sanayileşmiş Hıristiyan uluslarının yaptığı şekilde içte ve dışta doğayı yağmalamasını, talan etmesini ve kirletmesini önleyememiştir.

Yaygın olarak belirtilen Şinto pratiğinin karakteristiklerinden biri de, bu dünyadaki yarara yaptığı vurgudur. İnsanlar, ister doğal, insani isterse ilahi olsun felaketi uzaklaştırmak ve şansı çağırmak için dua ederler. Japon aristokrasisinin Tantrik Budizmi bu kadar isteyerek benimsemesinin nedeninin bu unsurun Şinto'yu kolayca soğurmasına izin vermesi olduğu yolunda yaygın bir görüş vardır. İlk Zen ustaları Japon dilindeki materyalist yönelimden uzaklaşmaya çalıştılar, fakat ondördüncü yüzyılın önde gelen bir Zen öğretmeni, Zen'in,

keşişlerin inançlılara samurai patronlarının başarısı ve refahı için söyledikleri taleplerle mahvedildiğinden yakınıyordu hâlâ.

İyi ve kötü hakkında çok fazla yazı yazan Japonya'daki ilk Zen ustası, üretken yazar ve ilk merkezi Şogunluğun ünlü naibi Hojo Tokiyori'nun danıştığı Zen öğretmenlerinden biri olan Dogen Zenji (1200-1253) dir. Dogen, Budizmin toplumsal, siyasal ve maddi erk için geniş kullanımını reddedenlerin en ateşlilerinden biriydi; sorun yarattığı için başkent bölgesinden uzaklaştırıldı. *Magnum opus*'u *Shobogenzo*'da yer alan "Hiç Kötülük Yapma" adlı yazısında, Dogen muhafazakâr ahlâkın göreceliliği üzerine yazar:

> *Bu krallıktaki kötülükler ile diğer krallıklardaki kötülükler arasında aynılıklar ve farklılıklar vardır, eski zamanlarla sonraki zamanlar arasında aynılıklar ve farklılıklar vardır.*

Hıristiyan düşünme sistemi, iyi ve kötünün kendilerine özgü çerçevelerini Tanrı buyrukları gibi mutlaklaştırma eğilimi içindedir; Budacı düşünme sistemi iyi ve kötünün göreceliliği ile ilgilenir. Hıristiyan dogmada kök salmış etiklerin Batılı kavramları ile karşılaştırıldığında, bunun yaşam durumlarına uyarlandığı şekliyle Japon ahlâkının esnekliğinin bir nedeni olduğuna inanılıyor.

Bir Budacı olarak Dogen, iyi ve kötünün sözkonusu zaman, yer ve insanları içeren bir koşullar sorunu olduğunu yazıyor. Bu felsefeye göre, iyi ve kötü bir bütün olarak bağlama bağlıdır, varlıkları ve özgül karakteristikleri bireyin nesnel ve öznel deneyimlerindeki farklılığına tabidir. Bu yüzden, Zen ustası Dogen kendi zamanı için etik konusunda yoğun şekilde yazmış olmasına karşın, görelilliğin merkezi ilkesi, ahlâkın kökleri üzerine metafizik çalışmasında öne fırlar. Kendi alanındaki en büyük felsefi başarısı, Çiçek Süslü Budacılık ışığında insan davranışının bütünsel bağlamını sunumudur

kuşkusuz. Bunun en önemli örneklerinden biri, *Shobogenzo* makalelerinden "Tüm Çalışmalar" başlıklı bir yazıda bulunur:

> *Yaşam, bir kayığa bindiğin zaman gibidir: bu kayıkta dümeni, yelkeni ve yekeyi sizin kullanmanıza karşın, gene de sizi taşıyan kayıktır ve kayıksız siz bir hiç olursunuz. Kayığı kullanarak, kayığın kayık olmasına bile neden olursunuz.*
>
> *Bu noktayı iyi düşünmelisiniz. Tam o anda kayık dünyadır. Gökyüzü su ve sahil bile, kayığın koşulları olmayanların aksine kayığın koşulları haline gelmiştir.*
>
> *Bu nedenle, yaşam yaşamaya neden olur; kendimiz olmamıza neden olan şey yaşamdır.*
>
> *Bir kayığı kullanırkan, akıl ve beden, nesne ve özne, hepsi kayığın işçileridir. Tüm dünya ve tüm uzam kayığın işçileridir. Yaşam olan bizler, biz olan yaşam da aynı şekildedir.*

Japonların tarihsel olarak bu perspektifi geniş bir ölçekte korumasının öz bilinci hayli gelişmiş diğer uygarlıklara oranla en azından güç olmasına karşın, daha derin olmasa bile genç de koşut ve evrensel etik görelilik, sınırlılık ve komünal karşılıklı bağımlılık kavramları Japonya'da günlük yaşamın bir parçasıdır. Sanayileşme sonrası Japonya'da eğitimin kabul edilen amaçlarından biri de, özgün Budacı kavramı çağdaş dünyanın gereksinimlerine uyarlayarak "uluslararası kişi"yi yaratmaktır.

Bütün Zen metinlerinden daha popüler olan Japon düşünce sisteminin bir kaynak kitabı, *Tsurezuregusa* olarak bilinen çalışmada bulunabilir; bu kitapta sıradan Japon duygularının bilinir kökleri açık olarak teşhir edilir. Yerli Japon düşüncelerinin yanı sıra Budacı, Konfüçyüsçü ve Taocu düşüncelerle dolu bu kitap, normal bir Japon dil müfredatının parçasıdır ve bu yüzden bütün klasik yazıt ya da tarikat din

kitabından daha geniş bir geçerliliği vardır. Bazen modern dünyada çok iyi bilinen Japon düşünce ve pratiklerini dolaysız olarak yansıtır; bazen Taocu, Budacı ya da Konfüçyüsçü inançları dile getirmede geleneksel kullanıma karşı hayli eleştireldir. Çalışmanın yazınsal ve egzotik niteliğinden ötürü, yazarın bakış açısı klasik Zen yazılarından çok daha kolay gözlemlenir.

Bilindiği gibi, aile Doğu'da uygarlık ve onun kurumlarının geleneksel mekanıdır.. Bireyin toplumla bağı olacak olan ve toplumun kendisinin çimentosu haline gelen duygular konusunda bireyin ilk eğitimi aldığı yer ailedir. Hıristiyan "Annene ve babana saygı göster" deyişinden üstün Tanrı'nın bir emri olarak söz eder, Japonlar ise aile duygularını toplumun doğasına içkin ussal bir görev olarak kavrarlar. *Tsurezuregusa*'nın yazarı aile yaşamı ile toplumun içinde bulunduğu durumu arasındaki yakın bağlantının bu anlamını bir bütün olarak gösterir:

> *Bilgisiz gibi görünen insanlar bile bazen iyi şeyler yaparlar. Bir zamanlar sınır topraklarından korkutucu bir savaşçı arkadaşlarından birine, "Çocuğun var mı?" diye sordu. Diğer adam çocuğu olmadığını söyledi. Birinci savaşçı, "O halde yaşamı anlamıyorsun. Korkunç derecede soğuk olmalısın. Ancak çocuğun olduğunda yaşamı tam olarak kavrayabilirsin" dedi.*
>
> *Bu kesinlikle doğrudur. İnsan sevgisine yönelik olmasaydı bu savaşçı gibi birinin yüreğinde nasıl tutku olabilirdi? Ana babalarına karşı hiçbir görev duygusu olmayanlar bile, kendilerinin çocuğu olduğu zaman ana babalarının neler hissettiklerini anlarlar.*
>
> *Dünyevi kaygılardan uzak bir münzevi olmak için toplumdan elini eteğini çekenler, dünyevi bağlantılar ve toplumsal ilişkiler geliştirme isteğiyle dolu olan*

insanlara tepeden bakarak yanlış yapıyorlar. Konuyu dünyevi bağları olan insanlar açısından düşünürsek, acınacak bir şeydir bu: ana baba, eş ve çocuklar adına utanmayı bile unuturlar, hatta hırsızlık yapmak zorunda kalırlar.

Dolayısıyla, hırsızları yakalayıp suçları cezalandırmaktansa, toplumu insanların aç ve üşümüş olmayacakları tarzda yönetmek daha iyidir.

İnsanlar yaşamanın sürekli araçlarından yoksun oldukları zaman, psikolojik istikrardan da yoksun olurlar. Umarsız olduklarında insanlar hırsızlık yapar. Toplum düzgün şekilde işlemiyorsa ve insanlar aç ve üşümüşse, suçların sonu gelmez.

İzleri çeşitli oranlarda Japon duygularına damgasını vurmuş olan ahlâki öğretilerin çoğu, kendi içlerinde yalıtık eylemler ile değil, ilişki ve tavırlarla ilgilidir. *Tsurezuregusa*'nın yazarı, ahlâki anlamın duygusal kaynağını aydınlatır; bunların arasında insan duygularının ussal toplumsal örgütlenme için bir savın mantıksal yapısı ile bütünleşmesi gereğinin tanınması da yer alır.

Modern Japonya'da, suç vakalarında cezayı hafifleten koşullara özel bir önem verilir. Sözgelimi, yargıya alkol kullanımı ya da aşırı umarsızlık eşlik ediyorsa, bu da olayların gidişinde gerçek bir etmen olarak dikkate alınır. Bu yüzden, katı yasa ve önlemler yerine, Japon ceza sistemi, klasik yazılarda yansıyan insani anlayışı bir ölçüde içerir.

Tsurezuregusa'daki bazı toplumsal eleştiriler, yüzyıllar önce yazıldığı zaman olduğu gibi bugün de geçerliliğini korur. Japon toplumundaki belirgin paradokslardan biri, hemen bütün Japonların kendilerini orta sınıfa dahil gördüklerini söylemelerine karşın, gene de yayılmacı ve zorunlu bir statü bilinci olmasıdır. Bu, isteyerek destekleyenlere bile neredeyse

dayanılmaz derecede engelleyici hale gelecek kadar yoğun olabilir. Eski zamanların bir kalıntısı olarak düşünülebilmesine karşın, varlığı ve sonuçları hayli gerçektir. *Tsurezuregusa* bu soruna, toplumsal statü kaygısının, üzerine yerleştirildiği özgün değerlerle karşılaştırıldığında yüzeyselliğini göstererek yaklaşır.

> *Gelecek kuşaklara ölmez bir ün bırakmak istenen bir şeydir, fakat insanların yüksek statüleri ve rütbeleri olsa bile, bu ille de üstün insan oldukları anlamına gelmez. Aptallar ve yeteneksizler bile eğer doğru ailelerde doğmuşlar ve şanslıysalar yüksek görevlere yükselebilir ve lüks bir yaşam sürebilirler. Erdem ve bilgeliğe sahip birçok iyi insanın ise statüsü düşüktür ve yaşamda fazla bir şansları olmamıştır.*
>
> *Yüksek görevlere yönelik takıntılı istek maddi zenginliğe yönelik takıntılı istek kadar aptalcadır neredeyse. Arkada bilgelik ve yürek açısından iyi bir ün bırakmak istenir bir şeydir, fakat dikkatli bir inceleme sonunda görülecektir ki, itibar isteği şöhret isteğidir. Fakat ne dua edenler ne de eleştirenler bu dünyada kalırlar ve bu tür raporları dinleyenler de çok geçmeden geçip giderler. Dolayısıyla hangisinin hakkınızdaki düşüncelerini dikkate alırdınız?*
>
> *Dahası, dua eleştirinin kökü değildir. Ölümden sonra bir ad bırakmanın hiçbir yararı yoktur. Yani şöhret isteği, neredeyse yüksek statü isteği kadar aptalcadır.*

Başarı hırsı içindeki Japon aristokratları ve savaşçılarının (ki genellikle hemen her yerdeki aristokrat ve savaşçılara benziyorlardı) iddialarının tersine, sıradan Japon insanının çoğu zaman değer verdiği erdemlerden biri de alçakgönüllülük niteliğidir. Bunun mistik Şinto'da kökleri vardır, Şinto'da yalın ve dürüst yürek tinin kutsal meskenidir. Budizmde entellektüel

açıdan daha rafine olmuştur; Budizmde alçakgönüllülük psikolojik bir araç, bireyin yaşamdan geçişine biçim veren araçtır. *Tsurezuregusa*'nın bazı pasajları, alçakgönüllüğünün temellerini duygu ve mantığı birleştiren, Taocu yalınlıkla Budacı karmaşıklığı içeren bir bakış açısıyla ele alır.

> *Hemen herşeyi bilmiyormuş gibi davranmak en iyisidir. Bir şeyi bilseler bile, gelişkin insanlar gerçeğin reklamını yapmazlar. Herşeyi biliyormuş gibi konuşanlar budalalardır. Kişi bir şekilde göze çarpıyorsa bile, kendisini etkileyici olarak düşünmesi yakışıksız olur. Bildikleri hakkında kişinin fazla konuşmaması, sorulmadığı taktirde konuşmaması daha iyidir.*
>
> *Bilgisiz insanlar başkaları hakkında değerlendirmeler yaptığı ve diğerlerinin bildikleri şeyleri bildiklerini düşündükleri zaman, haklı olamazlar. Sözgelimi, akıldan yoksun fakat satrançta iyi olan bir insan satrançta iyi olmayan akıllı insanları gördüğü zaman, onların kendisi kadar akıllı olmadıklarını düşünür. Ve hemen bütün sanatlarda yetenekli olan, fakat satranç oynamayı bilmeyen birini gördüğü zaman da, ondan daha iyi olduğunu düşünür. Bu büyük bir hatadır.*

Daha önce, Zen savaşçısının yolunu ele alırken, ciddilik tavrının Neo-Konfüçyüsçülüğün psikolojik alıştırmalarından biri olduğu, samurai yönetimindeki yüzyıllar süren ortodoksluk döneminde Japon aklı üzerinde büyük bir etkisi olan bir eğitim sistemi olduğu belirtilmişti. Bu akılsal eğilim, Japon ahlâk duygusunun temellerinden birini oluşturmuştu; buna göre bir kişi yapıklarının içeriğinden çok eylemdeki ciddiliği, kendini adamasının derinliği ve yoğunlaşmasıyla yargılanır. *Tsurezuregusa* da, Japonların dikkat çekici derecede yetenekli olduğu bu ruh halinin soğurulmasına destek veren mantığı yansıtır.

Her bir çaba alanında, uzmanlar amatörlere üstündür, bu uzmanlar amatörler kadar yetenekli olmasalar bile. Bunun nedeni, uzmanların sanatlarını her zaman ciddiyetle ele almaları, amatörlerin yalnızca hobi olarak görmeleridir.

Bu yalnızca sanatlar için geçerli değildir. Bütün eylem ve tavırlarda, başarı ciddiliğe bağlıdır, başarısızlık ise havailik nedeniyle olur.

Pratik durumlara uygulanan bu tutumun mantıksal bir genişlemesi, şimdi Tam Kalite Kontrolü (TKK; Japon imalatında kusursuzluğun önemli özelliklerinden biri) denilen şeyi ortaya çıkardı. *Tsurezuregusa*, TKK'nın ardındaki mantığı bir sanat performansını kusursuzlaştırmayı öğrenmede temsili bir senaryo aracılığıyla gösterir:

Bir keresinde okçuluk öğrenen biri, hedefin karşısına iki okla çıktı. Öğretmen, "Öğrenmeye yeni başlayanlar iki ok tutmamalıdır, çünkü ikinci oka güvenmek birincisine fazla önem vermemeyi getirir. Her seferinde sorunu bu birinci okla, başarılı olup olmayacağınızı pek düşünmeden çözmeye kararlı olun" dedi.

Yalnızca iki okla ve öğretmen de oradayken insan gerçekten okla ilgilenmeden yapabilir mi? Aklınızdaki bir gevşekliğin siz farkına varmayabilirsiniz, fakat öğretmen bilecektir.

Bu öğüt herşeye uygulanmalıdır. İnsanlar bir sanat uygularken, her zaman yeniden denemek için bir şansları olacağını düşünürler, dolayısıyla o an akıllarındaki gevşekliğin farkında olmazlar. Varolan anın bilincinde çalışmak çok zordur.

Klasik kökleri ve tarihsel gelişimi göreli olarak açık ve düz olan Japon uygarlığının birçok bireysel özelliği olmasına

karşın, bir bütün olarak çağdaş Japon psikoloji ve kültürünün varolan koşulları çok karmaşık bir karışımdır, çünkü her bir unsurun kendi kullanım tarihi vardır; toplumun ve tek tek üyelerinin yaşamındaki geçerlilik ve uygulama olarak yüzyıllar boyu karmaşıklaştırılmış ve genel olarak çok uzun bir tarih.

Japon Bushido ile Batı Hıristiyanlığı arasındaki karşılaşma bağlamında bulunan en hassas etik konulardan biri de, öldürme konusudur. Budizmde yaşam söndürmenin açıkça yasaklandığı çok iyi biliniyor, tıpkı Hıristiyanlıkta olduğu gibi; tek bir farkla ki, Budizm sınırını, yaşamın bitişik alanlarına daha antroposentrik Hıristiyan dininin yaptığından daha fazla genişletir.

Bununla birlikte, Budizm, Taoizm ve Konfüçyüsçülükte öldürmek için yazıtsal olarak temelli bir mantık vardır: çok sayıda insanın yaşamını kurtarmak için kötü bir tiranın öldürülmesi gibi. Hıristiyanlıkta da kutsal savaş bulunur, fakat mantığının ayrıntıları belirli teolojik temele ilişkin bakış açısıyla aynı olmayabilir. Tantrik Budizmde kötü despotları öldürmeye özel olarak ayrılmış ifadeler bile vardır; bazı çevirmenler Tang hanedanı sırasında bu ifadelerin Çin versiyonlarını çeviriden çıkardılar, fakat Japon Tantrikleri gene de onları korudu ve bu ifadeler nadiren adaletle özdeşleştirilir. Eski Japonya'da Budacıların önayak olduğu tek savaş halk ayaklanmaları ve öz savunma çarpışmaları olmasına karşın, bugün televizyon oyunları sayesinde insanların akıllarında varolan imge, şeytani Tantrik katillerin öldürdüğü baronlardır.

Onikinci ve onüçüncü yüzyıllarda Japon Budistleri arasında çok sayıda büyük reform hareketleri vardı. Bu dönemde Zen, Shinshu ve Nichiren gibi iyi bilinen okullar ortaya çıktı. İlk Zen ve Shinshu'nun öndegelen karakteristiklerinden biri, Budacılığın Şinto'dan aldığı materyalist eğilimin reddidir. Ondördüncü yüzyıl Ulusal Öğretmeni Muso Soseki —bütün zamanların en önemli Zen

Budistlerinden biri— kâr için dua edeni eleştirisinde en önde gelen kişiydi belki de. İkinci Şogunluğun kurucularından birinin danışmanı olan Muso da, gerekçelendirmenin, haklı savaş ilkesine uyarlanırken adalet yerine kullanılmasına izin vermedi; ünlü *Muchu Mondo* adlı Zen'in hâlâ en kolay ulaşılabilen klasiklerinden biri olan kitabında Muso Shogun'un kardeşine şöyle der:

> *Askeri bir lider olarak çok sayıda insanın size itaat ediyor olması, geçmiş erdemlerin sonucudur. Ne var ki gene de size karşı çıkanlar insanlar var ve kullarınızdan ancak birkaçı sizin yönünüzü kendilerini düşünmeden izlerler. Bunu gördüğüm zaman, geçmişinizdeki iyi davalarda bazı eksiklikler varmış gibi geldi. Yani şimdi birçok iyi şey yaptığınız nasıl söylenebilir?*
>
> *Erdemlerinizle yanlış işlerinizi karşılaştırdığınız zaman, hangisinin daha çok olduğunu düşünüyorsunuz? Düşman olarak kaç kişiyi yok ettiniz? Onların hayatta kalan aileleri ve bağımlıları nereye gittiler? Ve yalnızca düşmanlarınızın ölümü değil, bağlaşıklarınızın ölümü de, bunların hepsi sizin günahlarınızdır.*

Başka bir şey için olmasa bile, bırakın Şogun'un kendisinin kardeşini, Muso'nun bir savaşçıyla bile bu tarzda konuşma cesaretine hayran olunmalı. Ulusal Öğretmen olsun olmasın, Shogunluğun hoşnutsuzluğunun dolaylı ya da dolaysız olarak Muso'nun ölümü ya da cezalandırılması ile sonuçlanmayacağı konusunda hiçbir güvencesi yoktu. Zen'in temel klasik kaynaklarından biri olan Budacı *Çiçek Süslemeli Yazıt*'a göre, Yoğun Neşe olarak bilinen aydınlanma aşamasında ortaya çıkan tipik bir cesarettir bu.

Yeni hükümetin dini ve yardım işlerinden mutlu olmayan askeri ve siyasal danışmanların var olduğu açıktı. Bu Asya politikasında alışılmadık bir tema değildir. Hindistan ve

Çin'deki diğer ünlü savaşçılar ve imparatorluk kurucuları, kanlı fetih savaşlarından sonra günahlarını affettirmek için Budacı olmakla ün kazandılar.

Benzer bir olgu şirket savaşlarında ve diğer rekabet ve çatışma biçimlerinde hâlâ görülüyor. Uluslararası politika ve ekonomi alanında da, Japon dış yardımının son günlerdeki artışı koşut etik terimlerle yorumlanıyor.

Japonya ile Batı arasındaki ideolojik uçurumu, bir yüzyıldan fazla misyoner çalışmasına karşın çok az sayıda Japonun Hıristiyanlığa döndürülmüş olmasından başka hiçbir olgu daha fazla açıklayamaz herhalde. Shogunlar Hıristiyanlığa karşı olmayıp onaltıncı yüzyılın sonuyla onyedinci yüzyılın başlarında Hıristiyanlara karşı baskı uygulamasıydı, olay çok farklı olabilirdi.

Fakat Avrupa'nın Hıristiyan misyonerlerle birlikte gelen siyasal ve ekonomik arzularını bir kez kavradıktan sonra, Shogunlar Batı üvertürlerini reddetmekten başka bir seçeneklerini olmadığını hissettiler sanırım. Bu sürecin en alışılmadık ve bilgilendirici belgeleri arasında, Japon Hıristiyanlarının şiddetle bastırılan ayaklanması aşamasında Hıristiyan öğretisinin yanlışlığını kanıtlamak için Shogun adına Suzuki Shosan tarafından yazılan bir yazı vardır.

Aslında birçok Batı karşıtı yazıdan çok daha akılcı olan bu ilginç tez salt polemik değildir ve Suzuki'nin dönemin çökkün Budacılığını eleştirisinden daha ağır da değildir. Budacı düşüncenin genişliğine kıyasla Hıristiyan doktrininin darlığına yönelik şaşkınlığı yansıtır, misyonerlerin arsızlık ve yobazlıklarına yönelik şaşkınlığı yansıtır ve akılsal ve maddi emperyalizm olarak algılananları kötüler. Modernizm öncesi Japon dış ilişkileri üzerine ilk yazılan yazılardan biri olarak, dini bir yazı olmasının yanı sıra siyasal bir belge olarak da tahmin edilemez bir değeri vardır; bir Japonun yabancı baskıya

tepkisini yansıtmasının yanı sıra Japonlarla Portekizlilerin birbirlerini nasıl algıladıkları açısından da büyük önemi olan makalelerden birkaçı aşağıda çevrildi.

1. Hıristiyan öğretisi hakkında duyduğum şeylere göre, evrenin hakimi ve herkesin tanrısı, tek Buda olan Deus adlı büyük bir Buda var. Evrenin ve tüm varlıkların yaratıcısı bu. Bu Buda onaltı yüzyıl önce insanları kurtarmak için bazı yabancı topraklarda dünyaya geldi. Adı İsa'ydı. Bunu bilmeyen, diyorlar onlar, diğer ülkeler değersiz ve budala Amide Buda ve Gautama Buda'ya saygı duyuyorlar.

Yanlış: Evrenin hakimi olarak Deus bütün toprakları ve bütün varlıkları yaratmışsa, neden Deus birçok ülkede o zamandan beri yok sayılıyor, onların arasında ortaya çıkmıyor?

Cennet ve dünya yaratıldıktan sonra, geçmiş, bugün ve geleceğin budaları varlıkları kurtarmak için defalarca ortaya çıktı. Kaç milyon yıldır bunun olduğunu söyleyebilirsiniz? Deus'un bütün bu zaman içinde diğer ülkelerde ortaya çıktığını ve yalnızca filanca ülkede yeni ortaya çıktığını söylemenin kanıtının temeli nedir?

Deus evrenin hakimi olsaydı, cennet ve dünyanın açılmasından bu yana yarattığı çok sayıda ülkenin yardımcı Budalar tarafından ele geçirilmesine, varlıkları kurtarmak için öğretileri yaymak adına acı çekmelerine izin vermişse elbette çok beceriksizce iş yapmış olmalı. Bu Deus gerçekten de aptal bir buda.

Dahası, İsa'nın dünyaya geldiğini ve aşağı dünyanın sıradan insanları tarafından çarmıha gerildiğini söylüyorlar. Evrenin hakimi bu mu? Bu kadar mantıksız bir şey nasıl olabilir?

Hıristiyanlar özgün farkındalığın gerçek görüntüsü-

nün aydınlanma aşamasını bilmiyorlar. Cahilliklerinden tapmak için bir buda almışlar. Şeytani öğretilerini ve yanlış ilkelerini yaymak için bu ülkeye gelişlerindeki yanılgı, Cennet'in cezalandırmasından kaçınamaz.

Bu kadar basit bir mantığı anlayamayan ve bu öğreti için yaşamlarından saygıyı atan birçok cahil insan var. Bu ulusal bir onursuzluk değil mi? Bunun bizim uluslararası ünümüze neler yaptığını dile getirmek bile istemiyor insan.

Budacılık artık bazen bir Japon dini olarak görülmesine karşın, gerçekte yürekte uluslar ötesidir. Japon Budacılığı ile Avrupa Hıristiyanlığı arasında önemli bir ayrım da, Japon Budacılığının tarihsel Buda'nın yaşamına, Hıristiyanlığın İsa'nın doğumuna olduğu kadar büyük bir duygusal bağ hissetmemesidir. Mahayana Budizmde, yaşayan bir Buda'nın ortaya çıkışı, İsa'nın ortaya çıkışını Kilise Hıristiyanlarının gördüğü gibi benzersiz bir tarihsel olay olarak görülmez; bunun yerine, koşullara göre davranan sonsuz, her yerde ve her zaman hazır bir olasılık olarak görülür. Bir Buda, hepimizin esinlenebileceği ölümsüz gerçeklerin yansıması ya da yansıtıcısı olarak değerlendirilir. Özel olarak Zen Budizmin yaklaşımı, bir Çinli usta tarafından budalar gibi aynı kaynaktan inceleyecek derecede klasik bir cümlede özetlendi.

Budacılık ile Hıristiyanlık arasındaki tarihsel bir benzerlik noktası, özgün kültürlerinin kabileciliğinden, Hinduizm ve Judaizmden kopuşmalarıdır. Artık aile ve ulusa bağlı olmayan Budacılık ve Hıristiyanlık antik olarak ırksal, ulusal ve kültürel kimliği aşan evrensel bir bakış açısını paylaşıyorlardı. Fakat sahte kabileciliğin yeni biçimleri hem Japon Budacılığında hem de Avrupa Hıristiyanlığında ortaya çıkacak, değişik atalar, evangel, kiliseler, okullar ve tarikatlar çevresinde merkezileşecek derecede kendini oluşturma alışkanlığının her

yerde güçlü olduğunun da eklenmesi gerektiği söyleniyor.

Suzuki Shosan'ın Hıristiyan karşıtı yazılarını yazdığı dönemde, siyasal, ekonomik ve bölgesel yaşam olgularıyla bağlantıları nedeniyle hem Budacılıkta hem de Hıristiyanlıktaki sahte kabilesel unsurlar özellikle güçlüydü. Hıristiyan misyonerlerin Avrupa'nın sömürgecilik çıkarlarına paravanlık yaptıklarından kuşku duyuluyordu; yalnızca İncil'i yaymakla ilgilenenler bile, kendi amaçlarına hizmet etmeyen Budacılık hakkında bir şey öğrenmeyle hiç ilgilenmiyorlardı. Japon askeri hükümeti, onların değil, kendi adlarına Japon topraklarında faaliyet gösterecek çok fazla yabancı etki ya da ajan istemiyordu.

Budistlere gelince, onların da çok geniş tarikat çeşitliliği ile genel olarak yakın ilişkileri vardı; bunların arasında Şinto ile yakın ilişkisi olanlar da bulunuyordu. Bunlardan bazıları doktrin ve pratikleri, yabancılar açısından Budacılık ve Hıristiyanlığın bile en birbirine benzemeyen çeşitleri gibi ayrı ayrı kullandı; buna karşın Budacı kusursuzluk kavramı bunların hepsini içine alacak kadar rasyoneldi. Bu yüzden, Avrupalı Hıristiyan misyonerlerin saldırganlığı ve dogmatizmi karşısında şaşkınlardı, özellikle doktrinleri olarak görünen şeyin —dünyayı yönettiğini iddia eden bir yerel tanrı— Mahayana Budacılara göre gerçekte çok önemsiz görüldüğü gerçeği gözönüne alınınca.

Bu demek değildir ki, Cizvitlerin kast dışıları, köylüleri ve tüccarları kendi dinlerine çevirmek için kullandıklarından daha büyük bir entellektüel silahları yoktu. Onyedinci yüzyılın başlarında Ortaçağ'da bile genel olarak Japonları dinsiz olarak görüyorlardı, bununla birlikte Summa Theologica'yı bunlarla tartışmanın hiçbir anlamı yoktu. Kendi Budizm bilgileri, Japon Zen ustalarıyla "anlamları eşleştirme" amaçları için hiçbir şekilde yeterli değildi. Kültürler arasındaki ilişkilerin

entellektüel ve siyasal özellikleri, her iki tarafın öznel ve nesnel deneyimleri açısından birbirine çok yakından koşuttu.

Japon liderliği açısından, oradaki insanların Deus adına, yani hiç kimsenin tanrısından daha iyi olmayan tanrıları adına Avrupalıların ülkelerini ele geçirmesine Japonların izin vermesi gerektiğine ilişkin bir savla ortaya çıkan birinden daha iyi olmadıklarını sezmek için yeterliydi bu. Japonların hissettiği güceniklik, Japon Şinto militaristlerinin onlara Japonların işlerini yönetmelerine izin vermeleri gerektiğini söyledikleri zaman başka ulusların ve militarist Şintocuların Japonların dünya liderliği yazgısını Güneş Kraliçesinin —artık üstün tanrıça statüsüne yükselmiştir— dolaysız mirasından aldığını ilan ettikleri zaman da diğer ulusların hissettiği güceniklikle aynıydı.

Kültürler ötesi Budacı görüşe göre, bu izlenecek bir yol değildir. Yurtseverlik görevi Hıristiyan öğretisinin yanlışlığını kanıtlamak olmasına karşın, Shosan bu görevini sürekli Budacılık hakkında bir şeyler öğretmek için de kullandı. Budacı kurtuluşçuluğun uluslar ötesi büyüklüğünü Hıristiyanlığın evrensel olarak politize olmuş misyonu ile karşılaştırdığı zaman, Shosan Hıristiyanların doktriner çizgilerinin aksine Zen'in konuşulmayan öğretisinin kavranılamaz inceliğine karşı eğilim gösterir. Birincisi, Mahayana Budizm ve Hıristiyanlığın kozmik kavramları karşılaştırıldı; artık dogmatizmin kendisinin psikolojisi Zen usturasına bırakıldı.

> *2. Budaların geçmişte, bugünde ve gelecekte dünyada ortaya çıkmaları temel isteği, insanları, şeyleri dolaylı olarak aydınlanmaya yöneltir. Bu yüzden, "doğrudan insanların aklını hedef aldıkları, dolayısıyla özünü gördükleri ve uyanmaya vardıkları" söylenir.*
>
> *Oniki zor ve acılı pratik yılının biriken etkileri*

ortaya çıktıktan sonra Gautama Buda dünyaya geldiği zaman, yılın son ayının onsekizinci günü, sabah yıldızını görünce bütün herşeyin gerçek karakteristiğinin modelini kavradı. Bundan sonra dağları terketti.

Daha sonra, Buda yazıtlarının dayandığı söylemleri bitirdiği zaman, Buda katılanlara göstermek üzere eline bir çiçek aldı. Şimdi herkes sessizdi. Yalnızca aziz Kasyapa gülümsüyordu. Buda, "gerçeğin gözlerinin hazinesine ve Nirvana'nın gizli aklına sahibim. Gerçek karakteristikler tanımlanamaz, gizli öğretiler sözcüklere dayanmaz, fakat doktrin dışında ayrı ayrı dağılırlar. Bunu Kaspaya'ya emanet ediyorum" dedi.

Sonra Kaspaya, aklın akılla iletişim içinde olması ilkesinin hâlâ korunduğu Japonya'ya geldikten sonra bunu ardılına emanet etti,

Diğer yandan, Hıristiyanların öğrettiği şeyler yalnızca varoluşun gerçekliği görüşüne odaklanır; bu da düşünce, kaygı ve bilinçli duyguları artırır, onların bir "evren yaratıcısı" yaratmalarına yol açar ve dolayısıyla bir yandan bunun aydınlanma yolu olduğuna inanırken bir yandan da dünyevi işlerle uğraşma alışkanlıklarını güçlendirir.

Onların bu ülkeye gelip böyle aptalca düşünce ve yorumlarla otantik öğretilere karşı çıkmaya çalışmaları, kanatlarını açmış anka kuşuna meydan okuyan bir serçeye ya da aya ışığı anlatan bir ateş böceğine benzer.

Bu yazı, Buda ve baş müridlerinden biri olan aziz Büyük Kaspaya tarafından Zen'in boyut ötesi iletişiminin kurulmasına yönelik geleneksel Zen mitiyle başlar. Masal, doktrin formülasyonlarının saltık gerçek statüsüne yükseltilmemesi gerekcn özel algıları kışkırtmaya yönelik geçici önlemler olduğuna ilişkin Budacı öğretiyi açıklar. Herkes, saf öznel izle-

nim ve duyguların tam olarak sözcüklerle iletilemeyeceğinin farkındadır; Zen öğretileri bunu, aydınlanmış akıl deneyiminin yalnızca süreç ya da sonuçların açıklanmasıyla kavranılamayacağını, fakat dolaysız deneyimlerle kanıtlanması gerektiğini ısrarla vurgulama noktasına kadar getirir.

Açığa vurulmamış öğretiyle temsil edildiği şekliyle Zen'de en güçlü şekilde vurgulanmasına karşın, bu gerçekte Zen'e özgü bir şey değil, Budacı yazıtsal geleneğin bir parçasıdır. Zen öğretmenlerinin bunu vurgulama nedeni, yabancı dogma ve inanca, Budacılığın özgün amacına doğrudan aykırı düşen duygu ve biçimin anlamını kurbanlarının kavramasını engelleyen sabitleşmelere yönelik psikolojik ve siyasal bağlılıklara karşı çıkmaktı. Din bu duygular aracılığıyla politize oldu, çünkü sekter mücadele dogma, inanç ve ritüel maddeleriyle birlikte özel ve bölgesel çıkarla bağlantı olmaksızın varolamazdı.

Doktrinin resmi olarak iletilmesinin tersine, Zen, ağıza alınmayacak kadar kutsalın "akıldan akıla" iletişimini vurgular. Fakat bu, çoğunlukla düşünüldüğü gibi akılsal telepati gibi bir şey anlamına gelmez. İlk Çin Zen biliminde bu akıldan akıla bilgi aktarımı, hiçbir imgenin üst üste binmediği birbirini yansıtan iki aynaya benzetilir. Soyut ya da somut olabilen ve çoğunlukla yalnızca bir simgeyle dışa yansıtılan özgül bir alanda akılların birleşmesi olarak bilinen klasik bir Zen düzeneği de vardır, fakat bu pratik sonunda doktrinerin yaklaştığı aynı karmaşık modele doğru akar.

"Akıldan akıla ileti" (*i shin den shin*) terimi, sonunda Zen'in yayılması sayesinde Japonya'da halkın kullanımına geçti ve ancak bilinçli deneyimle farkındalık ve yaşam bulan resmi yapıların dışındaki ekstra bir unsuru kastederek çeşitli sanatlarda kullanıldı. Zaman zaman yaygın alışkanlığın öngöreceğinden daha kesin gibi görünen düşünce ya da algı rastlaşmalarını tanımlamak üzere daha kabaca kullanılması da

olabilir. Fakat özgün Zen anlamı daha kesin ve açık bir şeydir: nesnel deneyimle akıldan akıla Zen iletişimi.

Zen ustasının burada hedef aldığı Hıristiyan tavrı, yalnızca dogmanın içeriği olarak değil, fakat dogmatik düşünce sisteminin itici gücü olarak varoluşun gerçekliği hakkındaki varsayımların sabitleştirilmesidir. Budacı metafizik varoluşla varolmayış ya da gerçeklikle gerçeklik olmayan arasındaki yalın bir ayrımdan daha karmaşıktır, dolayısıyla Shosan'ın karşı çıktığı yalnızca Hıristiyanların felsefedeki gerçekçiliği değildir. Budacılık metafizik kavramların psikolojik sonuçlarını yaşam tavırları olarak ele alır ve burada Shosan tarafından ortaya konulan Avrupa'daki materyalist akılın naif gerçekçiliğinin eleştirisi yalnızca Hıristiyanlık karşıtı değildir, aynı zamanda geleneksel olarak Konfüçyüsçülük gibi diğer Asya felsefelerine de yöneltmiştir.

İroniktir, Shosan'ın "bir Yaratan yaratma" itkisini bu akıl engeli tarafından ortaya çıkarılan kaygıları idare etme aracı olarak açıklaması, yirminci yüzyılın en seçkin Hıristiyanlık teşvikçisi olan İsveçli psikoanalist Carl Jung tarafından kullanılanla temel olarak aynıdır. Jung dindeki küstah yetkeciliğe karşı çıktığını iddia etmesine karşın, psikolojik savından, metafizik varsayımların alışkanlık olarak onlara eşlik eden fizik olgular kadar kolayca değiştirilemeyeceği sonucunu çıkarmaz.

Tam tersine, Zen ustası Shosan, Budacı aydınlatmacılığın açık aklıyla misyoner Hıristiyan dogmatizminin kapalı aklı arasındaki uzaklıkta varolan oransızlığa dikkat çeker. Serçe ile anka kuşu ve ateş böceği ile ay eğretilemeleri, sabit rasyonalizasyonlar sistemleri olan dünyevi, materyalist Konfüçyüsçü siyasal felsefecileri eleştirmek için kullanılan antik Taocu imgelerdir. Taocuların yaşam üzerine daha katı ve kendi kendilerini haklı gören Konfüçyüsçülerden daha geniş perspektifleri vardı. Taocular psikolojik ve metafizik olarak

varlığın varolmayandan geldiğine inanırlar, oysa Konfüçyüsçü ler varolmadan önceki varlığa inanırlardı. Bu nedenle, Taocu düşüncenin mirasçıları olan Zen Budistler doktriner misyoner Hıristiyanlıkla entellektüel ve tinsel ilişkilerindeki aynı modelleri kolaylıkla görebildiler.

Bir sonraki yazı da geleneksel Budacı mantığı kullanır, fakat bu kez yerli Japon dininin savunusu olarak.

> *3. Tinlere (*kami*) saygı duymanın yanlış olduğunu ve bunu Deus'u tanımadığımız için yaptığımızı söylediklerini duyuyorum.*
>
> *Yanlış: Japonya bir tin ülkesidir. Tinsel bir ülkede doğan birinin tin parlaklıklarına saygı göstermemesi son derece uygunsuz bir şey olurdu.*
>
> *Tinin maddeyle uyumlulaştırılmasının eğilim oluşumu ile başladığı, oysa bütün açılardan tam aydınlanmaya varışın varlıkların kurtuluşunu tamamladığı söylenir. Bu yüzden, (budaların) ilk olarak tinler şeklinde ortaya çıkışları ve dolayısıyla bu ülkede etki yaratmaları, insanların yüreklerini yumuşatma ve onlara gerçek Yol'u gösterme yoluydu.*
>
> *Ruhlar ile Buda arasındaki tek fark, dalgalarla su arasındaki farktır. Temel uyanmanın gerçek benzerliğinin birleşmiş aydınlanma aşaması, insanların aklına göre onları kurtarmak üzere geçici olarak ortaya çıkar. Bu yüzden ruhlara yönelik tutum, aynı zamanda, birleşmiş aydınlanma aşamasına bir şükran jestidir.*
>
> *Sözgelimi, bir ulusun yöneticisine saygı gösterdiğiniz zaman, hükümet ve toplumun tüm hiyerarşisindeki herkese saygı duyacağınız yerleşik bir ilkedir. Bütün bu saygı, en üst düzeydeki bir kişiye duyulan saygıdan ileri gelir. Üst düzeydeki bir kişiye*

saygı duyanların onun altındakilere yararlı olmamasının doğru olduğunu Hıristiyanlar öğretmezler mi aslında?

İlk Japon Budacı devi ve kültür kahramanı Kukai, yerli tanrıların şimdi Budalar tarafından temsil edilen daha kozmik gerçeklerin yerel yansımaları olduğu yolundaki düşünceyi geliştirdi. Tanrılar; yardım edenler, gardiyanlar ya da hatta aydınlatan varlıklar, kozmik ilkelerin eylemdeki görüntüleri olarak Budacılığa soğuruldu. Bu düşünce Kukai'nin Japonya'dan Çin'e getirdiği Çiçek Süsü *(Kegon)* yazıtında çok iyi geliştirildi. Aynı senkretik aygıt eski Asya'daki diğer kültürlerde de Budacılık tarafından kullanıldı.

Burada Shosan, Zen'cilerin genellikle yaptığı gibi tanrıların önemini onların inançlarının inananların kafalarında yarattığı etki açısından açıklayan psikolojik yorumu ortaya koyar. Yazı daha sonra, içinde bir eğretilemenin neredeyse ana tema statüsünü üstlendiği ani bunalımın tutarsız notu üzerinde aniden durur.

Shosan'ın yazısında, Budacı aydınlanmanın merkezi deneyimi ve daha yüksek bir düşünceye saygılı tavır, siyasal çatışmalarda geleneksel olduğu gibi Şinto-Konfüçyüsçü kılık kıyafette simgeleştirilmişlerdir ve toplumsal bir düzen ve onun erk koltuğu olarak temsil edilirler. Bu nokta, siyasal açıdan ziyade teolojik açıdan Hıristiyan düşüncesi tarafından anlaşılmaz olabilir, fakat Shosan, misyonerlerin övdüğü tek tanrıcılığın yerel olarak yayılmasının Japon toplumsal düzenini sarsacağını, çünkü hiçbir aracıyı tanımaksızın tek bir yetke kaynağını mutlaklaştırdığını öne sürer. Bu, hiyerarşiye alışkın kafalara kaos anlamına geldi; Shosan, Hıristiyanların kendi aziz ve evanjel külilerine, buna denk düşen düşünce ve kutsal haklar iddiasında bulunan kral ve aristokrasi kurumlarına sahip olduklarının farkında değildi kuşkusuz.

Bir sonraki yazı da Şintoistiktir, tanrı düşüncesini doğal

dünyanın içine genişletir. Taoculuğun Neo-Konfüçyüsçülük ve Zen aracılığıyla etkisi de çok açıktır. İnsanlık ile çevrenin Şinto ilişkisi, bu dünya *için* olduğu kadar enerji ve madde dünyasına bir şükran duygusu aracılığıyla olur; Batılı Hıristiyan ilişkisi ise, maddi dünyaya değil maddi dünya *için* şükran duygusuna daha çok dayalıdır.

Hıristiyan şükran tarzının tek yanlılığının sonucu olarak, Batılılar, o güne kadar verilen zararlar temel yaşam güdüsünü tehdit edecek ve dolayısıyla yeniden aktive edecek kadar büyüyene dek doğanın en fazla sömürülmesi düşüncesine karşı bir vicdan sorunu yaşamadılar; ki Şinto'nun başlangıçta dayandığı soyut tinsel özün anlamı bu temel yaşam güdüsüydü. Batılı teknolojik ilerlemenin öncüsüyle görece ilkel bir biçimde karşılaşmasına karşın, Shosan bunun etik duygusunun uslamlamasında bir çelişkiyi daha o zamandan sezmişti.

> *4. Japonların güneşe ve aya saygılarının yanlış olduğunu, bunların dünyanın lambaları olduğunu ve bizim saygımızın da Deus'u tanımamak nedeniyle olduğunu söylediklerini duyuyorum.*
>
> *Yanlış: İnsan bedeni, etken ve edilgin enerjiye dayalı elementlerin bir birleşiminden oluşmuştur. Güneş etkin enerjinin cisimleşmesidir, ay ise edilgin enerjinin. Edilgin ve etkin enerjiler olmaksızın beden nasıl korunabilir? Köklerinden ayrı oldukları için onlara yeterince saygı duyamıyoruz. Edilgin ve etkin enerjilerin değersiz olduklarını düşünürseniz, o zaman suyu ya da ateşi kullanmayın.*
>
> *Dünyayı aydınlatan gökyüzündeki güneş ve ayın nimetlerinin karşılığı pek verilemez. İnsanların onları aydınlatan iki gözü var; bunlar güneş ve ayın gücüyle dolu değil mi? Güneş ve aya saygı göstermenin anlamsız*

olduğunu söyledikleri için, Hıristiyanlar gözlerini kapalı mı tutacaklar? Böyle bir şey, gerçek nedenselliğin gözden kaçırılmasıdır. Bu tamamen aptalcadır.

Batı materyalizmi baskısı altında bulunan Japon sanayi de yerel ve küresel çevreye zararlı ve yıkıcı bir hale gelmeye başladı ve dolayısıyla bu yazıda vurgulandığı biçimiyle Şinto'nun amacını kaybedecek noktaya kadar gelmiştir. Bu nedenle, Zen ustası Shosan'ın yalın ve naif uslamlanmış Şinto'su da, bugünün dünya kültürünün geleceği için, onyedinci yüzyılda bu yazının yazıldığı dönemde, Batı Avrupa'nın doğal dünyanın saygı duyulması ve teşekkür edilmesi gereken ruhlarla dolu olduğuna artık inanmayan insanların ellerinde bulunan ileri sanayi teknolojisinin Pandora kutusunu açmak üzere olduğu dönemde sahip olduğundan daha derin bir anlama sahip değildir. Antik putatapar dünya artık yalnızca, varolan en kârlı biçimde işlenecek ve satılacak cansız madde ve güçle doludur.

Feodal Şogunluğun dağılmasından sonra siyasal ilişkiler ve misyoner faaliyetin başladığı sırada, ondokuzuncu yüzyıl Japonya'sını Batılılaştırmada, rasyonalizm ve teknolojik gelişme yaygın olarak Hıristiyanlıkla özdeşleştirildi, fakat onyedinci yüzyıl Japon halkına sunulan Hıristiyanlık mekanik mucize öykülerinden çok doğaüstü öyküleri daha liberal kullanıyordu.

Cizvitler Japon psişiğinin Şintoistik yanının bu tür bir şeyle ilgileneceğini düşünmüş olabilirler, fakat en azından Shosan'ın ellerinde yerli Japon geleneklerindeki birçok benzer öykünün sunumu bu misyoner Hıristiyanlığa karşı olarak sonuçlandı. Budacılık doğaüstünü çok daha önce görece gerçeğin konumuna indirmişti ve açıklanamaz fakat yadsınamazla karşılaşan naif gerçekçinin kafasında yaratılan mutlak gerçekle kurulan yaratılmış bağlantıyı buna atfetmedi.

Hıristiyan mucize öykülerine tepki olarak Shosan şöyle yazıyor:

5. Hıristiyanların genellikle olağanüstü şeylere saygı duyduklarını ve bunları Deus'un başarısına atfettiklerini duymuştum. Bütün bu hileleri aptal insanlara yutturabilirler.

Mucizeler değerli olsaydı, o zaman aldatıcıların kralına da saygı duymak gerekirdi. Bu ülkedeki tilkilerle porsuklar da mucizeler üzerinde çalışırlar.

Tanrı Godra titanların kralıyla savaştığı zaman, titanın yenildiği ve 84 bin adamını saklanmak için bir nilüfer lifinin deliğine soktuğu söylenir. Bu tür bir mucizeye de saygı duyuyor musunuz?

Altı fizik yetenek; sağduyu, duyulmayan şeyleri duyma gücü, başka beyinlerle iletişim, geçmiş yaşamların farkında olma, fizik ışık ve psikolojik sızıntıların sonunun bilinmesi. Fakat psikolojik sızıntı sonunun bilgisinin gücü, hipnoz ve kurtulmamış dinlerin ötesindedir; bütün psikolojik afflictions'ların sona erdiği yerde uyanmış bilgidir.

Bu yüzden, bir budanın altı gücünün hiçbir olağanüstü yanı yoktur. Bu nedenle de Budacılıkta olağanüstülük yoktur denir. Bu ilkeyi bilmeyenler hipnoz ve kurtulmamış dinle kandırılabilirler.

Aydınlanmış bir kişinin altı gücü biçimleri engellenmeden görmek, sesleri engellenmeden duymak, kokuları engellenmeden almak, tatları engellenmeden almak, şeyleri engellenmeden hissetmek, aynada yansıma gibi hiçbir şeye dokunmadan olgunun alanında olmaktır.

Akıl alanlı bir akılsa, buna altı güce sahip engellenmemiş yolcu denir. Bir yazıt şöyle der: "geçmiş, bugünkü ve gelecek budalara vermektense tek bir ilgisiz

yolcuya vermek çok daha iyidir." Buda Yolu'nu uygulayanlar bu yolu incelerler. Olağanüstü şeylerin hiçbir yararı yoktur.

Bazı Zen ustalarının ileriyi görmek ve akıl okuma gibi normal ötesi güçlerinin olduğunun bilinmesine karşın, genel politika, kolaylıkla geliştirebilecekleri abartılı açgözlülük ve korku tepkilerinden dolayı bu şeyleri gizlemekti. Shosan'ın "aydınlanmış bir kişinin altı gücü"nü tanımlaması, Japon Rinzai Zen okullarında etkili Çin Zen klasiği *Record of Rinzai*'den doğrudan doğruya alınmıştır. Rinzai okulları, Zen ile ilgilenen samurai tarafından en çok tutulan okullardandı, bu yüzden Çin'in kurucusu hakkındaki bu kitap Japon Zen geleneğinde büyük bir prestije sahiptir.

"Doğal ötesi güçler"e bu yaklaşım, tüm tartışmaların varolup olmadıklarına ilişkin sorusunun önemini iki nedenle azaltır. Birincisi, altı çizilen öncülü, bilincin kendisinin kavranılamaz bir mucize olduğudur; son çözümlemede nasıl farkında olduğumuzu gerçekte bilmeyiz, fakat gene de farkında oluruz. İkinci olarak, Zen'in doğa üstüye yaklaşımı, daha temel bir konuya, tüm sorunun ve onun insan yaşamındaki pratik etkilerinin anlamını bulmak için gereken akılsal netlik ve nesnelliğe gönderme yapmakla başlar.

Doğal ve doğal ötesi ya da rasyonel ve irrasyonel sınırında olduğu Batılı gözler tarafından ancak yeni farkedilen Budacı düşünce ve Şinto'nun bir özelliği de, insanların hayvan ve bitkilerlerle olan kandaşlığıdır. Bu çoğu zaman putatapar ve büyücü Hıristiyanları anımsatıyor; Kilise bütün Avrupa topraklarında ve Yeni Dünya kolonilerinde bunlara uzun süre karşı çıktı.

Öte yandan Uzakdoğu'nun Budacılarına göre, Hıristiyanlar gibi insanların canlı varlıklar arasında tek gerçek tinler olduğuna inanmak nedensiz şekilde öznel ve keyfidir. Bu,

doğal dünyada hiçbir canlı tin olmadığını söylemekten bir adım daha ötede mantıksaldı, fakat başlangıçta orijinal öncülün anlamını görmeyenler için ikna edici değildi. Son günlerde Batı'daki çevresel bunalımın giderek artan bilinci bu Şinto-Budacı süreklilik duyarlıklarına en azından insan teknolojilerinin genelde yaşamla ilişkisine yönelik psikolojik açıklamalarından dolayı yeni bir saygınlık kazandırmıştır.

Zen ustası Shosan, Japon ve Avrupa kavramları arasındaki çelişkiyi Hıristiyan inancının hayvanla insan tini arasındaki ayrımı açısından ele alır, fakat bu özgül konuya derinlemesine girmez. Tam tersine, bu konu, Hıristiyan sonsuz insan tini doktrinini, kötü olabilecek ve bu yüzden sonsuz acı çekmek üzere lanetlenecek ahlâksız tinlerin yaratılmasının ardındaki mantığı sorgulamaya yol açar. Merhamet düşüncesi Budacılık için o kadar temeldir ki, Hıristiyan yargıları zalim ve acımasız görünür. Shosan, Hıristiyan tin düşüncesini, Hıristiyanlıktan yüksek, fakat Budacılıktan aşağı olarak gördüğü bir Hindu sistemi ile karşılaştırıyor.

> *6. İşittiklerime göre, Hıristiyanlar hayvanların gerçek tinleri olmadığını, bu yüzden bedenleri öldüğü zaman tinlerinin de öldüğünü söylüyorlar. Öte yandan insanlar Deus'un yarattığı gerçek bir tin eklediler, Bu yüzden bedenleri öldüğü zaman tinleri ölmüyor: bu yaşamda yaptıkları iyi ve kötü şeylere bağlı olarak tinleri acı ve hazı yaşıyor. İyi şeyler yapmış olanlar için Deus Cennet adlı sonsuz bir haz dünyası yarattı ve tinleri oraya gönderiyor. Kötü şeyler yapmış olanlar için ise Cehennem adlı bir acı dünyası yarattı ve işkence etmek için tinlerini oraya gönderiyor.*
>
> *Hayvan ve insanlarda farklı tinler yaratmışsa, insan tinlerinde neden kötü akıllar da yarattı ve onları cehenneme tıktı? Bu doğruysa, insanın lanetlenmesi tamamen Deus'un işidir demektir.*

Gautama Buda dünyada ortaya çıktığı zaman, kurtulmamış din ve felsefe Hindistan'da gelişiyordu. Sınırsız bilgileri vardı ve her tür görüşü ortaya koyuyorlardı. Bazı mantıkları Buda'nınkilere benziyordu, fakat gözleri net olmadığı sürece bu yalnızca konuşma olarak kaldı.

Sankhya felsefesi, dünyadaki herşeyi tanımladıkları yirmibeş gerçeklik saptadı. Birinci gerçeklik, bilinmeyen gerçekliktir. Cennet ve dünyanın bölünmesinden önce olmasına, iyi ve kötünün alanında olmamasına, duyumsama, algılama ya da bilişe açık olmamasına ve bu yüzden gerçek adlandırma olanaksız olmasına karşın, gene de bilinmeyen olarak tanımlandı. Bu bilinmeyen gerçeklik sonsuzdur; doğum, varolma, değişme ve sönmeden etkilenmez.

Yirmibeş gerçeklik, tinsel benin gerçekliği olarak adlandırılır. Ruh olarak adlandırılan ölümlü insanın aklı olarak isimlendirilir bu. Buna sonsuz da denir.

Bu iki sonsuz greçeklik arasında yirmiüç gerçeklik daha vardır; bunlar iyi ve kötü, şans ve şanssızlık gibi dünya değişimlerinin görüntüleridir. Bunlara bileşik olgular denir.

Tinsel ben farklılaşmış görüntüler ürettiği zaman, bilinmeyen gerçeklik kendi biçimlerini ortaya koymak üzere değişikliğe uğrar. Tinsel ben hiçbir duygunun ortaya çıkmasına izin vermez ve bilinmeyen gerçekliğe dönerse, bileşik olgunun dönüşümü sonsuza dek durur ve yaratılmayanın mutluluğu kendiliğinden kavranır. Fiziksel beden çürüse ve ölse bile, tinsel benin tıpkı bir evin reisinin ev yandığı zaman evi terketmesi gibi yok olmadığını söylüyorlar.

Bunun gibi bir görüşe sahip düşünürler çeşitli

nedensellik sistemleri kurdular, fakat sonunda Buda ile karşılaşınca, kendi özlerini doğrudan kavradılar ve hepsi de Buda'nın müritleri oldular. Şimdi bu Hıristiyanlar kurtulmamış Hinduların düzeyine ulaşmanın kıyısına bile gelemiyorlar ve buna rağmen kendi doktrininlerinin gerçek olduğunu düşünüyorlar. [Gökyüzünün gerçekte ne kadar geniş olduğunu bilmeyen] bir kuyudaki kurbağalar gibiler tıpkı.

Ölümden sonra yaşamda ödül ve cezalar düşüncesi Japon Budacılar için hiç de yabancı bir şey değildi. Onlar için yabancı olan, ödül ve cezanın sonsal sonluluğuydu. İçinde bir tinin sonsuz kurtuluş ya da sonsuz lanet için dünyada tek bir şansa sahip olduğu Hıristiyan zamanının çizgisel modeli, insan yazgısının kişisel ötesi ve kuşaksal ötesi görüşüne izin veren Budacı zamanın dairesel modeli ile taban tabana zıttır.

Budacı görüşe göre, tinin sapması yazgısından kurtulmak için Portekiz misyonerlerinin öneriyor göründüğü dogmatik "tehdit et-ve-söz ver" dininden çok daha geniş fırsatlar vardı. Bu yüzden Shosan, kuyunun ağzındaki açıklığın gökyüzünün tüm genişliği olduğuna inanan bir kuyunun dibindeki kurbağaya ilişkin bildik Taocu imgeyi kullanarak, Hıristiyanları dar kafalı bağnazlıkla suçlar.

Shosan son yazısında, Avrupalı Hıristiyanlar ile Şinto-Budacı Japonlar arasındaki tüm polemik savaşının siyasal köklerine iner. Misyoner cephesini yıkıcı ve aldatıcı olarak tanımlar, fakat Japon takipçileri onları güçlendirmekle de suçlar. Shosan, Japon Hıristiyan şehitlerini, insanlar aldatıldığı zaman —yani insanlar boş yere yüksek umutların peşinden gitmeye ikna edildikleri ve sonra da yalnızca bu umutları yitirmekle kalmayıp fakat acıyla kendi istekleri yüzünden başkalarına da çok sorun *(meiwaku o kaketa)* yarattıkları zaman— modern Japonların *Damasareta ho ga warui* ("Aldatılanlar yanlıştı") demelerindeki gibi kınar.

7. Son zamanlarda buraya gelmiş olan Papazlar ve benzerlerinin Cennet Yolu'ndan korkuları yok: Kendi Evren Yaratıcısı'larını oluşturarak Şinto tapınaklarını ve Budacı tapınakları yıktılar, Portekiz'in Japonya'yı ele geçirme planının bir parçası olarak insanları her tür naifile konuşmalarla aldattılar.

Bu ülkedeki hırsız bonzeler (rahip), *kendilerine Irmao-Padre diyerek ve başkalarını da peşlerinden sürükleyerek onlarla işbirliği yaptı. Bu ülkedeki budaların buda olmadıklarını, güneş ve ayın tinsel aydınlatıcılıkları olmayan maddeler olduğunu söylediler. İşledikleri suçlar çok ciddiydi ve Cennet'in cezasından, budaların cezasından, tinlerin cezasından ve insanların cezasından kaçınamayacaklardı. Hepsi asıldı ve öldürüldü.*

Bunun sorumluluğu, onları izleyenlerin yüreklerini doldurdu. Kaç bin tane insanın öldüğünü bilmiyorum. Bu büyü sayesinde ortaya çıktı ve hükümetimizin siyasal bir izni değildir. Cennet Yolu'nu sömürdüler, yalanlar yarattılar ve çok sayıda insanı cehenneme sürüklediler; kötü, sapkın ve ilkesiz işlerinden dolayı kendi yıkımlarını hazırladıkları gerçeği çok açıktır.

Bu Papazlar gerçek aydınlatıcılar olsalardı, onlardan birini bile öldürmek Cennet Yolu tarafından lanetlenmek anlamına gelirdi. Sayısız Hıristiyan bu ülkede idam edildi, fakat lanet nerede? Buraya kaç kez gelirlerse gelsinler, Cennet Yolu varolduğu sürece, kendi kendilerini yok edeceklerine kuşku yoktur. Bunun mantığını bilmek zorundasınız.

Shosan, temel Budacı ilgisine rağmen kasten Şintoist bir notu sonuçlandırmamasına karşın, gene de yalnızca otomatik yerel bir yabancı düşmanlığı korkusu (xenophobia) olarak

değil yabancı saldırganlığa karşı bir tepki olarak temsil edilir. Japonya'ya yönelik Batı tehdidi o kadar büyüktü ki, Shosan'ın onyedinci yüzyılda bu Hıristiyanlık karşıtı yazıyı yazmasından yaklaşık iki yüzyıl sonra Avrupa neredeyse tamamen —entellektüel, ticari ve siyasal olarak— Japonya'dan atıldı. Japonların saldırgan Batılı güçler tarafından rahatsız edildiği duygusu, Japonya'nın kapıları ticarete açılmazsa güç kullanma tehdidinde bulunan Amerika Birleşik Devletleri'nin ısrarıyla ondokuzuncu yüzyılda ilişkilerin yeniden açılmasıyla bile değişmedi.

Ölçekteki büyük ayrımlara karşın, Japonya ile Batı arasındaki ilişkiler yer yer yüzyıl önce, hatta üç yüzyıl önce olduğundan çok daha ileri değildi. Bu, birbirine karşı olduklarını düşünen "taraf"ların ısrarlı bakış açılarıyla ve bu bakış açısından kaynaklanan karşılıklı etkileşim yapılarıyla gösterildi. Budacı bir bakış açısına göre, her yerde sorun yaratan bir insan ya da bir sistem değil, cahillik, açgözlülük ve saldırganlığın ittifakı olduğu zaman, uluslararası rekabet ve çatışmanın konvansiyonel çizgileriyle düşünmenin fazla bir anlamı yoktur. Bu perspektif, Batı'daki Japon karşıtı duygularla Japonya'daki koşut Batı karşıtı duyguların duygusal olarak istikrarsızlaştırıcı etkisinin ötesinde tek yaşayabilen yöntem olduğunu kanıtlayabilir.

Zen Budacılık ile Japon savaş sanatları arasında tarihsel bağlar kuşkusuz vardır, fakat tinsel bağları hiçbir zaman tamamlanmamıştır. Savaş sanatlarına Budacılığın gururunu vermek için tarihsel bağları kullanma girişimi, stratejik yanlış yönlendirme klâsik sanatının temel örneklerinden biri olabilir. Bu yüzden, Zen'in Japon kültür ve kişiliği üzerindeki geniş ölçüde kabul gören etkisine karşın modern Japonya'da hiçbir önemli Zen araştırmasının yapılmamış olması tuhaftır.

Zen Budizm üzerine akademik ve tarikat çalışmalarının kısa bir özeti, önemli olgulardan birini hemen ortaya çıkarır: Bu konudaki dolaysız bilgi deposu aşırı derecede sınırlı ve parçalıdır. Bu bilgi uçurumu yalnızca klasikler alanında varolmakla da kalmaz, fakat dil engelinin klasiklerin yarattığından çok daha az olduğu kolayca ulaşılabilen kaynaklardan modern Japon Zen'i hakkında öğrenilebilecek şeylerde de vardır. Bunun bazı nedenleri fazla uzakta değildir, tarikat ve akademik uzmanlıkların dar alanı içinde görünür durumdadır.

Seçmeci bir araştırma için siyasal ya da toplumsal nedenler de, özel çıkar gruplarından bilinçsiz kamu eğitimi politikalarına dek çeşitli düzeylerde köklerine inebilir. Bilgi ve anlama engelleri gene de yoktur, çünkü sıradan bir Batılı Zen'i, Japonya'yı ya da Japon dilini anlayacak kadar aydın değildir; ya da çünkü sıradan bir Japon Hıristiyanlık, Batı ya da Batı dillerini anlayacak kadar aydın değildir.

Belli bir derecede temel bilgi için bütün insanlığa kredi vermek şimdi moda bir incelik haline geldi, fakat bu inceliğin tüm cahillik, cahilliğin varlığı ve işleyişi konusunda kaçınmak için mi yoksa onunla karşılaşmak için mi kullanılacağı sorusunu incelemek gerekiyor. Budacı bir perspektife göre, evrensel olan ve kültürel, ırksal ve hatta kişisel kimlik sınırlarının her yanında varolan bir sorundur bu. Bu yüzden, özgün Zen toplumsal eleştiri yönteminin sıradan politikanın dışında gelişebilmesi, içindeki belirli partilere değil sorunun merkezi nedenine saldırmak sayesinde olmuştur.

Klasik anlamda Zen, insanların artık birlikte doğdukları beyinlerini kullanamayacakları kadar sıkı sıkıya yapışılan önyargılı alışkanlıkların sınırlarının ötesine geçmeyi içeriyordu. Bu anlamda, son çözümlemede kültürün Japon, Alman, İngiliz ya da Amerikan olup olmadığı pek bir şey farkettirmez. Zen sorusu şudur: Bu varsayılan düşünce sınırlamalarına neden otomatik olarak yapışma gereksinimi duyuyoruz? Bu her zaman Zen'in sorusu oldu ve şeyleri küresel olarak görme gereğinin hiç bu kadar açık olmadığı bugün de daha farklı değildir.

Zen ve Japon kültürü hakkındaki bilginin Batı'ya geçişi, modern dünyadaki siyasal ve ekonomik ilişkilerin yarattığı gereksinimler nedeniyle öncmi entellektüel tarih ve dinsel serüvencilik alanlarının çok ötesine geçen bir konudur. Bu konu bir dereceye kadar incelendi, fakat eleştirel çözümleme için gereken veriler olmaksızın incelendi; bu veriler olsaydı, aktarılanlar yanında aktarılmayanlar ve süreç içinde bozulanlar yanında doğru aktarılanlar da gözönüne alınırdı.

Zen ile Bushido arasındaki yadsınamaz bağlantı, o kadar veriliydi ki, tarihlerine olduğu kadar doğalarına da katkıda bulundu. Aralarındaki ayrımlar, tıpkı Doğu kültür sanatları üzerine olan eşdeğerleri gibi gelişmelerinin tarihsel ve ideolojik özelliklerden çok Budacı ilkelerle bağlarını

vurgulamaya eğilim gösteren Doğu savaş sanatları üzerine kitaplarda çoğunlukla net bir şekilde tanımlanmaz. Bununla birlikte ilgili temel yazının incelenmesi, bazı uygulayıcıları Budacılık hakkında bazı şeyler öğrenseler ve bunu kendi sanatlarına uygulasalar bile Bushido'nun tinsel ve pragmatik olarak Budacılıktan farklı olduğunu gösterir.

Savaşçı ve stratejistlerin Japonya'daki Zen formatının biçimlenmesine katkıları, Zen'i kuşatan gizem bulutunu açıklamanın bir yoludur; tıpkı *avantaj sanatı*'nın bir parçası olan, tarihsel olarak bazı yabancı ve Budacı olmayan Bushido unsurlarına Budacılığın onurunu giydirmek için kullanılan bir hilenin görünüşü gibi. Bırakın Batılıları, birçok Japonun kendisi bilmeden bu manevra aracılığıyla aldatılmıştır.

Japon kültürünün sıradan bir Batılının genel olarak sempati duymakta güçlük çektiği özellikleri Budizmden değil, Şinto'dan türemiştir; ve Japonları Japon olmayanlardan kendi düşüncelerinde yabancılaştırma eğiliminde olan da bu unsurlardır. Bu yüzden, Zen'in Japon kültürü ve Batı uygarlığı üzerindeki etkisi konusuna eleştirel yaklaşılacaksa, Şinto düşünce sistemine damgasını vuran, Budacı Zen ile taban tabana zıt olan ve buna karşın Japon Zen'inin bir parçası olarak algılanan konulara özel bir dikkat gösterilmelidir.

Zen'e yüzyıllar boyu hastalık bulaştırmış Şintocu unsurlar kısaca şöyle özetlenebilir: ritüelizm ve eşyalara bağlılık da dahil fetişizm; canlı ya da ölü insanlara kendini adama; Şinto tapınmasında kutsal bir içki olan pirinç şarabından hoşlanma; hiyerarşi ve yetkecilik; fiziksel bedeni gerçek olarak görme eğilimi; ırkçılık; ve yerel sekterlik.

Modern Japon Zen'inde ne Budacı ne de Şintocu olan diğer bir özellik de, sekiz yüzyıllık askeri yönetimin sonucu olması beklenen Japon kültüründe genel olarak belirtilen kadın düşmanlığıdır. Bu Budacılık ya da Şinto'dan değil devlet Konfüçyüsçülüğü ve militarizmden kaynaklanır, fakat o kadar

Zen ile özdeşleştirilmiştir ki, klasik tinsel anlamda otantik Zen'e yönelik herhangi bir değerlendirme yapmadan önce çözümleme için bir kenara ayrılmak zorundadır.

Bu bağlamda, militarizmin duygusal ve cinsel Japon yaşamı üzerinde de etki yaptığı, bazen Zen'in acımasızlıklarıyla özdeşleştirilen, fakat gerçekte Zen'i kendi amaçları için eğip büken samurai askerlerinin tavırlarından kaynaklanan yüzey altındaki gerilimler de gözlenebilir. Bugün bile, Japonya'nın hayli erotik kitle iletişim araçlarında cinsel ilişki, tecavüze çok benzer bir şey olarak verilebilir; ve aşk yaygın olarak kaçınılmazca görevle uyuşmayan bir şey olarak tanımlanır.

Aralarında Batılıları genel olarak rahatsız etme eğiliminde olan ve Japon psikolojine ilişkin görüşlerini etkileyenler de bulunan bu tavırlar, sekiz yüzyıllık askeri yönetimin geride bıraktıklarıdır ve Budacılığın tiniyle hiçbir ilgisi yoktur. Klasik Japon yazını, Japonların, askerler onikinci yüzyılda yönetimi ele almadan önce duyguları ve erotik istekleriyle çok daha rahat olduklarını ileri sürer. Askeri hükümetin yaptığı ilk şeylerden biri de, sol Tantra'yı —sanat, şarkı ve erotik tören gibi cinsel medyayı beyindeki gizli güçleri uyandırma aracı olarak kullanan Budacılık biçimi— bastırmak oldu.

Japonya'nın bütün gözlemcileri tarafından belirtilen cinsiyet yabancılaşmasının bütün işaretleri, sekiz yüzyıl önce başlayan bu askeri baskıya bağlıdır: aynı anda hem teşvik edilen hem baskı uygulanan cinsellik, sonuçta ortaya çıkan şiddet ve bu olguların sadomazoşizm biçiminde ortaya çıkışları genişletilmiş askeri tahakkümün çok açık ürünleridir. Benzer bir olgu gelişmelerinin militarist aşamalarında olan bütün toplumlarda görülebilir.

I Ching, Çin klasiği *Değişim Kitabı*'nın (binlerce yıl boyunca Doğu'da devletçiliğin en prestijli kılavuzlarından biri)

askerlerin sivil yönetimi devralmalarına karşı uyarılarla dolu olması rastlantı değildir. Japonya'da sekiz yüzyıllık samurai yönetiminin olumsuz etkileri, bu antik uyarının geçerliliğine tanıklık eder adeta.

Militarizm, içinde çeşitli Japon maşizmo ya da mazoşizm biçimlerinin yalnızca Zen ile ilişki olmakla kalmayıp aynı zamanda Zen "uygulaması" ya da "gerçekleşmesi"nin ürünleri ya da ifadeleri olarak da görüldüğü sapmalar üreterek Japon kültürünün geri kalan kısmıyla birlikte Zen'i de amacından saptırdı. Dahası, Japon halkı bugün sapkın Zen tarafından aldatılmaya Batılılar kadar kuşkulu bakıyorlar, bunun sonucunda da modern Zen'deki çeşitli çelişen unsurlar genel olarak gerçekte oldukları gibi çözümlenmez. Belki de bu çelişkileri görmezden gelmenin ağırlığı, Japonya'daki çağdaş Zen'in genellikle güçlülük ya da iyimserliği yansıtmamasının, ya da kültürü artık temel bir biçimde etkilemiyor görünmesinin nedenidir.

Çağdaş Japonya'daki kurumsal Zen Budizm çoğu zaman, dış eleştirmenler bir yana kendi manastır keşişleri ve körü körüne takipçileri tarafından bile can çekişir hale gelmekle suçlanır. Bu ağırkanlılığın çeşitli yönleri Japon Zen yazınında geniş çapta kabul görür, fakat temel nedenlerin köklerine çok ender olarak inilir, ayrıca ihraç için Zen'de ele alınmaz. Zen'in Batı'da ticari bir meta haline getirilmesi ve Batı'nın Zen ve Zen'den türemiş kültürel biçimlere ilgisinin Japonya'nın imajını genişletmek için sömürülmesi önyargısız bilgi ve nesnel değerlendirmeyi güçleştirmiştir.

Bu yüzden Batı düşünce sistemindeki sevme ve korkma kutuplaşması, Zen ve Japon kültürüne yönelik bugün Batı'da varolan kuşkusuz etkin ilginin transandantal ve kültürel özellikleri açık bir şekilde ayrıştırılsa ve Zen'in anlamı ve Japonya'da Zen'i incelemek amacıyla çeşitli zamanlarda kurulmuş tarihi kurumlara ilişkin bilgiyi yeterince yayılabilse bu ilginin yapabileceği kadar indirgenmemiştir.

Japon kültürünün, Bushido-Zen'in bazı özelliklerinin güçlü bir şekilde etkilediği ve günümüz Batı'sında eleştirel inceleme gerektiren biçimlerinden biri de, Japon eğitim ve personel gelişiminde kullanılan *jigoku* ("cehennem") eğitim stilidir. Batılılar bu tür bir eğitimin sonuçlarıyla ilgilenmek zorunda kaldıklarından ve bunu Batı'ya ithal etme girişimleri de olduğundan, bu eğitimin gerçekliğinin ayrıca eleştirel bir incelemeden geçmesi gerekir.

Birkaç yıl önce, Japonya'daki en saygın Zen ustalarından birinin intiharıyla bir tür hareketlilik yaşandı. Bu Zen ustası o dönemde hem keşiş hem de geleneksel olarak Rinzai Zen'in en üst basamağında bulunan bir manastırın tinsel yöneticisiydi. İntiharının nedenlerine ilişkin sağlık durumunun bozukluğu da dahil olmak üzere çeşitli yorumlar yapıldı, fakat kitabı *Takuan ishi no satori* ("Turşu Bastırma Taşının Aydınlanması"), Zen ve günümüz Japon yaşamı konusunda bazı çok olumsuz gözlemler içerir.

Bunların arasında, Zen eğitiminin, insanların iş dünyasına (gülünç ya da ilişkili bir bağlamda salt eğlenme veya spor özelliğine sahip anlamına gelen sözcük *fuzaketa* dediği bir uygulama) uyum sağlamaları için daha güçlü ve sağlam kılmaya yönelik kullanılması üzerine keşişin görüşleri var. Batı'da, Zen'e karşı hem akademik hem popüler ilgide güçlü bir dar görüşlülük de vardır ve kendi ilgi alanlarında bile kült statüsüne gelmiştir ve dolayısıyla Batı kültüründe bir bütün olarak parçalı ve özel bir tavırla muamele görür.

Batı ulusları arasında Japon karşıtı duygular ne zaman belli bir noktaya gelse, Batılıların Japon kültürünü kavrasalar Japonya'ya karşı daha iyi niyetli olacakları yolunda popüler Japon mitinin bir yenilenmesi olur. Batı'nın Japonya'nın gizemiyle mistikleştirilmeye ya da bilginin Musashi'nin *avantaj sanatı* dediği şeyde bir silah olarak kullanılmasına izin vermeye tahammülü yoktur. Japonya'ya hayran olan ve Batı'nın onların

yöntemlerini taklit etmeye çalışması gerektiğine inananlar da var; Japonya'yı kötüleyen ve onu açıkça bir tehdit olarak değerlendiren insanlar da var. Her iki aşırı uç da *savaş sanatı*'nın kurbanlarıdır ve etkilerinin gücüne bağlı olarak onlar da başkalarını kurban durumuna sokarlar.

Japonya'nın da Batı'nın da karşılaştığı temel sorunlardan biri, özel çıkarlarla bilgi ve haberin dağılımı arasındaki yakın ilişkidir. Bu gidiş gelişli bir yoldur, çünkü ırkçı yanlış kavrayışlar ve siyasal projeksiyonlar halkın anlayışının zararına her zaman birlikte çalışırlar. Her iki yanda da gerçek düşman, ister doğal ister yaratılmış olsun, cahilliktir.

Bu cehaletin karakteristik işaretlerinden biri de kör önyargıdır ve tavırların algılanmasına karşı öznel tepkileri değerlendirirken gözlenmesi yararlıdır. Savaş sanatları, militarizm ve toplumdaki etkileri alanında, işlev konusu klasik felsefenin oluşumunda çok üstün bir şekilde ele alınır. Japon savaş sanatları uzun Pax Tokugawa sırasında terapatik ve gösteri sanatlarına az çok dönüştürüldü; Pax Tokugawa onyedinci yüzyılın başlarında başladı ve iki yüz elli yıl, Amerikan *Kara Gemileri* ondokuzuncu yüzyılda Japonya'ya girmelerine izin verilmezse "evlerini başlarına yıkma" tehdidini yapana dek sürdü.

Uzun barışın ilk yüzyılında rekabet halindeki çeşitli savaş sanatları okullarının gelişimi, yüzyıl süren Savaşan Devletler Dönemi, yani kanlı *Sengoku jidai*'den geriye kalan erkek saldırganlığı ve hırs için görece zararsız bir kanal oluşturdu. Üstelik, bu şiddet bundan sonra büyük oranda hükümetten ve özel gruplara bölünmüş toplumdan yayılmasına karşın, Bushido'nun antik Zen bağlantıları da askeri olarak Budacı özustalık felsefesine ve zaman zaman da Budacı etiğe eğilimli olduğunu gösterdi. Tantrik Budacı deyimlerde, değerli bir amaca ulaşmak için "uğursuz kehanet araçları"nın böyle kullanımına "çivi çiviyi söker" denir.

Doğu savaş sanatları bugün kentli Amerikan toplumunda

bir dereceye dek benzer bir işlev görüyor. Bu kuşkusuz onların en ussal uyarlamalarından biridir; tıpkı onyedinci yüzyılda Japonya'da olduğu gibi. Fakat Japonya'daki bir sonraki yüzyılda yurttaşlık haklarından yoksun bırakılan samurainin giderek artan sayısı ve hoşnutsuzluğu ölümcül ateşler yaktı. Askeri yiğitlik nedensiz yere kriminal amaçlar için (her zaman olduğu gibi) kullanılabilirdi; ve şövalye rekabeti ile siyasal şiddet arasındaki çizgi Bushido adına kolayca aşıldı.

Ondokuzuncu yüzyılda, Japonya'nın izolasyonunun kırılması, Bushido'da, tıpkı Zen Budizm'de yaptığı gibi tamamen ters hareketler doğurdu. Bir yandan Çin ile yeniden kurulan ilişkiler sayesinde bazı modern Japon öncüleri Taocu savaş sanatlarıyla ilgilendi ve daha barışçı, silahsız Japon savaş sanatları geliştirdiler. Öte yandansa saldırgan, tam teçhizatlı Batı ile karşılaşma nedeniyle Bushido'nun militarist kesimleri, tüm varlık, akıl ve bedeni tek bir silah haline getirmeye yönelik Isparta eğitimine döndü.

"Yumuşak" savaş sanatları genel olarak Zen'in tinsel geleneğiyle ilgilenen insanlar tarafından, "sert" savaş sanatları ise polis, silahlı kuvvetler ve eğitim, iş ve sanayide *jigoku* ("cehennem") eğitim sistemleri tarafından yeğlenir. Bu aşırı uçlar arasında çok sayıda gri tonlar da vardır, fakat özgül işlevleri ve yan etkileri de dahil kendilerine özgü karakteristiklerinin en net bir şekilde görülebildiği en yoğunlaşmış biçimi budur.

Bu yüzden, ilkel unsurların incelenmesi, önyargılı olanlar tarafından önyargılı olarak yorumlanır, fakat bir bütünün parçaları olarak kavramaksızın parçaları kavramak nasıl olanaksızsa, parçaları kavramaksızın bir bütünü kavramak da o kadar olanaksızdır.

ÖZET

Yüzyıllarca süren askeri yönetimin etkisinin değerlendirilmesi Japon psikoloji ve davranışını kavramak için çok gereklidir. Japonya'nın ekonomik, siyasal, toplumsal ve eğitimsel yapılarının gelişimi bu etkiyi yansıtır; samurai kastının yüzyıllarca yıl boyunca siyasal ve etik bir elit haline gelişiyle bu etki ulus içinde kökleşmiştir.

Japonya'da savaşçılık başlangıçta aristokrat klanların tekelindeydi. Bu klanlar kendilerinin üç kaynaktan birinden türediğine inanıyordu: Tanrıların dolaysız ardılları, Japonya'nın antik imparatorlarının dolaysız ardılları ya da Çin veya Kore soyluluğunun dolaysız ardılları olduklarına düşünüyorlardı. İmparatorluk klanı birinci kategoriden biriydi, tanrıların dolaysız ardılları olanlar. Bu klan, antik Japonya'da bu klanın ve bağlaşıklarının yükselişiyle birlikte Şinto panteonunda üstünlük verilen güneş tanrıçasıyla özdeşleştirilir. Mitolojileri, yerel Japon dininin imparatorluk versiyonu olan devlet Şintoculuğunun temelidir.

Güçlü Japon klanlarının koruduğu Kore ve Çin bağlantıları, onların siyasal egemenlik sağlama araçları olan silahları geliştirmelerine yol açtı. Mitolojilerine göre, kılıç, güneş tanrıçası klanının imparatorluk ailesinin simgelerinden biridir ve kılıç yapma süreci geleneksel olarak Şinto ile özdeşleştirilir. Giderek Bushido'nun karakteristik bir abartılışı

haline gelecek olan kılıç fetişizmi, samurai psikolojisinde ilkel Şinto'nun bir unsurunu yansıtır.

Güneş tanrıçası klanının bağlaşıklarının İ.Ö. 600 civarında Çin modelinde ulusal bir Japon devleti kurmasından sonra bile bölgesel çatışmalar devam etti. Bu adalarda yerleşik diğer halklara karşı soykırım savaşları da devam etti. Japonların kendileri arasındaki sınır savaşları ve klanlar arasındaki rekabetler, eski aristokrasiden türeyen, fakat kendi farklı tarih ve mirası olan ayrı bir askeri kastın gelişmesini teşvik etti. Bu yeni kast, geniş malikanelerini yönetmesi ve koruması için başkentteki üst sınıf toprak sahiplerinin işe aldığı hizmetliler, polisler ve şerifler de üretti. Sonunda askerler hizmet için daha fazla insan talep eder oldu ve ilk merkezi askeri hükümet 1185'de kuruldu. Bu Shogunluğun Bakufu "Onuncu Hükümeti"nin başlangıcı oldu.

1185'den 1868'e dek üç askeri rejim Japon toplum ve politikasına egemen oldu. Ondan sonra iki askeri rejim daha ortaya çıktı, fakat Shogun yerine imparator adına ülkeyi yönettiler. İlk iki Shogunluk Zen Budizme hamilik yaptı, bütün kurumları eski aristokrasinin üyeleri tarafından yönetilen Budist okullarla ilişkisini kesti. Üçüncü Shogunluk Konfüçyüsçülüğe hamilik etti ve Budizmi bölme ve bastırma girişimlerinde bulundu. Dördüncü askeri rejim, dokuzuncu yüzyılın sonuyla onikinci yüzyılın başlarında, Şinto ulusalcılığı adına Budizmi açıkça bastırdı. Beşinci askeri rejim, onikinci yüzyılın ikinci çeyreğinde Budist kurumlarını devlet Şintoculuğu ile ittifak yapmaya zorladı.

Japon savaş yasası içindeki Zen Budist unsurlar, Shogun'ların teşvikiyle Zen'in samurai klanları arasında moda olduğu zamandan kaynaklandı. Neo-Konfüçyüsçülük de ilk Zen Budistler tarafından savaşçılara aktarıldı, fakat bu unsurun Bushido'nun samurai yasalarına egemen olması, onyedinci

yüzyılda Neo-Konfüçyüsçülüğün devlet ortodoksluğu olarak yerleşmesine dek gerçekleşmedi.

Bütün Japon gelenekleri, klan ve örgütler için kurallar konulması için yazılan, fakat hiçbir zaman birleştirilmeyen ya da sonlandırılmayan Bushido hariç, son Shogunluk döneminde yasalaştırıldı. Bushido'nun çeşitli temsilleri arasında Şinto, Budacı, Taocu, Konfüçyüsçü, Yasalcı ve militarist unsurlar vardı, fakat soyut bir "Bushido" içindeki oranlarına yönelik hiçbir genelleme yapılamaz; tek bir istisnayla ki, somut olgular tarihin ışığındaki yaygın bakış açısında açık olarak bulunur. Bu, savaş sanatının doğuştan rekabetçi doğasını, avantaj sanatının belirsizliğini yansıtabilir.

Bu kitap, Zen Budizm ile Bushido'nun samurai kültü arasındaki ilişkiyi dört önemli yazarın; iki Zen ustası ve iki savaş sanatçısının eserleri sayesinde keşfetti. Savaş sanatlarında popüler Zen tinselliği düşüncesi, Japon kültürünün bu iki yönü arasındaki sürekliliğin yanı sıra süreksizliği kavrama görüşüyle eleştirel olarak incelendi. Bu bağlantı iki bakış açısıyla ele alındı: Zen'in savaşçının yoluna etkisi ve militarizmin Japon Zen'inin gelişimine etkisi.

Kitapları bu kitabın belkemiğini oluşturan dört yazar, Zen ve savaş sanatlarıyla ilgilenenler arasında birkaç farklı tipi temsil eder. Zen ustası Takuan, Zen'in kafa doluluğunun özünü savaşçının yoluna uygulandığı biçimiyle açıklar. Kılıçlı Yagyu Munenori, Zen'in etik ve psikolojisini savaş sanatlarına uygular. Zen ustası Suzuki Shosan, savaşçılığın ruhunu Zen pratiği içinde gösterir. Düellocu Miyamoto Musashi, Budacı etik olmaksızın Zen tekniklerini kullanarak militaristin savaş stratejisini temsil eder.

Takuan'ın hareket ettirilemez akıl üzerine çalışmasında, açıklanmış bir ahlâk yoktur. Yagyu, Zen'i savaş sanatlarına uygular, fakat savaş sanatlarını siyasal ahlâkçılığın hizmetine oranla aşağı görür. Shosan, savaşçı psikolojisini Zen

öz-ustalıkta kullanır; hem teknik hem etiktir, derinlik ve genişlik olarak Takuan ve Yagyu'nun ötesine geçer. Musashi, daha tinsel Zen'ciler kadar net değildir; savaşçının yolunu ustalaşmak için kullanmaya çalışıyor olabilir, fakat bu yolun kendisi için daha iyi olduğunu düşünüyor gibi görünüyor. Musashi, sonunda ne Zen aydınlanmasına ne de toplumsal ahlâka değil, fakat yalnızca kendi içinde sanatının kusursuzluğuna kendini adayan bir savaş ruhu gösterir; bu ruh en üstün amaç olarak zafer arayışını biçimlendirir. Musashi'nin stratejisinin acımasızlığı konusunda diğerlerini çok aşması ve Budacı kavrayış konusunda onların gerisine düşmesi tuhaf değil; buna karşın kendini adaması, disiplini ve zaferleri kendi içlerinde hâlâ hayran olunası şeyler.

Bu tiplerin hiçbiri kendi başına Japon kültür ve psikolojisinin genel bir manzarasını temsil etmek üzere seçilmeyebilir, çünkü yüzyıllar boyu Zen ya da militarizm tarafından etkilenen alanlarda kendini gösterirler. Hepsi çeşitli oranlarda, bazen hatta aynı birey içinde çeşitli oranlarda vardır. Birbirini etkileyen kafa karışıklığı ve yanlış anlama çoğu zaman Zen'in ve militarizmin farklı özelliklerini ayırt edememekten kaynaklanır, çünkü bunlar farklı karışımlarda faaliyet gösterir aslında.

Japon kültürünün her biçiminin bir içi *(ura)* ve dışı *(omote)* vardır. "Yüz" sorunları bu yüzden toplumsal, iş ya da siyasal karşılıklı etkilerdeki madde sorunları kadar önemlidir. İster Zen, savaş sanatları ya da bu uygarlığın farklı bir özelliği olsun, Japon kültürünün herhangi bir biçimini dışsal olarak en görünür kılan şey, normal olarak ille de en incelmiş ya da otantik olan değil, en ticarileşmiş ve/veya politize olmuş versiyonlarından ibarettir. Belirgin cephe temsil ettiği varsayılan şeyin ölçülmesi değildir, fakat yüzeylerin varlığı Japon kültürünü siyasal bir gerçeklik olarak ele aldığımız zaman kaçınılmaz bir yaşam olgusudur. Stratejik manevranın

bir özelliği olarak, ticarileşmiş ya da politize olmuş dışsal kültür biçimleri, savaşçıların geliştirdiği "avantaj sanatı" ndan türeyen Japon davranış kategorisine dahildir.

Otantik bilgi ve eleştirel çözümleme yerine aşırı genelleştirmeler ve klişelerin geçirilmesi yaygın bir "savaş sanatı"dır. Ulus ve kültürlerin duygularını birbirleriyle kapıştırmak için kullanılması da bir savaş sanatıdır: farklı bir doğaya sahip muhalefeti kamufle eden bir savaş sanatı. Özgün kültürel olmayan Zen Budizmi belirleyen şey de kişisel olmayan içgörüdür, yüzeyi içle karıştıran, cahilliğe sömürenlerle bilgi gereksinimi içinde olanlar arasındaki temel ayrımı koyabilen yüzeysel kültürler arası anlayış türü değildir.